Hacettepe Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Enstitüsü

Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Anabilim Dalı

THE NEW YORK TİMES GAZETESİ'NDE TÜRK KADINI (1923-1938)

Nur CERAN

Yüksek Lisans

Ankara, 2019

The New York Times Gazetesi’nde Türk Kadını(1923-1938)

Nur CERAN

Hacettepe Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Enstitüsü

Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Anabilim Dalı

Yüksek Lisans

Ankara, 2019

KABUL VE ONAY

Nur Ceran tarafından hazırlanan "The New York Times Gazetesi'nde Türk Kadını (1923-1938)" başlıklı bu çalışma, 16.09.2019 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından yüksek lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Prof.Dr. Mustafa Yılmaz (Başkan)

Prof. Dr. Ayten Sezer Arığ (Danışman)

Prof. Dr. Hakan Uzun (Üye)

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

16/12/2019

Prof. Dr. M. Derviş Kılınçkaya

Enstitü Müdürü

YAYIMLAMA VE FİKRİ MÜLKİYET HAKLARI BEYANI

Enstitü tarafından onaylanan lisansüstü tezimin tamamını veya herhangi bir kısmını, basılı (kağıt) ve elektronik formatta arşivleme ve aşağıda verilen koşullarla kullanıma açma iznini Hacettepe Üniversitesine verdiğimi bildiririm. Bu izinle Üniversiteye verilen kullanım hakları dışındaki tüm fikri mülkiyet haklarım bende kalacak, tezimin tamamının ya da bir bölümünün gelecekteki çalışmalarda (makale, kitap, lisans ve patent vb.) kullanım hakları bana ait olacaktır.

Tezin kendi orijinal çalışmam olduğunu, başkalarının haklarını ihlal etmediğimi ve tezimin tek yetkili sahibi olduğumu beyan ve taahhüt ederim. Tezimde yer alan telif hakkı bulunan ve sahiplerinden yazılı izin alınarak kullanılması zorunlu metinleri yazılı izin alınarak kullandığımı ve istenildiğinde suretlerini Üniversiteye teslim etmeyi taahhüt ederim.

Yükseköğretim Kurulu tarafından yayınlanan ***"Lisansüstü Tezlerin Elektronik Ortamda Toplanması, Düzenlenmesi ve Erişime Açılmasına İlişkin Yönerge"*** kapsamında tezim aşağıda belirtilen koşullar haricince YÖK Ulusal Tez Merkezi / H.Ü. Kütüphaneleri Açık Erişim Sisteminde erişime açılır.

- o Enstitü / Fakülte yönetim kurulu kararı ile tezimin erişime açılması mezuniyet tarihimden itibaren 2 yıl ertelenmiştir. (1)
- o Enstitü / Fakülte yönetim kurulunun gerekçeli kararı ile tezimin erişime açılması mezuniyet tarihimden itibaren ..... ay ertelenmiştir. (2)
- o Tezimle ilgili gizlilik kararı verilmiştir. (3)

17/09/2019

Nur CERAN

[1] *"Lisansüstü Tezlerin Elektronik Ortamda Toplanması, Düzenlenmesi ve Erişime Açılmasına İlişkin Yönerge"*

*(1) Madde 6. 1. Lisansüstü tezle ilgili patent başvurusu yapılması veya patent alma sürecinin devam etmesi durumunda, tez **danışmanının** önerisi ve **enstitü anabilim dalının** uygun görüşü üzerine **enstitü** veya **fakülte yönetim kurulu** iki yıl süre ile tezin erişime açılmasının ertelenmesine karar verebilir.*

*(2) Madde 6. 2. Yeni teknik, materyal ve metotların kullanıldığı, henüz makaleye dönüşmemiş veya patent gibi yöntemlerle korunmamış ve internetten paylaşılması durumunda 3. şahıslara veya kurumlara haksız kazanç imkanı oluşturabilecek bilgi ve bulguları içeren tezler hakkında tez **danışmanının** önerisi ve **enstitü anabilim dalının** uygun görüşü üzerine **enstitü** veya **fakülte yönetim kurulunun** gerekçeli kararı ile altı ayı aşmamak üzere tezin erişime açılması engellenebilir.*

*(3) Madde 7. 1. Ulusal çıkarları veya güvenliği ilgilendiren, emniyet, istihbarat, savunma ve güvenlik, sağlık vb. konulara ilişkin lisansüstü tezlerle ilgili gizlilik kararı, **tezin yapıldığı kurum** tarafından verilir *. Kurum ve kuruluşlarla yapılan işbirliği protokolü çerçevesinde hazırlanan lisansüstü tezlere ilişkin gizlilik kararı ise, **ilgili kurum ve kuruluşun önerisi** ile **enstitü** veya **fakültenin** uygun görüşü üzerine **üniversite yönetim kurulu** tarafından verilir. Gizlilik kararı verilen tezler Yükseköğretim Kuruluna bildirilir.*
Madde 7.2. Gizlilik kararı verilen tezler gizlilik süresince enstitü veya fakülte tarafından gizlilik kuralları çerçevesinde muhafaza edilir, gizlilik kararının kaldırılması halinde Tez Otomasyon Sistemine yüklenir.

** Tez **danışmanının** önerisi ve **enstitü anabilim dalının** uygun görüşü üzerine **enstitü** veya **fakülte yönetim kurulu tarafından karar verilir.***

ETİK BEYAN

Bu çalışmadaki bütün bilgi ve belgeleri akademik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi, görsel, işitsel ve yazılı tüm bilgi ve sonuçları bilimsel ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu, kullandığım verilerde herhangi bir tahrifat yapmadığımı, yararlandığım kaynaklara bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunduğumu, tezimin kaynak gösterilen durumlar dışında özgün olduğunu, **Prof. Dr., Ayten SEZER ARIĞ** danışmanlığında tarafımdan üretildiğini ve Hacettepe Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Enstitüsü Tez Yazım Yönergesine göre yazıldığını beyan ederim.

17-09-2019

Nur CERAN

ÖZET

CERAN, Nur, *The New York Times Gazetesi'nde Türk Kadını (1923-1938)*, Yüksek Lisans Tezi, Ankara,2019

The New York Times Gazetesi'nde Türk Kadını (1923- 1938) isimli tezde; bahsi geçen yıllar arasında Türk kadınının geçirdiği değişimler ve bunun Amerikan basınında ki yankıları incelenmiştir. Tezin ilk bölümünde Osmanlı dönemindeki kadının durumu incelenmiştir. İkinci bölümde Erken Cumhuriyet Döneminde kadınların eğitimi, sosyal hayatı, çalışma hayatı ve giyim kuşamları ile birlikte yaptıkları aktiviteler incelenmiştir. Bu bağlamda The New York Times Gazetesi'nin bu olayları nasıl ele aldığı tartışılmıştır. Üçüncü bölümde ise Erken Cumhuriyet Döneminde Kadın Aktivitelerinden Sonuç bölümünde ise yukarıda bahsedilen haberler genel olarak değerlendirilmiştir.

Anahtar Sözcükler

Atatürk, Basın, Amerika, Kadın, Türk, Cumhuriyet, Eğitim, Sosyal, Osmanlı

ABSTRACT

CERAN Nur,*The New York Times Gazetesi'nde Türk Kadını (1923-1938)*, Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2019

Thesis, Turkish Women in The New York Times(1923-1938) it is examined that changes which Turkish woman is undergone and its reflections in American press. In the first part of the these, ıt is examined that Turkish Woman in Ottoman Empire. In the second part,it is examined Turkish women in early republic times. At the same time, it is argued Turkish women education, their business life, their dresses and their activities. İn the third part, information is given about women's rights in early republic time and it includes, civil law also right to vote. In the Last part, the news which is talked about before is evaluated.

Keywords

Atatürk, Woman, Education, Social, Turkey, Right

İÇİNDEKİLER

KISALTMALAR

AAMD: Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi

CHP: Cumhuriyet Halk Partisi

ÇTTAD: Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi

TTK: Türk Tarih Kurumu

ÖNSÖZ

Tarihin en başından itibaren kadın olgusu tartışılan bir olgu olmuştur. Zaman zaman kısıtlanan, zaman zaman özgürlük için seslerini çıkaran kadınlar muhakkak ki tarihin şekillenmesinde yol açmışlardır. Bazen gayet açık bazen de perde arkasından olayların gidişatına bir anlamda yön veren kadınların oldukça dikkate değer atılımlarının da olduğu göz önüne alınmalıdır.

Bu şartlar altında Türk Kadını da tarihin en başından önemli işler başarmıştır. Her ne kadar Türk Kadını'nın toplumdaki yerleri dönem dönem farklılaşsa da aslında her zaman her şartta var olmayı sürdürmüşlerdir. Değişen koşullar, yapılan devrimler, etkileşimde bulunulan kültürler Türk Kadını'nın şekillenmesinde oldukça etkili olmuştur. İlk Türk Devletleri'nde ülke yönetip, savaşlara katılan Türk Kadını hem İslamiyet'in etkisi hem de gün geçtikçe genişleyen topraklarda yaşayan kültürle etkileşimlerin etkisiyle erkeklerin bir adım gerisinde kalmıştır fakat değişen dünya koşulları Türk Kadınlarının farkındalık kazanmasına yardımcı olmuştur. Sonraki süreçte ise verilen bağımsızlık mücadelesi ve ardından kurulan cumhuriyet sonrasında yapılan inkılâplar ile Türk kadını yeni bir yola girmiştir. Kadınlar artık erkeklerle birçok konuda eşit duruma gelmişlerdir.

Türkiye'de böyle önemli gelişmeler olurken yabancı basınında bu gelişmelere kayıtsız kalmadığı görülmektedir. Bu çalışmada incelenek olan ise "New York Times" gazetesidir. 1923-38 yılları arasında çıkan Türk kadını ile ilgili haberler bu çalışmada derlenip sunulmuştur. Tez'in konusu "Amerikan Basının'da Türk Kadını (1923-38)" olmasına rağmen diğer gazete, kitap ve dergilere ulaşılamadığı için çalışmada sadece New York Times Gazetesi'nde Türk Kadını ile ilgili çıkan haberler incelenmiştir.

Öncelikle, bu çalışmada yardımlarını esirgemeyen tez danışmanım Prof. Dr. Ayten SEZER ARIĞ'a, tezimle ilgili beni yönlendiren Prof. Dr. Mustafa YILMAZ ve Prof.Dr. Hakan UZUN'a ayrıca aileme , Hacettepe Üniversitesi, İhsan Doğramacı Bilkent Üniversitesi ve Boğaziçi Üniversitesi Kütüphanesi'nde çalışanlara teşekkür ederim

GİRİŞ

Kültürleri etkileyen en önemli faktörlerden biri de coğrafi yapıdır. Toplumda yaşayan insanların hayatını idame ettirmeleri, hayatta kalma istekleri en önemli motivasyon kaynağıdır. Bu sebepten dolayı doğaya ve coğrafi şartlara uygun davranıp, bu sebepleri göz önüne alarak bir yaşam kurmaları elzemdir ve bu da toplumsal yaşamı doğrudan etkilemektedir. İşte ilk Türk Devletlerinde yaşayan Türklerin de yaşam şartlarını belirleyen en önemli faktörlerden biri de coğrafyaydı. Sert bir coğrafyada yaşayan Türkler çok sık işgal tehlikesi ile karşı karşıya kalıyorlardı. Bu sebepten dolayı hem kadınların hem de erkeklerin savaşmaya hazır olmaları gerekiyordu. Komşu oldukları devletlerinde benzer kültürleri olduğu göz önüne alınırsa savaşmanın kaçınılmaz olduğu çok daha net anlaşılmaktadır. Ayrıca da hakanların çok sık sefere çıkması ve yönetimi eşlerine bırakma geleneği olduğu için de kadınların çok pasif olması pek mümkün olmamaktadır ve bu özellikler kadınların ve erkeklerin eşit şekilde sorumluluk üstlenme geleneğini getirmektedir.

Daha sonra İslamiyet'in kabulü ve benimsenmesi ile dini kuralların ağırlığı hissedilmeye başlanmıştır. Tabii ki sınırların genişlemesi ve başka kültürlerle de etkileşime girilmesi kültürel ve demografik yapının değişmesine yol açmıştır. Her ne kadar dini kurallar hayatı ve daha birçok şeyi etkilese de Türk kültürünün etkileri de birçok alanda görülmektedir. Yani Türk kültüründe tam anlamıyla bir kopmadan bahsedilemez.

Hem Türk kültürünün etkisi hem de farklılaşan ihtiyaçlardan kaynaklanan gereksinimlerden dolayı değişen dünya düzeni Türk toplumunu ve Türk kadınını etkilemiştir. Tanzimat Fermanı(1839) ile kadınların özgürlük alanı artmıştır ve Meşrutiyet(1908-1918) ile birlikte seslerini çok daha rahat duyurmaya başlamışlardır.

Temeli atılan özgürlük hareketleri 1923 yılında Cumhuriyet'in ilan edilmesi ile birlikte çok daha hızlı gelişme göstermiş ve Türk kadınları kısa süre içinde büyük gelişme kaydetmiştir. Bu dönemde Türk toplumunun çağdaş medeniyet seviyesine çıkarılması ve gelişmiş bir ülke haline gelebilmesi için siyasî, sosyal, kültürel, eğitim ve ekonomi alanında bir dizi inkılâp yapılmıştır. Bütün bu yapılanlar yurt içi ve yurt

dışında dikkat çekmiş ve basın ile pek çok araştırmanın da konusu haline gelmiştir. Özellikle yabancı basının bu gelişmeleri yakından takip ettiği görülür. Bu konuyu ele alan çalışmalardan biri Bilal N. Şimşir tarafından hazırlanmıştır. Şimşir **Dış Basında Atatürk ve Türk Devrimi Cilt:1, 1922-1924**[1]adlı çalışmasında, 17 yabancı ülkenin 147 gazetesinde yayınlanmış olan yazılara yer vermiştir. Şimşir'in bu konudaki bir diğer çalışması **Dış Basında Laik Cumhuriyetin Doğuşu**[2]adını taşımaktadır.Çilem Tuğba Koç'un, "The New York Times Gazetesi'nde (1922-1931) Halide Edib'le İlgili Yayınlanan Haberlerin İncelenmesi"[3] adlı çalışması gazeteninsadece Halide Edib'e bakışı açısından incelemiştir. Neşet Çağatay'ın "Yabancı Basına Göre Atatürk"[4]ile Mustafa Yılmaz'ın **İngiliz Basını ve Atatürk'ün Türkiyesi**[5] adlı çalışmaları da bu alanda dikkate değerdir. İngiliz basınından örnek vermek gerekirse, *Daily Paragraph*'ın Halifelik üzerine fazlaca değindiği görülür. Gazetenin üzerinde durduğu bir başka konu Ankara'daki liderler üzerinde o günlerde özellikle muhafazakâr basında yer alan Bolşevik etkisidir ama zamanla Mustafa Kemal ve arkadaşlarının çabasının Batılı toplum yaratma çabası olduğu anlaşılmıştır.[6]Çünkü yapılan devrimler sadece tek bir ülkenin değil birçok ülkenin dikkatini çekmiştir. Pazar gazetelerinden olan *TheObserver* liberal yönü ile ortaya çıkmıştır ve İngiltere'nin Türkiye ile iyi ilişkiler geliştirmek istediği belirtilmiştir. Yine başka bir Pazar gazetesi olarak söz edilen *The Sunday Times* ise muhafazakar ve milli koalisyon hükümetlerine destek vermiştir.[7] Gazetenin ekseni belli olduğu için bakış açısının bu şekilde yansıtılması oldukça anlaşılır bir durumdur. Günlük gazetelerden olan ve İşçi Partisi'nin resmi yayın organı olan *The Daily Herald* Türkiye ile ilgili olarak farklı fikirleri ve görüşleri savunmuştur.[8] Bu durumun gazetenin siyasi tutumu ile ilgili olduğu söylenebilir.

Bu çalışmada Atatürk döneminde yapılan inkılâpların Türk kadını üzerindeki etkileri ele alınmış ve bu gelişmelere dünya çapında tanınan *The New York Times* gazetesinin

---

[1] TTK Yayını, Ankara 1981.
[2] Çevirmen: Cüneyt Akalın, Bilgi yayınevi 1999.
[3]**İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi** - Sayı 46 / Bahar 2018, s.306-322.

[4]**Selçuk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi**, Sayı:1, 1981,s.81-91.
[5]Phonenix yayınevi, Ankara 2002.
[6] Mustafa Yılmaz, "*1923-1938 İngiliz Basını'nın Genel Olarak Değerlendirilmesi ve Basında Çıkan Türkiye Üzerine Yazılar Üzerine Yazılar İndeksi*", **AAMD**, Cilt:X, Mart 1994, s. 162.
[7]M.Yılmaz, a.g.m. s.166.
[8]M.Yılmaz,a.g.m, s.168.

penceresinden bakılmıştır. 1923-1938 yılları ile sınırlandırılan çalışmamız hazırlanırken konu ile ilgili çıkmış kitap ve makalelerden de yararlanılmıştır. Fakat bu çalışmalardan farklı olarak tez genel olarak *The New York Times* gazetesinde yer alan haber ve yorumlara dayalı olarak hazırlanmıştır. Bunun en büyük sebeplerinden biri 1923-38 tarihleri arasında *The New York Times* gazetesinin Türkiye'de olan değişikliklere oldukça meraklı olması ve yakından takip etmesidir. Bunun haricinde gazete çalışanlarının birçok kez Pulitzer ödülünü kazanmış olması, dönemin değerlendirilmesi açısından oldukça önemlidir.

Tezin ilk bölümünde kadınların Osmanlı Devleti'ndeki yaşam koşullarından bahsedilmiştir. Bu koşullardan bahsedilirken kadının eğitimi, hukukî durumu ve sosyal hayatı üzerinde durulmuştur. İkinci bölümde Cumhuriyetin ilanından sonra özellikle Atatürk döneminde kadınların geçirdiği eğitim, sosyal hayat ve çalışma hayatı ile kıyafetindeki değişim ile faaliyetlerinden bahsedilmiştir. Üçüncü bölümde ise kadınların bu dönemde elde ettikleri medenî ve siyasî haklar (seçme ve seçilme hakkı) ile The New York Times gazetesinde Türk kadınına dair yapılmış diğer haber ve yorumlar ele alınmıştır.

1.BÖLÜM

OSMANLI DÖNEMİNDE KADIN

Cumhuriyet dönemi kadını ile Osmanlı dönemi kadını arasında oldukça önemli bazı farklar görülmektedir. Bu farklılıklar özellikle eğitim, sosyal ve hukuki alanda kendini belli etmektedir.

A.BU DÖNEMDE KADININ EĞİTİMİ

Osmanlı devletinde dine dayalı bir eğitim anlayışı vardı.Osmanlı'da eğitim ve öğretim 19.yüzyıla kadar Devletin denetiminde değildi. Vakıflara bağlıydı. Bu dönemin en parlak okullarından biri kuşkusuz ki Enderun Mektebi idi. Bu okulda sadece devlet adamı olarak yetişecek kişiler eğitim görüyordu. Halk ise eğitimini çevre halkı tarafından kurulmuş okullarda almaktaydı ve sadece okuma yazma öğrenmekteydi. Öğretmenler ise din adamlarıydı. Fatih'in kurduğu Matematik ve Tıp Medresesi ise kısa süre sonra yozlaşmıştı.[9]Bu durumun en önemli etkenlerinden biri ulemalardı. Ülkenin eğitim imkânlarının büyük bir bölümü ulemanın kontrolü altındaydı. [10] Avrupa'da meydana gelen gelişmeler doğrultusunda Osmanlı'da uygulanan eğitim sistemi 19.yüzyıldan itibaren Batıya dönük olarak hızla değişip gelişmeye başladı. Bu yüzyılda gerek başgösteren iç isyanların önüne geçmek gerekse Batı karşısında elde edilen yenilgilere son vermek amacıyla yeni düzenlemeler yapılma ihtiyacı hissedilmiştir. Bu yeniliklerin bir diğer amacı da Devleti içinde bulunduğu olumsuz ortamdan kurtarmak ve onu eski gücüne kavuşturmak için Batıdaki gelişmeler doğrultusunda Devletin siyasî, sosyal, kültürel ve ekonomik yapısında değişiklikler meydana getirmekti.

Eğitim alanına bakarsak Osmanlı döneminde Türk kadınının eğitim hakları Cumhuriyet dönemindeki kadar geniş değildi. Osmanlı'daki kadın eğitimini Tanzimat'tan önce ve Tanzimat'tan sonra olarak incelenmesi daha doğru olacaktır.Genel olarak bakıldığında Tanzimat öncesine kadar kız çocuklarının eğitim haklarının çokta geniş olmadığı görülmektedir. Ailelerin ise bu durumdan pekte rahatsız olmadığı sonucuna varılması

---

[9] Ahmet Mumcu, **Türk Tarihi Açısından Türk Devriminin Temelleri ve Gelişim**i, İnkılâp Kitap Evi Yay. 1993, s.143.
[10]Bernard Lewis, **Modern Türkiye'nin Doğuşu**, Türk Tarih Kurumu Basımevi, 1993,s.264.

çok zor değildir. Kız çocuklarının meslek edinmeden ziyade iyi bir eş ve anne konusunda motive edildiği görülmektedir. Tabii bu durumda bilim alanında eğitim almamaları beklenen bir durumdur.

Tanzimat döneminden önce kız çocuklarının sadece sıbyan mekteplerine gitme hakkı vardı ve bu haktan yararlanan kız çocuğu sayısı oldukça azdı. Gittikleri sıbyan mekteplerinde ise erkek çocukları gibi sadece dini eğitim almalarına izin vardı.[11]Fakat erkeklerden farklı olarak kızların eğitimine devam etmesine izin verilmiyordu. Kızlara erkeklerin gittikleri medreselere gitme gibi bir hak tanınmıyordu. Bu sebeplerden dolayı kızlar eğitim açısından erkeklerden bir hayli geride kalmıştı. Bu geri kalmışlık ise toplumu doğrudan etkilemekteydi. Kadınların eğitim açısından kısıtlanması; çocukların belli bir yaşa kadar en fazla iletişim kurduğu kişinin anne olduğu ve ilk bilgileri anneden aldığı varsayılırsa oldukça ciddi bir sorun teşkil etmektedir. Sadece bununla da kalmayıp, kadınların sosyalleşmesinin ve sosyal statü kazanmasının önündeki en büyük engellerden biri de eğitimsizliktir.

Toplumun temel taşı olan eğitim hem kadınlar hem de erkekler için hayati önem teşkil etmektedirler. Doğal bir hak olan eğitim hakkı hem kadınlar hem de erkekler için eşit derecede uygulanmalıdır. Toplumun bir kesiminin eğitimli bir kesiminin ise eğitimsiz olması iki tarafın arasında uçuruma yol açması olasıdır ve bu uçurumun toplum açısından dengesizliğe yol açması engellenemez bir sonuçtur ve bu dengesizliğin eninde sonunda toplum içinde huzursuzluğa yol açacağı aşikârdır.

Yukarıda bahsedilen kalıpların kırılmaya başlanması ise Tanzimat dönemine denk gelmektedir. Bu dönemde kızlar için açılan rüşdiye ve idadi gibi okulların yanısıra ebe, hemşire ve öğretmen olmalarını sağlayan okullara da gitme hakkını elde etmişlerdir. Osmanlı döneminde kadınlar sağlıkla ilgili bilgileri tamamen çevrelerinden edinmekteydi Bu konuda kadınların toplu olarak eğitilmesi ilk defa Tanzimat döneminde düşünülmüştür. Tıbbiye Mektebi'nde ebelik kursları açılması için hekimbaşı tarafından 1842'de hükümete bir tahrir verilmiş ve kabul edilmiştir. Bunun sonucu

---

[11] Ahmet Yılmaz, "*Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Kadın Kimliğinin Biçimlendirilmesi*", **ÇTTAD**, Cilt:IX Sayı:20-21, 2010 Bahar-Güz s.191-192, 196.

olarak 1843 yılında Tıbbıye Mektebi'nde ebelik eğitimine başlandı.[12] Ebelik eğitimi her ne kadar sosyal cinsiyet kalıplarına uygun bir eğitim olsa da bu alanındaki gelişmeler açısından oldukça önemli bir durumdur. Ebelik eğitiminin dikkat çeken hususlarından biri de bu mesleği tercih eden kadınların okuma-yazma bilmesine gerek olmamasıdır.[13] 1848'de "Meclis-i Maarif Umumiye" artık "Maarif Umumiye Nezareti" olarak yapılandırılmıştır. 1858 yılında kızlar için iptidai ve rüştiyelerin eğitimine müsaade edilir.[14]1869 Maarif-i Umumiye Nizamnamesi ile bir mahalle veya köyde iki sıbyan okulu varsa bunlardan biri kızlara diğeri ise erkeklere tahsis edilecektir.[15]

Değişen dünya tabii ki Osmanlı'yı da etkilemiştir ve artık kadınların eğitimine çok daha önem verildiği görülmektedir. 1869 yılında çıkarılan Nizamnameye göre kızlar için zorunlu eğitim 6-10 yaşları idi. Bu Nizamnamede imzası bulunan Saffet Paşa olaya çok yönlü bakmıştır ve kızların eğitiminin zorunlu olması, bir üst öğrenim kurumu olan rüşdiyelerin ve kız öğretmen okullarının açılmasına ilişkin hükümleri de koymuştur.Saffet Paşa aynı zamanda bu okulların İstanbul'dan başlayıp taşraya yayılması konusunda da önemli çalışmalar yapmıştır. Daha sonraları ise bir öğretmen okulunun açılması konusunda çalışmalar yapmıştır.[16]

Kızların okula gitme oranının artması ile beraber kadın öğretmen ihtiyacı da ortaya çıkmıştır çünkü kız çocuklarının belli bir yaştan sonra erkeklerle aynı ortamda bulunması hoş karşılanmamaktadır. Bu durumun çözümü ise kız öğretmen okullarının açılmasıdır. Bu kız çocuklarının eğitimlerine devam etmeleri için oldukça önemli bir adımdır. 12 yaşındaki kızların eğitimi için öğretmen okulu ise 1870 yılında açılmıştır.Bunun en önemli sebeplerinden biri ise kızların erkek öğretmenden ders almasının hoş karşılanmamasıdır. Kadın öğretmen eksikliğinden dolayı eğitimine devam etmek isteyen kızlar erkek öğretmenlerden ders alıyorlardı.

---

[12] Şefika Kurnaz, **Cumhuriyet Öncesinde Türk Kadını (1839-1923)**, Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Yayını, 1991, s.18.
[13]Osman Ergin**, Türkiye Maarif Tarihi Cilt 1-2, Eser Kültür Yay**, 1977, s.543.
[14]Burhan Göksel, **Çağlar boyunca Türk Kadını ve Atatürk,** Kültür Bakanlığı Yay.,1988, s.143.
[15]Bayram Kodaman, **Abdülhamid Devri Eğitim Sistemi**, Türk Tarih Kurumu Yay., Ankara 1991, s.63.
[16] İsmail Güven, "Tanzimat'tan Cumhuriyete Kadın Eğitimi Düşüncesinin Gelişimi", **Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi,** 2011, cilt: 34, sayı: 1, s.63.

Böyle bir durum söz konusu olsa dahi kızların ancak yaşça kendilerinden büyük bir hocadan ders almaları hoş karşılanmaktadır. Zaten eğitim süresince kızların eğitim aldığı okullar farklıdır. Bu durum Sıbyan mekteplerinde dahi aynıdır. Eğer iki tane sıbyan mektebi mevcutsa bu okullardan biri kızlara tahsis edilecektir.[17] Yani karma eğitimle kız ve erkek çocukları aynı yerlerde ders görmüyorlardı.

Tanzimat döneminde eğitimin önemi daha çok kavranmaya başlanmıştır. Fakat yine de kızların eğitimi açısından yapılması gereken birçok şey olduğu aşikârdır. Bu durumun haricinde kızların belli bir yaştan sonra okula gönderilmemesi ya da okula gönderilse bile ders alacağı öğretmenlerin bilgi birikimine göre değil de cinsiyete ve yaşa göre seçilmesi de önemli detaylardandır.

Kadın eğitimine verilen önem artmasının en önemli sebeplerinden birisi ise değişen dünya koşullarıydı. Sanayideki gelişmeler ve düşünce yapısındaki gelişmeler Avrupa'da olduğu gibi Osmanlıdada yankı bulmuştur. Özellikle sanayi alanındaki gelişmeler işgücünün artmasına sebep olmuş ve bu da kadınların eğitiminin önemini daha da belirgin hale getirmiştir. Türk aydınlarından Ahmet Mithat Paşa 1864 yılında Niş ve Rusçuk'ta yetim kızlar için bir dikim atölyesi açmıştır.[18]Bu dikim atölyesi ile birlikte kızların eğitim alabileceği alanlar artmıştır. 1884 yılında ise Kız Sanayi Mektepleri, gerçekleştirilen düzenlemelerle 5 sene eğitim vermek üzere yapılandırıldı ve bu sefer Savaş Bakanlığı (Harbiye Nezareti) yerine Eğitim Bakanlığına (Maarif Nezareti) bağlandı.[19]

Yukarıdaki örnekten de anlaşılacağı üzere kız çocukları toplumsal cinsiyetçi rollere uygun mesleklere yönlendirilmektedir. Ebelik, terzilik gibi mesleklerin kızlar için çok daha uygun olduğu düşünülmektedir. Tanzimat öncesi düşünüldüğü zaman artık kız çocuklarının çok daha şanslı olduğu sonucuna varılabilir. İstihdam edildikleri meslekler kısıtlı olsa dahi bir meslek edinmeleri ve para kazanıp ekonomiye katkıda bulunmaları son derece önemlidir ve olumlu bir gelişmedir.

---

[17]Kodaman, **a.g.e.,** s.63.
[18] Hasan Ali Koçer, **Eğitim Sorunlarımız Üzerine İncelemeler ve Düşünceler**, Türk Eğitim Tarihi Araştırmaları yayını, 1975, s.20.
[19] Bernard Caporal, **Kemalizmde ve Kemalizm Sonrasında Türk Kadını (1919-1970)**, Türkiye İş Bankası Kültür Yayını, 1982, s.107.

Tanzimat döneminde sonra kadınların eğitimindeki en önemli dönüm noktalarından biri Meşrutiyet dönemindeki gelişmelerdir.1876 tarihli Kanuni Esasi'de öğretim eşitliği hakkı getirilmiştir.[20] Bu düşünceye paralel olarak eğitim sisteminde bazı değişikliklere gidilmiştir. 1908'den sonra kadının durumu eğitim olanaklarından-okul ve üniversite- daha kolay yararlanabileceği ölçüde iyileşti.[21]Bu durum kadınların toplum içerisinde var olması açısından oldukça önemlidir. Bu dönemde gelişen yayıncılık ve siyasi gelişmeler kadın eğitimi konusunda daha modern gelişmelerle sonuçlanmıştır. Tanzimat'tan sonra ise Kız Rüşdiyeleri, Darülmuallimat, Kız Sanayi Mektepleri gibi okullar açılarak kız çocuklarına da orta ve lise tahsil imkânları sağlandı.[22]

İdadilerin açılması aslında oldukça önemli bir durumdur. Eskiden okuma yazma bilmesine bile iyi gözle bakılmayan kızlar artık lise eğitimi alabilmektedir. Değişimin kaçınılmaz olduğu gerçeğinden yola çıkılarak kızların adım adım modernleşmeye doğru ilerlediği görülmektedir. Gelen tepkilere rağmen kızların artık lise eğitimi alabilecek olması Türk toplumunun ilerlemesi için çok önemlidir.

Peki Osmanlı Devleti'nin eğitim sistemi ve bu sistemin kadınlara yansıması yabancı hemcinsleri tarafından nasıl algılanıyordu? Osmanlı'ya gelen iki İngiliz kadın seyyah eğitim konusunda kendi görüşlerini bildirmişlerdir. İkisinin de bu konuda farklı görüşleri vardır. Harvey kadınların ve erkeklerin ayrı eğitim almasının iki cins içinde yanlış olduğunu vurgulamakla beraber Türk kadınlarının aldığı eğitimin yetersiz olduğunu savunmuştur ama Valide Sultan'ın eğitiminin oldukça kaliteli olduğunu ve aynı zamanda Valide Sultan'ın eğitime de katkısı olduğunu belirtmektedir.[23]Sarayda yetişen kadınların farklı bir eğitim aldığı zaten bilinen bir gerçektir. Bu gerçeklikten yola çıkılarak Valide Sultan'ın iyi eğitim alması oldukça beklenen bir durumdur. Garnett ise eğitim seviyesini oldukça iyi olduğunu vurguladıktan sonra her kasabada yabancı dil bilen biri ile karşılaşılacağını belirtmiştir. Osmanlı dönemindeki eğitim

---

[20]Kemal Gözler, **Türk Anayasa Hukukuna Giriş**, Ekin Basın Yay., 2011, s.19.

[21]FerozAhmad, **Modern Türkiye'nin Oluşumu**, Kaynak Yayınları, Aralık 2012, İstanbul, s.106.

[22]Mehmet Ünal, "*1917 Tarihli Hukuki Aile Kararnamesi-I"*, **Türk Yurdu**, C.I, Sayı 4, Erişim adresi:http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/38/309/2961.pdf, Erişim tarihi: 25.08.2019, s.216.

[23]Didem İlya- Mehmet Uysal, "*İngiliz Kadın Seyyahlar Harvey ve Garnett'in Gözüyle Türk Kadını*", **Avrasya Uluslararası Araştırmalar Dergisi**, Cilt 8, Sayı:6, Ocak 2015, s. 12.

sistemine bakılırsa aslında Garnett'in bahsettiği kadar olumlu bir hava olmadığı sonucuna varılabilir. Bu sonuca istinaden de Garnett'in bu konudaki yorumlarının doğruluğu tartışmaya açıktır. Garnett aynı zamanda kızlarla erkeklerin aynı eğitimi aldığından bahsetmiştir.[24] Eğitim alan kız öğrenci sayısı ve erkek öğrenci sayısı karşılaştırıldığı zaman kız öğrencilerin sayısının erkek öğrencilerin sayısından çok daha az olduğu görülebilmektedir. Hem kızların hem de erkeklerin ağırlıklı olarak dini eğitim aldığı düşünülürse Garnett'in yorumunda haklılık payı olabileceği ortaya çıkmaktadır. Dikkat çeken başka bir ayrıntı da Garnett'in Osmanlı döneminde mahlas kullanarak şiirler yazan kadın şairlerden övgüyle söz etmesidir.[25] Erkekler kadar kadınların da edebiyata düşkün olması birçok açıdan oldukça olumlu bir gelişme olarak değerlendirilebilir.

Sonuç olarak Osmanlı Devleti eğitim açısından en başta dini kurallara bağlı kalmakla birlikte zaman içerisinde değişen dünya koşulları ile birlikte çok daha fazla eğitim konusunun üstünde durmaya başlamış ve değişiklik yapmıştır.

B.OSMANLI'DA KADIN HAKLARI

İslamiyet'in kabulünden önceki dönemde Türk kadını, erkeğin yanında durmuş ve saygı görmüştür. Bu dönemde aile içerisinde önemli bir mevkiye sahip olan kadının miras ve mülk edinme hakkı vardı. Kadın ev işleriyle, tarım ve hayvancılıkla uğraşmış, ticaret yapmış, hatta savaşlara katılmıştır. Bu dönemde siyasi nüfuza sahip Hakan eşlerinin yanı sıra bizzat devlet yöneten kadınlara da rastlanmaktadır. 10 yy.'dan itibaren Müslümanlığı kabul eden Türkler, İslam hukukuna dayalı bir sistem ve hayat tarzını benimsemişlerdir.[26] İslamiyet'in kabulünden önce erkekler ve kadınların çok daha eşit şartlarda yaşadıkları tespitine varılabilmektedir. İslamiyet'in kabulü ile birlikte yaşam şartları da İslamiyet'in kurallarına göre şekillenmeye başlamıştır. İslamiyet'in kurallarına göre şekillenen kadınların hayatı ise gittikçe çok daha farklı bir boyut kazanmıştır. Eskiden erkeklerle birçok konuda denk görülen hatta devlet yönetimi

---

[24]İlya,-Uysal, a.g.m, s.13.
[25]İlya- Uysal, a.g.m, s.14.
[26]Leyla Kaplan, **Cemiyetlerde ve Siyasi Teşkilatlarda Türk Kadını (1908-1960)**,Atatürk Araştırma Merkezi Yayını, Ankara 1988, s.1.

teslim edecek kadar güvenilen kadınlar artık giderek farklı alanlarda itibar kazanmalarının gerekliliği vurgulanmaya başlamıştır.

Bir Türk İslam devleti olan Selçuklularda kadının rolü giderek azalmıştır fakat buna rağmen hükümdarlar sefere çıktığı zaman ülkeyi yönetme hakkına sahiptirler. İslamiyet'e geçiş sürecinde de bazı değişikliler olmuş, fakat İslamiyet öncesi Türk kültürünün etkileri de tam olarak geçmemiştir. Türk hakanlarının eşlerinin yönetimde söz sahibi olma geleneği Selçuklu Devleti'nde de devam etmektedir. Bu durum İslami koşullarla yönetilen Arap kültüründen Türk kültürünü ayırmaktadır.

Toprakların genişlemesi vasıtası ile Türk devletleri birçok kültür ile karşılaşmışlardır ve karşılaştıkları bu kültürlerle etkileşim yaşamışlardır. Bu etkileşim vasıtası ile harem kavramı ile tanışmışlardır. Sonrasında ise harem kavramı Osmanlı'ya yerleşmiştir. Bu olumsuz duruma rağmen saray kadınlarıharem vasıtasıyla yönetime katılmış, kararlar üzerinde etkili olmuşlardır.[27]

Türk kültürünün etkilendiği tek kültürün Arap kültürü olduğu doğru değildir. Etkilenilen kültürlerden biri de Bizans kültürüdür. Türk kültüründe olmayan bazı şeylerin uygulamada görülmesi bunun bir neticesidir. Mesela harem olgusuna eski Türk kültürlerinde rastlanmamaktadır fakat Araplarla aynı zamanda da Bizans ile etkileşime geçilmesi en azından büyük şehirlerde haremin görülmesine sebep olmuştur. Etkileşimde bulunulan toplumlardan etkilenmek oldukça normal bir durumdur fakat her zaman olumlu olduğu söylenemez.

Hukuk açısından bakıldığında ise İslamiyet'in kabulünden önce ve İslamiyet'in kabulünden sonra oldukça önemli farklılıklar vardır. Yukarıda belirtilen açılardan bakıldığında Türk kadınlarının İslamiyet'ten önce daha eşit haklarla yaşadığı fakat İslamiyet'in kabulünden sonra bu durumun değiştiği açıkça görülmektedir.

Osmanlı Devleti'nin gerileme dönemi, Türk kadının statüsünü olumsuz yönde etkilemiş kadın için ev, bir hapishane haline gelmiş, miras hukuku ve mahkemelerde tanıklık

---

[27] Müşerref Avcı,"*Osmanlı Devleti'nde Kadın Hakları ve Kadın Haklarının Gelişimi İçin Mücadele Eden Öncü Kadınlar*",**Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi [TAED]** 55, Erzurum 2006, s.230.

konularındaki geleneksel haklar yok edilmiştir. [28] Eski Türk gelenekleri ile karşılaştırıldığı zaman Türk kadınının durumunun oldukça farklılaştığı açıkça görülmektedir. Etkileşime girdiği kültürlerin ve kabul edilen dinin yansıması olarak bu farklılaşma Türk kadınına çok daha farklı roller biçilmesine sebep olmuştur.1908 yılında Anayasa'nın yeniden yürürlüğe konulmasını, Osmanlı toplumundaki herkesi kapsayan bir "özgürlük deklarasyonu" olarak görüldü. Bu özgürlük kadınları,-haremde tutulan eski rejim kadınlarını olmasa da- İstanbul'un siyasal olarak bilinçli orta sınıf kadınlarını kapsıyordu. [29] Yani nispeten çok daha elit bir kesimin yararlanacağı bir durum ortaya çıkıyordu. Dolayısıyla bu durumun toplumun geri kalanına sirayet etmesi şarttı.

II. Meşrutiyet döneminde ise kadınlar her alanda giderek daha fazla hak istemeye başlamışlar ve özellikle de kadın-erkek eşitliğini savunmuşlardır. Fakat bu hak isteme talebinin kısıtlı olup olmadığı ise bir tartışma konusudur. Kentli, üst ve orta sınıf kadınların başlıca kaygıları evlenme, boşanma ve miras işlerindeki kişisel haklarını geliştirmekti.[30] Bu durum erkekler tarafından da desteklenen bir durumdu. Bu dönemin kadın ve erkek aydınlarının en önemli isteği, kadının da erkeklerle eşit hakka sahip olmasıdır.[31]Değişen dünya koşulları tabii ki hukuk alanında da farklılıklara yol açmıştır. Gerileme döneminde bozulan ekonominin etkisi ile de kadınların hukuki anlamdaki haklarında gerileme olmuştur.

Bu durum özellikle arazi hukukunda farklıdır. Osmanlı hukuk düzeninde genellikle İslam hukukunun hâkim olduğu görülür. Ancak konu arazi olunca, örfi hukukun ağırlık kazandığı dikkati çeker. Mesela İslam hukukuna göre ölen babanın mirası çocuklar arasında 1/3 esasına göre dağıtılırken, arazi konusunda bunu göremiyoruz.[32] Bu durum Osmanlı Devleti'nin hukuk konusunda biraz daha farklı bir sisteminin olduğunu düşündürmektedir.

---

[28] Muhaddere Taşçıoğlu, **Kadının Sosyal Durumu ve Kadın Kıyafetleri**, Akın Matbaası, Ankara, 1968'den aktaran Doğramacı, s.134.
[29] Ahmad, **a.g.e,** s.105.
[30] Aynı yer
[31] Avcı, a.g.m, s.231.
[32] Ömer Lütfi Barkan, "Türk *Toprak Hukuku Tarihinde Tanzimat ve 1278 (1858) Tarihli Arazi Kanunnamesi*", **Tanzimat I**, İst. 1940'dan aktaran Kurnaz, s.29.

Bu mesele ile ilgili olarak İmparatorluğun tarihinde değişik kanunlara rastlanmaktadır. İmparatorluğun kuruluşundan 97S (1567-68) tarihine kadar olan devrede, miri arazi tasarruf sahibinin arazisi erkek evlada geçiyorken, bu tarihte yapılan bir değişiklikle "tapu bedeli" ile kız evlada da geçmesi kabul edilmiştir. Yine bu 1567 kanununa göre, anneden kalan toprak erkek çocuğu tapu bedeli verilmek suretiyle verilebiliyordu.[33] Yani kadınların mal mülk edinme ve miras bırakma hakları tamamıyla ellerinden alınmış değildi.

Bütün bu durumlara rağmen Osmanlı Devleti'nde mahkemeler erkekler gibi kadınlara da açıktır. Kadınlar müslim - gayrimüslim köle ve azatlı kadınlar tıpkı erkekler gibi ne zaman ihtiyaç duyarlarsa mahkemeye başvurur.[34] Yani her ne kadar ataerkil bir adalet sistemi olduğu düşünülse bile kadın haklarının tamamen hiçe sayıldığı fikrine varmak pek doğru bir yaklaşım olmayacaktır. Fakat bir erkek şahidin yerine iki kadının şahitlik yapması nedeniyle kadınlar şahit olarak mahkemeye pek gitmez. Bununla beraber şikâyetlerini söylemek, haklarını korumak, ya da suçlandıkları zaman kendilerini savunmak amacı ile mahkemeye giderler.[35]

Osmanlı'da bilindiği üzere Örfi hukuk ve Şerii hukuk vardır. Örfi hukuk kültürel değerleri temel alırken Şerii hukuk ise din bazlıdır yani dini emirleri, Kuran'ı ve Hadisleri temel alır. Osmanlı Devleti'nin hukuk açısından hem İslam'ın hem de eski Türk kültürünün birleşimi gibidir. Her alanda İslam hukukunun tam anlamıyla uygulanmadığı sonucuna varılabilir. Mesela Osmanlı'da arazi hukukunda İslami kuralların tam olarak uygulanmadığını yukarıdaki bilgilere dayanarak söyleyebiliriz. Ayrıca da sonradan yapılan düzenlemelerle birlikte tapu bedelinin kız evlada geçmesi sağlanmıştır. Artık kız çocuklarının da mal sahibi olmalarının önü açıktır.

Bir başka önemli konu da mahkemelerin bütün vatandaşlara açık olmasıdır. Çok uluslu bir yapıya sahip olan Osmanlı eğer varlığını sürdürmek istiyorsa adaleti sağlamak

---

[33]**Adalet Dergisi**,C.LXI, sayı 2, 1970'den aktaran Kurnaz, **a.g.e.,**s.29.
[34] Sibel Dulum, **Osmanlı Devleti'nde Kadının Statüsü, Eğitimi ve Çalışma Hayatı (1839-1918),**Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Eskişehir, 2006, s.17.
[35] R.C Jennings, "*Women in Early 17th-Century Ottoman Judicial Records :The Shari'a Court of Anatolian Kayseri"*, "**Journal of theEconomicandSocialHistory of the Orient**, Cilt 8, sa.1, 1975, 53-144'den aktaran Haim Gerber, "Socıal And Economıc Posıtıon Of Women In An Ottoman Cıty, Bursa, 1600- 1700",J. Middle East Studies. 12 (1980), 231-244.

durumundaydı. Bu durum farklı mezhep ve milletten olan insanların da rahat rahat mahkemeye başvurmalarını kolaylaştırmıştır. Bilindiği üzere gayri Müslimlerin sorumlu olduğu kurallar farklıdır. Kadınların da mahkemeye şikâyette bulunma hakları vardır ama tanıklık durumu farklıdır, ancak iki kadının şahitliği geçerlidir ve bu durumdan dolayı kadınların tanıklığı pek tercih edilmemektedir.

Her ne kadar İslamiyet'in etkisi açık olarak görülse de Türk kadınlarının tek eşlilik konusunda oldukça inatçı olduğu anlaşılmaktadır. İslami kurallara göre dört erkekle evlenme hakkına sahip olan erkekler bu haklarını istedikleri şekilde kullanamamaktadır çünkü bu gibi durumlarda kadınların boşanma davası açtıkları görülmektedir. Dolayısıyla çok eşle evlilik pek onaylanan bir durum değildir ve bu halkın yaşantısını etkilemektedir.

Bazı olumsuz durumlara rağmen Türk kadınının hakkını araması tam anlamıyla engellenmemiştir. Birçok durumda Türk kadını mahkemeye gidip hakkını arama konusunda serbesttir. Tabii ki bu serbestliğinde bazı sınırları vardır fakat kadınlar bir şekilde haklarını aramayı başarmışlardır. Yukarıdaki örnekte de görüldüğü üzere çok eşlilik Türk kadınının pekte kabul ettiği bir yapı değildir. Hatta ve hatta bu sebepten dolayı boşanmak isteyenlerin olduğu görülmektedir.

Türk kadınlarının en önemli faaliyet alanı olarak mülk hakkını kullanmaları gösterilebilir. Büyük oranda mülkiyet devri veya miras yoluyla intikal eden evlerin satışı gibi hususlarda sicillere yansıyan bu faaliyet o dönem toplumundaki kadınlarındaki en doğal hakkıydı.[36] Daha önceden de belirtildiği gibi mülk edinme konusunda kadınlara çok daha esnek davranıldığı yargısına varılabilir. İktisadi bir faaliyet olarak görülmesine rağmen mülk edinme hakkı aynı zamanda siyasi bir faaliyet olarak da görülmelidir.[37] Çünkü ortaçağda toprağa sahip olmak güçlü olmanın şartlarından biriydi. Osmanlı gibi tarıma dayalı ve taşınmaz malların yaşamsal önemi

---

[36] Veysel Gürhan; "*18. yy Osmanlı Toplumunda Kadın ve Hukuk: Amid Mahkemesi'nde Kadınların Hak Arama Süreçlerine Dair Bazı Değerlendirmeler*", **İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırma Dergisi**, C.6, S.3, Erişim Adresi: http://www.itobiad.com/download/article-file/334850, Erişim Tarihi: (14.03.2019), s.1650

olan toplumlarda iktidar, mülkleri ve gelirlerini elinde tutma temeline dayanıyordu ve bu yönüyle mülk edinme hakkı kadına iktidar anlamında da güç vermekteydi.[38]

Güç olgusu tarihin her döneminde önemli bir rol oynamıştır ve Türk kadınlarının bir kısmı Osmanlı Döneminde de bu olgu ile birlikte yaşamayı başarmışlarıdır. Bu kadınların en önemli yardımcıları ise mülk edinme hakkıdır. Belli bir döneme kadar kadınlara iş olanağı sağlanmadığı için para kazanmaları pek mümkün görünmüyordu ama mülk hakkı ise kadınlara para kazanma yani bir anlamda kendilerini koruma hakkı veriyordu.

Miras hakkının kadına tanınmasından başka haklar da kadınlara verildi. Daha önceleri evlenen kadınlardan alınan Gelinlik vergisi ile kölelik cariyelik kaldırıldı.[39] İnsan haklarına aykırı olan köleliğin ve cariyeliğin kaldırılmasında dünyadaki değişimlerin etkili olması oldukça muhtemeldir. Rönesans ve Reform ile başlayıp Fransız İhtilali ile devam eden sürecin özellikle Avrupa'yı etkileyen fikirlerin Avrupa ile nispeten yakın ilişkiler kuran Osmanlı Devleti'ni de etkilemesi kaçınılmazdır. 1847'de köle pazarları yasaklanır. Fakat II. Meşrutiyet hatta Cumhuriyet dönemine kadar cariye alışverişi devam eder.[40] Bu durum yasakların Osmanlı'da tam anlamıyla uygulanamadığını göstermektedir. 1869'da çıkarılan Tabiyet-i Osmaniye Kararnamesi ile bir yabancı ile evlenen bir kadın kocası öldüğü zaman isterse üç sene içinde Osmanlı uyruğuna döner,[41] bu durum Osmanlı'da yaşayan kadınlara farklı uyruktan olsalar dahi vatandaşlık hakkı tanımaktadır. Osmanlı Devleti'nin farklı etnik ve dini unsurları bütünleştirici tarafı burada da kendini hissettirmektedir.

Önceden de belirtildiği gibi Osmanlı Devleti birçok unsuru bir aradan bulunduran bir devletti ve dönemin yapısına göre de bazı değişiklikler yapılabiliyordu. Kadınlara çok daha fazla hak tanınmaya başlandığı zaman ise kadınlar pek çok haktan yararlanmaya başlarlar.

---

[37] Gürhan, a.g.m., s.1650.
[38] Mary Ann Fay, "*Women and Waqf:Toward A Reconsideration of Women'sPlace in The Mamluk Household*", **International Journal Of Middle East Studies**, Vol 29, No:1, Erişim Adresi: https://www.jstor.org/stable/163850, Erişim Tarihi: (21.08.2019), s.35.
[39] Dulum, **a.g.t,** s.19.
[40] Cemal Kutay, **Yazılmamış Tarihimiz**, Milliyet Yay, 2003'ten aktaran Dulum,, **a.g.t.**, s.19 .
[41] Kurnaz, **a.g.e.**, s.32.

Kadınların lehine yapılan hukuki düzenlemelerle İslam'ın kabulü, etki altında kalınan kültürler ve yerleşik hayata geçilmesi ile gerileyen kadının konumu tekrar düzeltilmeye çalışılırken Osmanlı seçkinleri de kadınların özgürlüğe kavuşmaları için yazılar yayınladılar.[42]

Bu dönemde artan Fransız etkisi ve Osmanlı Devleti'nin Avrupa'ya açılması ile birlikte ülkede yaşayan aydınlar da çok daha sık Avrupa'ya gitmeye başlamışlardır ve tabii ki bu durum düşüncelere ve savundukları fikirlere de yansımıştır. Artık kadınların da özgürlük alanlarının genişlemeye başladığını fark eden aydınlar bu düşüncelerini dile getirmeye başlamışlardır.

Bu dönemde kadınların görülür olduğu başka bir faaliyet alanı ise vakıflardı. Kadınlar iktisadi bir özerk alan olarak değerlendirilebilecek vakıflar kurabiliyor, burada yönetici veya denetçi gibi görevler alabiliyordu.[43] Yani kadınların yüksek pozisyonlarda görev almaları Osmanlı'da görülen bir durumdur. Vakıf kuran kadınların çoğu hayri vakıflar değil ehli vakıflar kurmaktaydı. Bunlar fakirlerin ya da ihtiyaç sahiplerinin gelirlerinden faydalandığı vakıflar kurabiliyor, burada yönetici veya denetçi gibi görevler alabiliyordu.[44] Bir anlamda yine kendi cinsiyetlerine uygun işlerde rol alsalar da bu onların yararlı işler yaptıkları gerçeğini değiştirmemektedir. Toplum yararına çalışan kadınların Osmanlı Devleti'nin ilerlemesine katkıda bulundukları yadsınamaz bir gerçektir. Bu Osmanlı Devleti'nin sosyal bir devlet olduğu görüşü ile de bağdaşmaktadır.Bu vakıflar aracılığıyla kadınlar hem iktisadi özgürlüklerini kullanabiliyor hem de vakıf senedine mirasçılarının soyu tükenene kadar bu gelirleri kullanacağını yazarak tüm aileye güvence sağlıyorlardı.[45] Aslında genelde ekonomik durumu iyi olan kadınları kapsasa da kadınlar bir şekilde ekonomik özgürlüklerini ellerine almış hatta bu özgürlükten diğer aile üyelerinin de yararlanmasını sağlamışlardır. Aynı zamanda bu durum kadınların ekonomik olarak aileye katkı sağladıklarını gösteriyordu. Çünkü miras yoluyla intikal edecek mal ve mülklerin hukuki bazı gereklilikleri vardı ve İslam Hukukuna göre vakıf içerisindeki mallar

---

[42] Dulum, **a.g.t**, s.19.

[43] Judith E. **Tucker, Women in Nineteenth-centuryEgypt**, Cambrige University Press, 1985'ten aktaran Gürhan, a.g.m., s.1651.

[44] Fay, a.g.m, s. 35.

[45] Aynı yer

mirastan sayılmadığı için paylaşıma tabi tutulmuyordu.[46]Osmanlı Devleti'nde hem şerii hem de Örfi hukuk olduğundan bahsetmiştik ve bu miras paylaşımında İslam hukukuna göre daha ziyade Örfi hukuk baz alınmaktadır ve bu durum kadınların haklarının korunması açısından oldukça önemlidir.

Kadınların en rahat haklarını aradığı yerlerden biri de arazi ve miras hukukudur. Kadınlar Osmanlı devletinde istedikleri gibi vakıf kurabiliyor ve miras hukukundan yararlanabiliyorlardı.

Bütün bu çabalar sonrasında, Osmanlı tarihinde kadının hukuki statüsünün ve aile hukukunun düzenlendiği ilk hukuk metin olan Aile Hukuku Kararnamesi 1917 yılında yürürlüğe girmiştir.Bu kararname ile birçok düzenlemenin Osmanlı hukukuna girdiği ve kadınları etkilediği gözlenmektedir. 20. yüzyıla gelindiğinde ise bir düzenlemeye ihtiyaç duyulmuştur.Kararname dini esaslara dayanmakla birlikte, aile hukukunda kısmen devletleştirme ve laikleştirmeyle ilgili hükümler ihtiva etmektedir.[47] Yani Avrupalılaşmanın etkisi burada da görülmektedir. Bu kanunla poligamiye nispi bir sınırlama getirilmiş, evliliğe yaş sınırı getirilerek kızların küçük yaşta evlenmelerinin önüne geçilmeye çalışılmıştır.[48] Zaten çok yaygın olmayan poligamiye önlem alınmıştır. Bu durumun kadınların lehine geliştiği yargısına varılabilir. 1926 yılına kadar yürürlükte bulunan kanunname ile kadınlara tanınan haklardan bazıları şunlardır: Kanunname ile kadına; kocanın evi terk etmesi, kocanın eve bakmaması, kocanın gaip(deli) olması, kocanın hastalığı (cüzam gibi) bazı durumlarda hâkim kararı ile ayrılma (tefrik) hakkı tanınmıştır.[49] Kadınların boşanma hakkının olmaması pekte adil bir durum değildi ve bunun da önüne geçilmesi gerekiyordu. Erkekler kadar geniş olmasa da kadınlara da boşanma hakkı tanınmıştır. Her ne kadar bu hak belli durumlarda geçerli olsa da kadınlar için oldukça önemli bir gelişme olduğu söylenebilir. Evlenmenin hâkim huzurunda yapılması zorunluluğu getirilerek devlet, evlenme ve boşanma işlerine dâhil edilmiştir.[50] Bu durum kadınların haklarını koruyabilmesi açısından oldukça önemli bir karardır. Önceki dönemler ile karşılaştırılacak olursa

---

[46] Gürhan, a.g.m, s.1650-1651.

[47] Z.F.Fındıkoğlu, "*Aile Hukukunun Tedvini Meselesi"*, **Ebul'Ula Mardin'e Armağan**, 1944'ten aktaran Ünal, s.227

[48] Avcı, **a.g.e** , s.232

[49] Dulum, **a.g.t**, s.21

[50] Aynı yer

modernleşme açısından gayet yerinde bir adım olduğu söylenebilir. Evliliğin devlet güvencesi altında olması birçok haksızlığın önüne geçilmesi yolunda atılmış mantıklı bir adımdır. Bu düzenlemeyle kadınların hakları bir anlamda güvence altına alınmıştır.

Artık çok daha kanunlara bağlı olarak devam edecek bu düzen için modernleşme olgusu yadsınamaz bir gerçektir. Evlenmek için erkeklere 18, kızlar ise 17 yaşını bitirmiş olma şartı getirilmiştir.17 yaşından küçük kızların evlenebilmeleri için velilerin izni ve hâkimin izni gereklidir.[51] Küçük yaşta yapılan evliliklerin önüne geçmeyi amaçlayan bu düzenleme ise Osmanlı'nın değişen dünya düzeninden etkilendiğini tasdikler niteliktedir. Eğitim seviyesinin de bir nebze olsun yükselmesinin de bu kararın alınılmasında etkili olduğu düşünülmektedir. Kararname ile ancak ilk eş izin veriyorsa erkekler ikinci kez evlenebiliyordu. Aslında oldukça yararlı düzenlemeler olan bu kanunnamede bir nebze de olsa kadınların hakları korunmaya alınmıştır. İslamiyet'te dört kadınla evlenme hakkı olmasına rağmen bu kanunname ile ilk eşe de söz hakkı verilmiştir. Bu kanunların ortaya çıkmasında hem Osmanlı Devleti'nin kültürel yapısı hem de Batılılaşma arzusu rol oynamıştır.

Aile hukuku alanında ilk düzenleme olan sözü edilen kararname ile "ulusal aile"nin kuruluşu yolunda temeller atıldı.[52] Bu oluşumun etkileri ile birlikte Osmanlı Devleti'nin yaptığı yeniliklere bir yenisi daha eklenmiştir. Bu yenilik ise devlet güvencesi ile nikah kıymaktır. Yani kadınlara sağlanan haklar arttı. Bu haklar kadınların kendilerine çok daha fazla güvenmesini sağlamıştır ama velayet ve nafaka ile ilgili bir değişiklikten bahsedilmemiştir. Bunların da kanunnamenin eksik kalan kısımları olduğu söylenebilir. Yine de yapılan bu düzenleme ve yeniliklerin Osmanlı toplumuna yeni bir soluk getirdiği aşikardır.

1917 yılında kabul edilen Aile Kararnamesi ile birlikte kadınların medeni haklarında da farklılıklar olmuştur ve bu farklılıklar kadınların lehine gerçekleşmiştir. Önceki yıllarla kıyasladığımızda kadınların haklarının daha fazla güvence altına alındığını söyleyebiliriz. Yapılan değişikliklerin önemli ve olumlu olduğu bir gerçektir.

---

[51] Aynı yer .

[52] M.F. Hatem, "*Modernization, the state, on the Family in the Middle East Women Studies*", **Women&Gender in the Modern Middle East** (edit by Meriwether&Tucker), USA, WestviewPres.'den aktaran Dulum, aynı yer.

C. SOSYAL HAYATTA KADIN

Osmanlı döneminde kadınların sosyal hayatlarına bakılırsa cumhuriyet döneminden oldukça farklıdır. Osmanlı Devleti'ndeki kadınların yaşayış tarzı ile ilk Türk devletlerindeki kadınların durumu oldukça farklıdır. Bunun en önemli sebebi ise hükmedilen coğrafyanın genişlemesi ve İslami hükümlerin etkisini arttırmasıdır. Durumun etkileri oldukça farklı alanlarda kendisini hissettirmektedir ve bu alanlardan biri de sosyal hayattır.

Eski Türk toplumlarına bakıldığı zaman kadınların erkeklerle yan yana olduğu, birçok alanda birlikte davranıp birlikte yaşadıkları ve dayanışma içinde oldukları görülmektedir fakat gerek İslamiyet'in kabulü gerekse etkileşime geçilen farklı kültürler sosyal hayata da yansımıştır ve bu farklılaşmalardan kadınlarda ister istemez etkilenmiştir.

Bu değişimlerin sonucu olarak ise Osmanlı padişahlarının haremi olmaya başlamıştır. Oysaki harem Türk kültüründe olan bir kavram değildir. Çok eşliliğin bile olmadığı bir kültürde harem olgusunun olması zaten muhtemel değildir. Harem, Bizans ve Arap kültürlerinde bulunan bir yapıdır. Kanuni döneminde ise muhafazakârlık gittikçe artar ve kadınlar kendilerini çok daha fazla sosyal hayattan kısıtlamaya başlarlar hatta bu durum diğer milletlerden olan kadınları da etkiler. Sosyal etkileşimin kaçınılmaz olduğu çok uluslu bir toplumda kadınların da birbirlerinden etkilenmesi olağandır. Her ne kadar dini ve kültürel farklılıklar olsa da yaşanan gelişmeler gayri Müslim kadınları da etkilemiştir. Harem olgusuna yabancı kadınların bakış açısı da oldukça önemlidir. İngiliz kadın seyyahlardan Garnett ve Harvey'in bu konuda ki görüşleri oldukça dikkat çekicidir. Garnett'in bakış açısı oryantalist söylemlerle gerçek olguların karşılaştırılması şeklinde olurken[53], Harvey'in bakış açısı çok daha farklıdır. İngiliz kadınları haremin gizli bir olgu olmasından dolayı bu konuya oldukça meraklıdırlar. Garnett harem olgusunun yanlış anlaşıldığından bahsetmektedir. Batı dünyasındaki yanlış anlamalardan biri olduğu konusunda oldukça ısrarlı olan Garnett, Viktorya Dönemi'ni görmüş bir kadın olarak hanımın kendi zamanı ile kendi mal varlığının sahibesi olması müthiş bir haktır. [54]Önceden de belirtildiği üzere Harvey'in bakış açısı oldukça farklıdır.

[53]İlya- Uysal,a.g.m., s.3.
[54]İlya- Uysal, a.g.m, s.4.

Harvey’e göre Türk kadınları çabuk yaşlanmaktadır ve gençliğinden birkaç yıl sonra çocuklarının bakımında, yemede, hamam dedikodusunda ve Tatlısu Vadisi’nde yapılan haftalık araba gezintisinde esas mutluluğu bulduğu genellemesini yapar. [55] Yani Harvey’e göre Türk kadını mutlu değildir sadece bazı durumlarda mutlu taklidi yapmaktadır.

Yukarıda farklılaşmadan bahsedilmiştir ve bu farklılaşmanın sosyal hayatı da etkilediğine değinilmiştir. Harem olgusu bunun örneklerinden biridir. Garnett’in söylemine göre harem oldukça sıkıcı bir yerdir ve burada yaşayan kadınların dışarı çıkması pek mümkün olmadığı için genelde el işleri ile oyalanmaktadırlar.[56]Tabii ki bu durum toplumun büyük kısmında böyle tezahür etse de Harvey hanedanın yüksek mevkilerindeki kadınlarla evlenen erkeklerin bir anlamda kölelik yaptığını vurgulamıştır.[57] Bu durum Osmanlı Devleti’nde kadınların en azından bir kısmının oldukça güçlü olduğunu bize göstermektedir. Harvey ve Garnett’in dikkatini çeken bir başka konu ise anneliktir. Anneliğin oldukça saygı duyulan bir durum olduğu Garnett tarafından açıklanmıştır. Fakat Harvey çocuklara oldukça düşkün olan annelerin tavırlarından dolayı çocukların oldukça şımarık olduğundan bahsetmiştir. Başka dikkat çeken bir konu ise kölelere oldukça iyi davranılması ve çocuk sahibi olan kölelerin eş olmasa bile ailenin bir parçası sayılmasıdır.[58] Türk toplumunda ve İslamiyette anneliğin yerinin ayrı olması bilinen bir gerçektir ve bu durum şüphesiz ki yabancıların dikkatini çekmiştir. Anneliğin bir kadını kölelikten bile kurtaracak kadar değerli olması tespitlerin doğru olduğunu kanıtlar niteliktedir.

Birçok yerde Müslüman kadınlar gibi giyinen gayrimüslim kadınlar, tesettürü kabul eder.[59] Kendi kültürlerinde olmayan tesettürü kabul eden yabancı uyruklu kadınların hem topluma hem de kültüre uyum sağladığı görülmektedir. Osmanlı’da gayri Müslim kadınlara kıyafet konusunda bir yaptırım olmamasına rağmen kadınların aslında yazısız kurallara uyması tarihin her çağında olduğu gibi toplumsal normların birçok durumu şekillendirdiğini net bir biçimde göstermektedir. Yüzü peçe ile kapatmak yöreden

---

[55]İlya- Uysal, a.g.m, s. 5.
[56]Aynı yer.
[57]İlya- Uysal, a.g.m, s.6.
[58]İlya,-Uysal, a.g.m, s. 8.
[59]SuraiyaFaroqhi, **Osmanlı Kültürü ve Gündelik Yaşam**, Tarih Vakfı Yurt Yay. 1988, s.125.

yöreye farklılık gösterir.[60] Tabii ki peçe konusu ve Osmanlı Devleti'nde yaşayan kadınların giyim kuşamı yabancı ülkelerden gelen kadınların da dikkatini çekmiştir. Harvey'e göre Türk kadınlarının giyim kuşamlarında en dikkat çeken ve en güzel olan peçedir. Üstlerine giydikleri kıyafetlerin oldukça bol olduğunu söyleyen Harvey kadınların giydiği sarı çizmelerden de hoşlanmamaktadır fakat Türk kadınlarını sarı çizme giymesinin sebebi modaya uymak değil dinlerini belli etmektir. Aynı şekilde Ermeniler kırmızı, Yahudiler mavi, Rumlar siyah çizme giymektedirler.[61]Çokuluslu bir yapıya sahip olan Osmanlı Devleti'nde insanlar birbirlerini tanımak için bir anlamda kodlar belirlemişlerdir ve bu kodlar yabancılarında oldukça dikkatini çekmiştir. Toplum yaşamını bir anlamda düzenleyen ve belki de yanlış anlaşılmaları bir nebze de olsa önleyen bu kodlar hayatın bir parçasına haline gelmiştir ve yadırganmamıştır. Garnett ise kıyafetten ziyade makyaj konusunda yorum yapmıştır. Türk Kadınlarının makyaj yapmayı oldukça sevdiklerinden bahsetmiştir. Harvey'de bu konuda benzer görüşler paylaşmıştır fakat bunun gereksiz olduğunu da eklemiştir. Çünkü kadınların ten renginin oldukça iyi olduğunu belirtmiştir. Harvey'in dikkatini çeken bir başka konu da Türk Kadınlarının diş sağlığının oldukça kötü olduğudur bunun sebebinin ise diş fırçasının az kullanımına ve yenilen tatlılara bağlamaktadır.[62] Kadınların ciltlerinin oldukça güzel olmasına rağmen makyaj yapmaları başka ülkelerden gelen kadınlar için oldukça dikkat çekicidir. Onlar için dikkat çekici olan bir başka ayrıntı da Harvey'in bahsettiği gibi Türk kadının gözleridir. Genellikle siyah, iri ve parlak gözlere sahip olduğu belirtilen Türk kadını bu konuda oldukça övülmüştür. Harvey'in dikkatini çeken bir başka durumda misafir olduğu evin sahibesinin misafirleri çorapsız karşılamasıdır. Bu ev sahibesinin misafirleri kendisiyle denk gördüğü anlamına gelmektedir. Çorap ise eğer ev sahibesi kendisinden alt sınıf misafirleri ayarlayacaksa giyilmektedir.[63] Her ülkenin ve toplumun kültürel yapısı farklıdır. Dolayısıyla o toplumda yaşayanlar için gayet normal ve olağan olan durumlar başka ülkelerden gelen insanlar için oldukça değişiktir. Makale de bahsedilen iki İngiliz kadınının yorumlarının farklı olması ve birçok olayı kendi bakış açıları ile ele alıp anlatmaları oldukça anlaşılabilir bir durumdur.

---

[60]Aynı yer.
[61]İlya-Uysal, a.g.m, s.10.
[62]Aynı yer.
[63]İlya-Uysal, a.g.m, s.11.

Bilindiği üzere Osmanlı Devleti'nin hüküm sürdüğü coğrafya oldukça geniş bir coğrafyadır ve bu coğrafyanın içinde farklı kültür barınmaktadır. Dolayısıyla giyim kuşam farklılık gösterecektir. Ermeni kadınlar Müslüman kadınlar gibi yüzlerini örterken Rumeli ve İstanbul'da yaşayan kadınlar yüzlerinin bir bölümünü açık bırakır.[64] Kadınların yüzlerini kapatmalarında yöresel farklılıkların görülmesi yaşanılan yerin ne kadar önemli olduğunu bize göstermektedir. Başkent olan ve nispeten daha büyük bir şehir olan İstanbul'da ve Balkan kültürünün baskın olan Rumeli'de kadınlar giyim kuşam açısından çok daha rahat olduğu görülmektedir.Kadının sosyal yaşamdan uzaklaşması durumu özellikle kentlerde çok daha fazladır.Çünkü şehirlerde yaşayan kadınlara kırsal kesimde yaşayan kadınlara göre ihtiyaç duyulan durumlar çok daha azdı. Kırsal alanlarda yaşayan kadınlar kentlerde yaşayan kadınlara göre nispeten daha özgürdürler. Çünkü yaşam koşulları birbirinden farklıdır. Şehirde yaşayan kadınların birçoğunun fiziksel olarak iş yapmak zorunluluğu yoktur ama kırsal kesimde yaşayan kadınlar tarımla geçimlerini sağlamak; eşlerine ya da ailelerine yardımcı olmak zorundaydılar dolayısıyla da giyim kuşamları ona göre olmak zorundaydı.

Bu anlayışla kadın, ev içinde ayrı yaşıyorlardı.[65] Bir anlamda kadının özgürlüğü kısıtlanıyordu ve birçok haktan mahrum bırakılıyordu. "Haremlik-Selamlık" biçimindeki bir ayrıma tabii tutulması, en sonunda ev dışındaki yaşam açısından da kadının yerinin tanımlanması sorununu doğurmaktaydı.[66] Çünkü kadınların dışarı çıkması durumunda bu duruma bir önlem alınması gerekliliği doğuyordu ve bu şekilde kadınlar toplumdan uzak tutulmaya başlamışlardı. Bu da sonuç olarak kadının, toplumsal yaşamdan koparılması sürecini hızlandıracaktı Kadın evin dışına çıkmak zorunda kaldığında, "Evdeki iç Mekân"ın yani "Harem"in yerini; "Dışarıdaki İç Mekân" yani "çarşaf, peçe" almaktaydı ve kadın ev dışında da bir iç mekâna tutsak edilmekteydi.[67] Kadınların her durumda kendilerini korumaları gerektiği ve erkeklerden uzak durmaları gerektiği algısı kadınların düşünce biçimlerini geliştiren önemli yargılardandı. Hatta toplu taşıma kullanılırken bile bu normlara uymak durumundaydılar. Bu anlayış özellikle Lale Devri'nde oldukça önemli bir boyuta ulaşmıştı; kadınların artık çarşaflarının kalınlığı ve biçimi bile devlet tarafından

---

[64]Faroqhi**, a.g.e**, s.125.
[65]Caporal, **a.g.e**, s.130.
[66]A.Yılmaz, a.g.m., 195.
[67] Aynı yer.

belirleniyordu.[68] Gittikçe katılaşan kurallara kadınların riayet etmesi bekleniyordu. Yine bu dönemde kadın ve erkeğin yan yana durması bile toplum tarafından yadırganmıştır. Kadınlar için gittikçe zorlaşmaya başlayan yaşam koşullarının eğlencenin oldukça revaçta olduğu Lale devrinde bile esnememesi oldukça dikkat çekicidir.

İslamiyet ve Bizans, İran ayrıca da Arap kültürleriyle etkileşime girmek toplumsal yapıda değişikliklere yol açmıştır. Bu durumun ise Osmanlı devletine bir yarar sağladığı söylenemez. Çünkü bir toplumun gelişmesi, üretmesi ve ilerlemesi için hem kadınların hem de erkeklerin katkısına ihtiyacı vardır. Yerleşik yaşama geçilmesi ile de toplumsal süreç baştanbaşa değişmiştir. Önceden de belirtildiği gibi fiziksel güce ihtiyaç duyulan tarım faaliyetlerinden uzaklaşılıp şehirlere yerleşim başladıkça ister istemez toplumsal yapı da etkilenmiştir. Osmanlı Devleti'nin kurumlaştığı ve Osmanlı başkentinde saray geleneğinin ortaya çıktığı dönemde, XVI. Yüzyıl, kadınlara yönelik fermanlar yayınlanır.[69] Fermanların verilmesinin sebebi kadınların davranışlarını ve giyimlerini kontrol altına almaktır ayrıca fermanlar kadınların toplum içindeki davranışlarını etkiler niteliktedir. Kanuni döneminde, çamaşırcı kadınların dükkân tutmalarına başta izin verilir.[70] Oldukça önemli olan bu gelişme uzun sürmez. Bu dükkânlarda çamaşırcı güzel kadınlarla erkeklerin münasebeti olması nedeniyle kadınların çamaşırcı dükkânı işletmeleri engellenir.[71] Yani kadınların ekonomik olarak özgür olma isteklerine bir anlamda ket vurulur. III. Selim döneminde çıkarılan bir kanun ile çamaşırcı kadınların dükkân açmalarını önü kapatılıyordu.[72] Yani kadınların bu iş kolunda aktif olarak yer almaları engelleniyordu.

Osmanlı Devleti'nde kadınlara yönelik olan kanunlar genellikle sosyal hayatı düzenlemeye yöneliktir. Erkekler için kısıtlama olmamasına rağmen kadınların toplumda nasıl davranmaları gerektiğini belirleyecek olan kuralların olması oldukça manidardır. XVI. Yüzyıldan itibaren modanın da değişmesi ile birlikte özellikle İstanbul'da yaşayan yabancı uyruklu kadınlar tüccarların dikkatini çekmeye başlamıştır. Zaten Osmanlı'da Avrupa modasını takip edenler saraya ve üst sınıfa mensup kadınlar

---

[68]Caporal, **a.g.e.,** 135
[69] Ali Seydi Bey, **Teşrifat ve Teşkilatımız**, Kervan Kitapçılık'dan aktaran Dulum,**a.g.t.**, s.15.
[70] Aynı Yer.
[71] Aynı Yer.
[72] Aytunç Altındal, **Türkiye'de Kadın,** HavassYay., 1985, s.103.

olmuştur.[73] Önceden de belirtildiği gibi İstanbul o zamanda kültür mozaiğiydi. Bu duruma uygun olarak zevkler ve istekler oldukça farklıydı ve bu talebi karşılamak için tüccarlar farklı arayışlar içine girmişlerdi. Kıyafet konusunda ve diğer birçok konuda değişimlerin başlamasının en büyük sebeplerindendir bu gelen tüccarlar. Batı'dan gelen modadan etkilenen Osmanlı kadınlarının bu modayı takip etmemeleri için fermanlar çıkarılır.[74]Muhtemelen çok daha modern olan kıyafetlere muhakkak ki Osmanlı'da yaşayan kadınların ilgisi olmuştur. III. Osman döneminde kalın, siyah peçe kullanmayan kadının sokağa çıkması yasaklanır.[75] Eskisine göre çok daha tutucu bir bakış açısıyla karşılaşmıştır Türk kadını. 19.yüzyılın sonunda ferace ve yaşmak zamanla kaybolmaya yüz yutmuş ve II. Abdülhamid döneminde feracenin yerini peçe ve çarşaf almaya başlamıştır.[76] Saray kadınları dışındaki kadınların sandala binmesine izin verilmez.[77]Yani kadınların sosyal hayattan tamamen ellerini ayaklarını çekmeleri için düzenlemeler yapılır. Toplumsal alanda kadın ve erkek birlikteliğinin hoş karşılanmadığı Osmanlı Devleti'nde kadınların mesire yerlerine gitmeleri ve kaymakçı dükkânına girmeleri de yasaklanır.[78] Özellikle de şehirlerde yaşayan kadınların hareket alanı iyice kısıtlanmıştır.

Kadınların kıyafetlerini ve toplumsal hayatlarını kontrol etmeye yönelik padişah fermanlarının amacına ulaştığını söylenemez. Her ne kadar yasaklar bildirilse de kadınlar yine de istediklerini giymekten vazgeçmemişlerdir. Türk kadınlarının her ne kadar padişah ferman vermiş olsa da giyim kuşam konusunda kendi isteklerini ön planda tutması bir nevi aslında değişime meyilli oldukları şeklinde yorumlanabilir. Değişen dünya koşulları artık kadınları da etkilemeye başlamıştır.

Osmanlı'da yaşayan kadınların toplumsal normlardan dolayı hayatın içine karışmaları pek mümkün değildir fakat ekonomik faaliyetlerde bulunmaları çok daha hoş

---

[73] Ayten Sezer Arığ, "*Türklerde Kıyafetin Kısa Tarihi*",**Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi**, Cilt:XXII, Mart-Temmuz-Kasım 2006, Sayı:64-65-66, s. 147, Bu konuda detaylı bilgi için bkz., Ayten Sezer Arığ, **Atatürk Türkiyesi'nde Kılık Kıyafette Çağdaşlaşma**, 1. Baskı, Siyasal Kitabevi Yayınları, 2017

[74] Ahmet Refik, **Hicri On Birinci Asırda İstanbul Hayatı (1000-1100)**, İstanbul Devlet Matbaası, 1931, s.20,52. Ayrıca bkz. Dulum, **a.g.t**. s.15.

[75] Aynı yer.

[76]Arığ, " Türklerde..." s.147

[77] Aynı yer.

[78] Aynı yer.

karşılanmaktadır. Bu ilginç bir tezattır. Kadınları sosyal yaşamda pekte görmek istemeyen yapının diğer durumlarda bu kadar katı olmaması dikkat çekicidir. Osmanlı Devleti'nde mülk sahibi olmak sadece erkeklere özgü bir durum değildir. Sosyal hayat ile kıyaslandığı zaman kadınların ekonomi alanında bir nebze daha rahat oldukları söylenebilir fakat yine de mülklerini işletim konusunda bazı engellerle karşılaştıkları söylenebilir. Kadınların yukarıda da bahsedildiği gibi mal mülk sahibi olmaları ve mirastan pay alabilmeleri kanunlarla düzenlenmiştir.

Osmanlı Devleti'nde baba ya da kocasından para kalmayan yani bir iş kurmak ya da ortak olmak için parası olmayan kadın için seçenekler yok denecek kadar azdır. Ticaret için yeterli sermayesi olmayan kadın zanaata yönelir. Ekonomi günümüzde ne kadar önemliyse o zaman da oldukça önemlidir çünkü insanın yaşaması için bir geçim kaynağına ihtiyacı vardır. Bu geçim kaynağı miras, toprak ya da zanaat olabilir. Elinde seçeneği olmayan kadınlar ya tekstil işi ile uğraşır veya tarım yapar. 19.yüzyılda Bursa'daki iplik eğirme tezgahlarının neredeyse yarısı kadınlara aittir.[79] Bu oldukça önemli bir orandır ve kadınların ekonomik olarak katkı sağladığı tezini doğrular. Bu tezgahlarda çalışanlar da kadındır.[80] Kadınların el emeklerini paraya dönüştürmeleri oldukça rastlanan bir durumdur. Ellerinde geliri olmayan kadınlar en nihayetinde para kazanmak zorundaydılar ve ellerindeki zanaat bunun en kolay yoluydu. Kadınlar yaptıkları işten dolayı örgütlenmek istemişlerdir ama bu konuda pek başarılı olamamışlardır.[81] Kadının ekonomik hayatta yer almasına lonca üyeleri sıcak bakmamıştır. Hatta bazı kadınlar hisselerini satmışlardır.[82]Para kazanmalarına pek ses çıkarılmayan kadınların örgütlenmelerine ise aynı derecede sıcak bakılmamıştır ve örgütlenmenin önüne geçilmeye çalışılmıştır.

Osmanlı'da kadın sosyal anlamda pekte bir varlık gösterememiştir. Gerek İslami kurallar gerekse etkileşimde bulunulan toplumların kültürel kodlarından dolayı Türk kadını bu dönemde kısıtlanmıştır. Haremlik selamlık olgusundan dolayı evde zaman geçirmesi uygun görülmüştür. Aynı şekilde dışarı çıkarken de kıyafetlerine dikkat etmeleri yani bir nevi harem olgusunu dışarıda sürdürmeleri de beklenmiştir. Gittikçe

---

[79]Gerber, a.g.m, s.237.
[80] Aynı yer.

[81] Aynı yer.
[82] Aynı yer.

bu durumu kabullenen kadınların aslında yaptıkları ve uyguladıkları şeyler kadınların toplumdan tamamen silindiğini doğrulamamaktadır. Kısıtlansalar bile kadınlar ekonomi alanında oldukça güzel işler başarmışlardır. Yaptıkları arasında hayır işleri de dikkate değerdir.

Sonuç olarak Türk kadınlarının Osmanlı Devleti'nde erkeklerden biraz daha geri planda kaldığı söylenebilir. Fakat yine de bir şekilde var olma çabaları görülmektedir ve bu varoluş çabası takdire şayandır. Bu durumu sadece Osmanlı Devleti ile sınırlamak pek doğru değildir. Sonuç olarak 14. Ve 15. yy. Avrupasını göz önüne alırsak kadınların yine birçok özgürlükten mahrum bırakıldığına tanık olmaktayız. Skolastik düşüncenin oldukça talep gördüğü Rönesans Çağına kadar devam eden süreçte kadınların birçok alanda kısıtlama ile karşılaştıkları ve kendilerini yeterince ifade edemedikleri oldukça açıkken bu durumu sadece Osmanlı'da yaşayan kadınlara indirgemek pek doğru değildir.

2. BÖLÜM

ATATÜRK DÖNEMİNDE TÜRK KADINI

Milli Mücadele hareketinin başarıya ulaşmasından sonra 29 Ekim 1923 yılında Cumhuriyet ilan edilmiş ve eğitim en önemli konulardan biri haline gelmişti. Mustafa Kemal Atatürk'ün eğitime, özellikle de kadınların eğitimine verdiği önem bilinmektedir. 1921 yılında yaptığı bir konuşmasında:"Kadınlarımızın da aynı derece-yi tahsilden geçerek yetişmelerine aff-ı ehemmiyet olunacaktır.Orta tahsilde dahi terbiye ve tâlim usulünün amelî ve tatbikî olması esasına riâyet şarttır. Kadınlarımızın da aynı derece-i tahsilden geçerek, yetişmelerine atfı ehemmiyet olunacaktır. (Bravo, sadaları ve alkışlar)"[83]

Mustafa Kemal Atatürk'ün eğitim ile ilgili reformlar yapmak istediği bilinmekteydi. Daha 1921 yılında halen savaş ortamındayken ve cumhuriyet kurulmamışken kadınların eğitimini düşünmektedir ve geleceği planlamaktadır.

Mustafa Kemal Atatürk 1925 yılındaki nutuklarında şunu söylemektedir: "Bir milletin yalnız erkeklerinin terakki etmesiyle (gelişmesiyle) o millet yükselemez. Çünkü eğer kadın aynı nispette ilerleme olmazsa, erkeğin yükselmesi mümkün değildir."[84]

Kadın ve erkek eşitliği yıllardır gündemde olan konulardan biridir ve bu konunun çözüm yollarından biri de eğitimdir. Eğitim olmadan eşitliğin gerçekleşeceğini sanmak pek gerçekçi bir düşünce tarzı değildir. Atatürk ise bu gerçeğin farkındadır. Bu yüzdendir ki kadınların eğitimini oldukça önemsemektedir ve bunun ne kadar gerekli olduğunu her fırsatta dile getirmektedir.

---

[83] Ayrıntılı bilgi için Bkz. Meclis Reisi (Gazi) Mustafa Kemal Paşa'nın (Atatürk) 1Mart 1922 tarihinde yaptığı birinci devre, üçüncü içtimai senesini açış konuşması [T.B.M.M Zabıt Ceridesi, Devre:I, Cilt:18, İçtimai senesi:3, Birinci içtima, 1.3.1388 Çarşamba, 2-16 s.], İsmet Binark, **Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanları ve Meclis Konuşmaları**,Türkiye Büyük Millet Meclisi Vakfı Yay:30, 2002, s.43.

[84]Afet İnan, **Atatürk Hakkında Hatıralar ve Belgeler**, Türkiye İş Bankası ve Kültür Yayını, 2007, s. 344.

Mustafa Kemal açısından, Türk kadını için eğitim görmek yalnızca bir hak değil, fakat aynı zamanda bir ödevdir. Çocukların ilk eğiticisi olarak o erkek kadar, hatta ondan daha fazla kendini yetiştirmelidir.[85]

Çocukların doğdukları hatta doğmadan önce ilk iletişime geçtikleri kişi annedir ve belli bir yaşa kadar da en çok anne ile vakit geçirmektedir. Dolayısıyla annenin rolü çocuklar üzerinde inkâr edilemeyecek kadar fazladır. Çocuklar genelde ilk olarak birçok şeyi anneden alır ve öğrenirler. Çocuklarına aktarabilmeleri için öncelikle kadınların dolu ve bilgili olması lazımdır."Kadınlarımız hatta erkeklerden daha çok münevver, daha çok feyizli, daha fazla bilgili olmağa mecburdurlar. Eğer hakikaten milletin anası olmak istiyorlarsa böyle olmalıdırlar."[86] diyen Atatürk'ün bu sözleri yukarıda yazılanları destekler niteliktedir. 3 Mart 1924 yılında Tevhid-i Tedrisat Kanunun kabulü ile birlikte eğitim sisteminde de değişiklikler olmuştur. Öncelikle kızların ve erkeklerin eğitim hakkı eşitlenmiştir. Tevhid-i Tedrisat hakkında sunulan kanun teklifinde aşağıdaki maddeler yer almaktadır.

-Madde 1- Türkiye dahilinde bütün müessesasat-ı İlmiye ve tedrisiye Maarif Vekaletine merbuttur.

-Madde 2-Şer'iye ve Evkaf Vekaleti veyahut hususi vakıflar tarafından idare olunan bilcümle medrese ve mektepler Maarif Vekaleti'ne devir raptedilmiştir.

-Madde 3-Şer'iye ve Evkaf Vekaleti bütçesinde mekatip ve medarise tahsis olunan mebaliğ, Maarif bütçesine nakledilecektir.

Madde 4-Maarif Vekaleti, yüksek diniyatmütehasısları yetiştirmek üzere Darülfünun'da bir ilahiyat fakültesi ve imamet ve hitabet gibi hidemat-ı diniyenin ifası vazifesiyle mükellef memurların yetişmesi için de ayrı mektepler küşat edecektir.

Madde 5-Bu kanunun neşri tarihinden itibaren terbiye ve tedrisat-ı umumiye ile müştegil olup şimdiye kadar Müdefaa-i Milliye'ye merbut olan askeri rüşti ve idadilerle Sıhhiye Vekaleti'ne merbut olan dar-ül eytamlar, bütçeleri ve heyet-i talimiyeleri ile beraber Maarif Vekaleti'nerapt olunmuştur. Mezkurrüşti ve idadilerde bulunan heyet-i talimiyelerin cihet-i irtibatları atiyen ait olacağı vekaletler arasında tahvil ve tanzim edilecek ve o zamana kadar orduya mensup olan muallimler orduya nispetlerini muhafaza edecektir.

---

[85]Caporal, **a.g.e,** s.248.

[86]**Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri II (1906-1938)**, Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Yay., I, 2006, s.319.

Madde 6-İşbu kanun, tarih-i neşrinden itibaren muteberdir.

Madde 7-İşbukanunun icrayı ahkamına İcra vekilleri Heyet-i memurdur."[87]

Bu maddelerden de anlaşılacağı üzere eğitim alanında köklü değişiklikler söz konusudur. Görüldüğü gibi eğitim ve öğretim kurumlarının laikleşmesi için iki başlı eğitimin ortadan kaldırılması gereklidir ve bu sebepten dolayı eğitim tek nitelikli bir sistem halini almıştır.[88]

Halkın eğitilmesi için uğraşan Mustafa Kemal Atatürk'ün önem verdiği konulardan biri de eğitimdeki iki başlılığı yok etmekti. İki ayrı eğitim sisteminin olması alınan eğitimlerinde farklı olduğu anlamına gelmektedir. Bu durumda ülkede istenen seviyeye gelmesi pek mümkün değildir. Eğitime verilen önem gereğince bu alanda önemli gelişme kaydedilmiştir. Cumhuriyetin ilanı sonrası maarif istatistiklerine göre 1923-24 ders yılında 4894 ilkokul, 72 ortaokul, 23 lise, 64 meslek okulu, 9 fakülte ve yüksekokul olmak üzere toplam 5.062 öğretim kurumu vardır. Bu okullardaki öğrenci sayıları ilkokullarda 341.941, ortaokullarda 5.905, liselerde 1.241, meslek okullarında 6.547 ve yükseköğretimde 2.914 olmak üzere 358.548 öğrenci mevcuttur. Bu öğrencilerin 62.954'ü kız öğrencidir. 1923'te 1081 kadın öğretmenin ancak 378'i meslek eğitimi görmüştür. 1924'te öğretmen sayısı, 10.238'tir. Bu sayının 1217'sini kadın öğretmenler oluşturmaktadır. 1929'da 447.569 öğrencinin 154.309'u kız öğrencidir. 1930-31 ders yılında okul sayısı 6598, kız öğrenci sayısı 174.227'ye, kadın öğretmen sayısı 4814'e yükselmiştir.[89] 1923-38 arası ilkokullardaki kadın öğretmen sayısı %350'yi aşmıştır. Okuma yazma oranlarının yükselmesine olanak veren en önemli etken Millet Mektepleri olmuştur. 1929 yılında kurulan Millet Mekteplerinde 1928-29 öğretim yılında 199.534 kadın eğitim görmüştür.1929-1937 yılları arasında bu mekteplere toplam 389.830 kadın devam etmiştir.

Görüldüğü üzere kadın öğretmenlerin ve kız öğrencilerin sayısı gittikçe artmıştır. Bu durum bize artık kadınların eğitimde söz sahibi olmaya başladıklarını ve bunun da toplum nezdinde kabul edilmeye başlandığını göstermektedir. Bunların olumlu çabalar olduğu oldukça açıktır. Fakat yine de Cumhuriyet'in ilk yıllarından itibaren gösterilen istatistiklere göre, 1935 yılında 15 yaş üstü yetişkin kadınlar arasında okuma yazma

[87]Fethi Gözler, **Atatürk İnkılapları**, İnkılâp Kitabevi, 1985, s.164-165.
[88]Nazlı Çivrili, **İnkılapların Türk Kadını Üzerindeki Etkisi (1919-1937)**, Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Diyarbakır 2005, s. 72.
[89]Çivrili, **a.g.t.,** s.73.

bilenlerin oranı sadece %8,4'tür. Yani kadınların %91,96'sı okuma yazma bilmemektedir. [90] Türkiye'de karma eğitime 1927 yılında geçilmiştir. Ne var ki, kadınların eğitim seviyesi erkeklere oranla çok daha aşağı seviyede kalmıştır.[91]Yine de oranın gittikçe artması ve kadınların eğitime oldukça istekli olması bu oranın artacağına dair bir işarettir. Buna rağmen eğitim sisteminin tek elde birleştirilmesi ve cinsiyet ayrımı gözetmeksizin Türk evlatlarının tümüne açık olması milli eğitim alanlarındaki ilk ve en etkili reformdur.[92]

Şüphesiz ki eğitim reformu en öncelikli reformlardan biridir. Eğitimin bir toplumun mihenk taşı olduğu düşünülürse Mustafa Kemal Atatürk'ün bu konu üzerine neden bu kadar çok düştüğü açıkça anlaşılmaktadır. Eğitim oranının artmadan diğer reformların da başarılı olması pek olası değildir. *The Washington Post'un* 30 Temmuz 1933 tarihinde yayınlanan haberinde üniversite reformlarının oldukça önemli olduğundan bahsedilmiştir.[93]

Peki, yabancı basının ve özellikle ele aldığımız *ite*gazetesinin bu konu ile ilgili görüşü nedir?Gelişmeler nasıl takip edilmiş ve ne gibi yorumlar yapılmıştır?Aşağıdaki kısımda bunlar üzerinde durulacaktır.

A.BU DÖNEMDE KADININ EĞİTİMİ

Yabancı basının ilgisini çeken bir başka konu ise yabancı okullardır.*The New York Times* gazetesinin 4 Kasım 1928 tarihli " American Schools LeadTurkishYouth" (Amerikan Okulları Türk Gençliğini Yönlendiriyor.)makalesini yazan W. G. Tinckom-Fernandez kolejin gittikçe değer kazandığı yazmaktadır. Habere göre Amerikan koleji kızların laik eğitim almasında ve batılılaşmasında önemli rol oynamaktadır. Diğer bir

---

[90]Ayten Sezer Arığ, "*Türkiye'de Kız Enstitüleri: Gelenekten Geleceğe*", **Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergi**si, 2014 Bahar (20), 193-215, s. 197.
[91]Emel Doğramacı, **Türkiye'de Kadın'ın Dünü Bugünü**, Türkiye İş Bankası Kültür Yay. 1989,s.92.
[92] Doğramacı, **a.g.e.**, s.103.
[93]"*New Brains for The New Turkey"(Türkiye İçin Yeni Beyinler)*, **The Washington Post**, 30 Temmuz 1930, s.7.

ilginç gelişme ise Cumhuriyet döneminde alınan karar gereğince Edebiyat, Dilbilgisi ve Coğrafya derslerinin Türk öğretmenlertarafından verilmesidir.[94]

Yabancı gazetelerde Amerikan Koleji mezunu olan Halide Edip'e oldukça fazla yer verildiği görülmektedir. Bilindiği gibi İtilaf devletleri tarafından 16 Mart 1920 tarihinde İstanbul işgal edilince Ankara'ya giden Halide Edip Milli Mücadele'nin yayın organı olan Hakimiyet-i Milliye Gazetesinde ve Anadolu Ajansı'nda çalışır, İngilizce çeviriler yapar, Batı basınının Türkiye haberlerini sıkı bir şekilde takip eder. Yabancı basına ve özellikle Amerika'nın Türkiye'deki temsilcisine, davanın haklılığı konusunda yazılar kaleme alır ve İnönü savaşlarında Eskişehir 'de hemşirelik yapar.

Yabancı okulların varlığı eğitimi etkilemektedir. Özellikle de orada eğitim alan kişilerin düşünce yapılarının çok daha farklı olduğu bilinen bir gerçektir. Bu yabancı okullardan biri de Amerikan Kız Kolejidir. Birçok ünlü ismin (Halide Edip gibi) yetişmesinde rol oynayan Amerikan Koleji *TheNew York Times*'a da konu olmuştur. Haberde okulun laik eğitimi desteklediği belirtilmiştir.*Los Angeles Times* gazetesinin 8 Aralık 1919 tarihindeki haberinde de Halide Edip Hanım'ın Amerikan Koleji mezunu olduğu belirtilmektedir.[95]

The New York Times'ın 30 Eylül 1924 tarihinde yayınlanan "Taught 53 Years in TurkishCollegePatrick"(Patrick 53 Yıldır Türk Kolejinde Öğretmenlik Yaptı.) başlıklı haberine göre Türk Kolejinde öğretmenlik yapan Mary Patrick Türk kızlarının eğitim seviyesinin arttığını belirtmiştir.[96] Bu artışın olumlu yönde olması Amerikan basınının dikkatini çekmiştir. Türkiye'de görev yapan öğretmenlerden Mary Patrick'insöyledikleri ise yukarıda verilen bilgiler ile paralellik göstermektedir.

Bursa'da faaliyette bulunan Amerikan Kolejinde 1928 yılı başında meydana gelen bir olaya göre okulda dinî telkinatta bulunulduğu ve Protestanlık ilkelerinin kabulü için öğrencilerin zorlandığı fikri ortaya çıkmıştı. Hatta birkaç Müslüman Türk kızının din

---

[94] W. G. Tinckom-Fernandez, "*American Schools Lead Turkish Youth*", **The New York Times**, 4 Kasım 1928, s. 60. Bu konuda ayrıntılı bilgi için ayrıca bkz. Ayten Sezer Arığ, **Atatürk Döneminde Yabancı Okullar**, 2. Baskı, TTK yayını Ankara 2014.

[95] "*TheWomen Writer For American Rule"(Amerikan Kuralı İçin Kadın Yazar*), **The Los Angeles Times**, 8 Aralık 1919'dan aktaran Ulusan, s.585.

[96] "*Taught 53 years in Turkish College*", **The New York Times,** 30 Eylül 1924**,** s. 18.

değiştirdikleri görüşü ileri sürülmüştü.[97] Bu konu 7 Mart 1928 tarihinde yayınlanan "AmericanTeachers On Trial in Turkey" (Amerikalı Öğretmenler Türkiye'de Mahkemeye Çıkacak.) başlıklı yazıda Bursa'daki Amerikan Kolejinde görev yapan üç Hıristiyan kadın öğretmenin derste Hıristiyanlık propagandası yaptığı iddiasıyla soruşturma açıldığı ve bu üç öğretmenin 1 ay hapis cezası ile 50 lira para cezası istemiyle yargılandıkları haberine yer verilmiştir.[98] Türkiye her ne kadar batılılaşma konusunda önemli adınlar atsa da kendi değerlerinden vazgeçmemektedir. Yukarıdaki haberde belirtilen durum ise bunun somut örneğidir. Okulların en önemli ve birinci işlevinin eğitim ve öğretim olduğu düşünülürse diğer durumların ikinci planda kalması daha muhtemeldir ve görülmektedir ki Türkiye'nin o dönemki eğitim anlayışına uymayan etkenlere karşı önlem alınmıştır.

29 Ekim 1923 yılında yayınlanan "TurkishWomanHolds High " (Türk Kadını Yükseliyor.) haberinde 1913 yılından itibaren okula giden kız sayısının arttığı ve birçok profesör, yazar, avukat ve bankacı yetiştiği belirtilmiştir. Bu haberin içinde bankacı Hatice Hanım'dan örnek verilmiştir.[99] Haberden de anlaşılacağı üzere kadınların eğitim seviyesini artması onların farklı meslek gruplarında da boy göstermelerine de öncü olmuştur.

Gazetenin 11 Ekim 1925 tarihinde yayınlanan "Turkish Woman Gives Radio Lecture"(Türk Kadını Radyoda Ders Verecek.) başlıklı haberinde İngiltere'de yaşayan Sami Bey'in eşinin radyoda yayın yapacağı; yapacağı yayının konusunun da" Dün ve Bugünde Türk Kadını" olacağı belirtilmiştir. Sami Bey'in eşinin dört yabancı dil bildiği ve İngilizceyi mükemmel konuştuğu vurgulanmıştır.[100]

Yapılan inkılâplarla birlikte Türk kadınlarının adı artık yabancı ülkelerde de duyulmaktadır. Eskisine göre çok daha iyi bir eğitimden geçen Türk kadınları giderek yabancı basının da dikkatini çekmeye başlamıştır. Dil bilen ve oldukça iyi eğitim almış Türk kadınları yurtdışında da eğitim vermeye başlamıştır. Yukarıda da belirtildiği gibi bu kadınlardan biri de Halide Edip'tir ve *TheNew York Times Gazetesi'*nde Halide Edip

---

[97] Arığ, **a.g.e.**, s.71.
[98] "*American Teachers On Trial in Turkey*", **The New York Times,** 7 Mart 1928, s. 4.
[99] "*Turkish Women Holds High*", **The New York Times,** 29 Ekim 1923, s. E2
[100] "*Turkish Women Gives Radio Lecture*", **The New York Times,** 11 Ekim 1925, s. 29 (Ek.1)

ile ilgili oldukça fazla haber yapılmıştır.[101] 7 Şubat 1926 yılında yayınlanan "Doğu'da Cennet Yaratmaya Kararlı İki Kadın" isimli Rosita Forbes'in makalesindeGertrudeBell ve Halide Edip'ten bahsedilmektedir. Halide Edip'in eğitimli bir Türk kadını olduğu aynı zamanda bir feminist olduğu ve hem Türk halkına hem de Türk kadınına öncü olduğu belirtilmiştir. [102] Gerek Milli Mücadele döneminde gerekse yeni Türkiye devleti'nin kuruluş döneminde etkin rol alan Halide Edip Adıvar'ın Türk kadınının ilerlemesi için yaptığı çalışmalar Amerikan basınının da gözünden kaçmamıştır. Haberde bu çalışmaların Türk kadınının ilerlemesi için oldukça olumlu olduğu bildirilmiştir.

Gazetenin 14 Mart 1926 tarihinde yayınlanan "Turkey's New Woman"(Türkiye'nin Yeni Kadını) başlıklı yazısında Türk kadınının artık tıp, hukuk ve bunun gibi birçok alanda eğitim almaya başladığı yazılmıştır.[103] Kadınların eğitime karşı oldukça istekli olduğuna daha önceden de değinilmişti. Görülmektedir ki kadınların bu istekleri gün geçtikçe artmaktadır ve kadınların eğitim alabileceği alanlar gittikçe çeşitlenmektedir. Önceden cinsiyetlerine uygun olduğu mesleklere yöneltilen kadınlar artık istedikleri alanda çok daha kolay eğitim alabilmektedirler. Bu durum da hukuk alanında, tıp alanında ve fen bilimlerinde eğitim almak isteyen kadınların, artık çok daha cesur davranıp istediklerini elde edebilmeye başladıklarını göstermektedir. *TheNew York Times Gazetesi* ise bu durumu oldukça olumlu bir gelişme olarak vermiştir.

27 Nisan 1924 tarihinde yayınlanan "Miss Patrick's Half Century Of Work For Turkish Girl" (Bayan Patrick Yarım Asırdır Türk Kızları İçin Çalıştı.) haberinde Mary Patrick'in Türkiye'deki hayatından bahsedilmektedir. Mary Patrick'in ilk olarak Erzurum'a geldiği ve burada Ermeni öğrencilere ders verdiği daha sonra ise İstanbul'a geldiği burada ise öğrencilerinin ve komşularının çoğunun Yunan olduğu ve bu yüzden Yunanca öğrendiğinden bahsedilmektedir. Öğrencilerinden birinin de Halide Edip olduğu ve Halide Edip'ten Türkiye'nin Jean D'Arc'ı olarak bahsedildiği

---

[101] Bu konuda yapılan önemli bir çalışma için bkz. Çilem Tuğba Koç,"The New York Times Gazetesi'nde (1922-1931) Halide Edib'le İlgili Yayınlanan Haberlerin İncelenmesi " **İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi**, Sayı 46, Bahar 2018.

[102] Rosita Forbes, "*Two Women Contend For A New Eden in The East*", **The New York Times,** 7 Şubat 1926, s. SM9

[103] "*Turkey's New Woman*", **The New York Times,** 14 Mart 1926, s.X12.

vurgulanmıştır. [104] Türkiye'deki yabancı okullarda çalışan yabancı uyruklu öğretmenlerin yeni Türkiye hakkındaki görüşleri oldukça önemlidir. Fakat bu haberde Mary Patrick'in gözlemlerinden pek bahsedilmemiştir. Bu haberde daha ziyade MissPatrick'in tecrübelerine dayanılarak bir sonuca ulaşılmaya çalışılmıştır.

The Christian Science Monitor gazetesinde yayınlanan haberde de Türk kızlarının eğitim alma konusunda oldukça hevesli olduğu belirtilmiştir.[105]Amerikan *The Globe* gazetesinde ise Türk kadınlarının eğitim hayatında kendilerine yer bulabildikleri belirtilmiştir.[106] 16 Aralık 1932 tarihinde yayınlanan *The Globe* gazetesinin haberinde Fatma Abdurrahman ve Ahmet Ulfet'in Toronto Üniversitesinde Lisansüstü eğitim gördüklerini ve ülkelerine döndükten sonra hemşirelik ve halk sağlığı alanında çalışacaklarından bahsediyordu. [107] Türk kadınlarının değişmeye başladığı açıkça görülmektedir.

The Christian Science Monitor gazetesinin 30 Aralık 1926 tarihli yayını "Turkish Women at School" (Türk Kadını Okulda) başlığını taşımaktadır. Yazıda Türk kadınlarının eğitim hayatına dahil edilebilmesi için çaba harcandığından bahsedilmiştir.[108]

Yazılanlardan anlaşılabileceği üzere eğitim alanında yapılan yenilikler Amerikan basınında yakından takip edilmiştir. Genel anlamda olumlu olarak görülen düzenlemeler ve değişiklikler Türk kadınının artık eskisine oranla çok daha batılı ve modern algılanmasını sağlamıştır. Dikkat çeken ikinci bir noktada Halide Edip'ten oldukça fazla bahsedilmesidir. Bunun sebebi ise Halide Edip'in hem Türkiye için hem de Türk kadını için önemli rol oynaması ve Amerikan Koleji mezunu olmasıdır. Halide Edip'in oynadığı önemli rol Amerikan basınının dikkatini de önemli oranda çekmiştir.

---

[104] "*Miss Patrick's Half Century Of Work For Turkish Girl, Easy Struggles of American Founder of Constantinople College Called To Mind by Her Resignation –When Spies Increased Her Difficulties*", **The New York Times**, 27 Nisan 1924, s.XX13.

[105]"*Turkish Women Gain Education"(Türk Kadını Eğitim Alıyor.),* **The Christian Science Monitor**, 8 Ekim 1932'den aktaran Yellice, s.337

[106] "*Turkish Woman Find Freedom in New Life:Have settled down after adjustment Period of Emancipation*"(*Türk Kadını Yeni Yaşamında Özgürlüğü Buldu.*), **The Globe**, 30 Ekim 1933

[107] "*Turkish Woman Study Here*"(*Türk Kadını Burada Çalıştı.*), **The Globe**, 16 Aralık 1932, s. 20

[108] "*Turkish Women at School"(Türk Kadını Okulda),* **The Christian Science Monitor**, 30 Aralık 1926, s.8

Okuryazar kadınların sayısının artması, meslek sahibi olan kadınların çoğalması da Amerikan Basınında çokça yer alan ifadeler olmuştur.

The Washington Post Gazetesinde 11 Eylül 1933 tarihinde "Woman in TurkeyGiven High Posts" (Türk Kadınlarına Yüksek Görevler Veriliyor.) başlıklı haberde iki Türk kadınının Almanya ve Fransa'da kimya doktorasına başvurdukları ve Fazilet Hanım'ın da MountHolyokeCollege'denmaster derecesi aldığı ve profesörlüğe aday olduğu yazılmıştır. [109] Bu haber eğer imkân verilirse Türk kadınlarının ne kadar başarılı olacağını açıkça göstermiştir.

Sonuç olarak Türk kadınlarının Cumhuriyet'in ilk yıllarında yakaladığı ivme artarak devam etmiştir. Kendilerini geliştirmekten zevk alan Türk kadınları farklı alanlarda eğitim almak konusunda heveslerini hiç kaybetmemişlerdir.

B.SOSYAL HAYATTA TÜRK KADINI

Osmanlı Devletinde Türk kadının sosyal alandaki haklarını ve soysal hayattaki durumuna yukarıda değinmiştik. Osmanlı Devletinde kadınlar sosyal alanda pek fazla görünmemektedirler. Çalışan kadın sayısı oldukça azdır hatta neredeyse yok gibidir. Erkeklerle iletişim kurmaları pek hoş karşılanmamaktadır. Özellikle şehir hayatında kadınlar erkeklerden tecrit edilmiş bir durumda yaşamayı sürdürmektedirler fakat bu durum Tanzimat süreciyle başlayıp cumhuriyetin ilan edilmesiyle birlikte oldukça yüksek bir ivme kazanmıştır. Türk kadınlarının sosyal durumunun iyileşmesinde muhakkak ki Mustafa Kemal Atatürk'ün rolü yadsınamaz derecede büyüktür. Kendisi her alanda olduğu gibi sosyal alanda da kadınların ilerlemesine de destek vermiştir. Tabii ki bu durum yabancı basınında ilgisini çekmiştir. Bu bölümde Amerikan basınının bu gelişmelere olan bakış açısı incelenecektir.

Osmanlı döneminde kadınların çalışması alışılagelmiş bir durum değildi ve yukarıda da değinildiği gibi bu durum eğitim oranının artması, değişen koşullar aynı zamanda da cumhuriyetin ilanı ile birlikte değişime uğramıştır ve çalışan kadın sayısında belirgin bir artış gözlenmiştir. Bu durumun en önemli sebeplerinden birisi yapılan inkılaplardır.

---

[109] "*Women in TurkeyGiven High Posts*", **The Washington Post**, 11 Eylül 1933, s.8.

İngiliz ve Amerikan basınının yanı sıra Fransız basını da yapılan inkılaplarla ilgilenmiştir. Türkiye'yi oldukça tanıyan, Kurtuluş savaşı sırasında ve 1927'de Türkiye'de bulunan ve Mustafa Kemal'i yakından tanıma olanağı elde eden gazeteci yazar Berthe G. Gaulis'e göre ise Batılılaşma'nın parola haline geldiği bir ülke olan Türkiye'de Batı uygarlığına susamış insanların çoğu için her şeye karşın Batı, hala fikirleriyle, yazısıyla, liberalizmiyle ve başkalarının kişiliğini kabul etme yöntemiyle Fransa demektir.[110] Yazılanların ışığında Fransa'nın da Türkiye'deki gelişimi oldukça olumlu olarak kabul ettiği söylenebilir. Mustafa Kemal'i Cromwell ile karşılaştıran, ayrıca Bonaparte'a da benzeyen yanları bulunduğunu düşünen Herriot, özellikle O'nun "yurtseverliği"ni ve eserine kusursuz bir mantık ve bütünlük kazandıran "duygularına hakim olma" özelliğini takdir ediyordu. [111] Yukarıda yazılanlara paralel olarak bu durumun yaratıcısının Mustafa Kemal Atatürk olduğu hakkında hemfikirdirler.

Türk kadınları 1930 yılında doktor olarak devlet statüsünde çalışmaya başladılar. Bu alanda oldukça başarılı kadın profesörler bulunmaktadır. Bunlardan bazıları Semiramis Hanım ve Bedriye hanımdır. Eğitim hayatı ile sosyal hayatı birbirinden ayırmak pek mümkün olmamaktadır. Çünkü eğitim oranı ne kadar yükselirse kadınların da o oranda hayata katılmaları kolaylaşacaktır ve toplumun bu duruma bakış açısı normalleşecektir. Kadınlar çok çabuk bir şekilde mühendis, kimyager ve teknisyen olarak çalışmaya başladılar.[112]Çalışma alanlarının genişlemesiyle beraberde hayatın içine çok daha fazla karışmaya başlamışlardır. İlk Türk kadın havacısı 1935 yılında Sabiha Gökçen olmuştur. Süreyya Ağaoğlu ve üç arkadaşı(Melahat Tüzel, Bedia Onar ve Saime) ile birlikte fakültenin kız öğrencilere açılmasını sağlamıştır.[113] Yani eskiden olanın aksine artık kadınlar da erkek işi olarak tabir edilen işlere de talip olmuşlardır. Kadınların dikkatini çeken alanlardan biri de hukuk alanıdır. Hukuk alanında kadınların oldukça önemli işlerde görev aldığı görülmektedir. Eskiden tanıklık yapmaları bile pek tercih edilmeyen Türk kadınlarının bu kadar kısa süre içinde böyle bir seviyeye ulaşmaları

---

[110]Berthe Georges-Gaulis, La Questionturque. Paris, Berger-Levrault, 1931'den aktaran Yavuz, s.709

[111]Edouard Herriot, "De La vieille a la nouvelleTurquie, **La TurquieKemaliste**, No.1(Juin1934)'ten aktaran Yavuz, s. 710.

[112]Caporal, **a.g.e.,** s.619

[113] Soner Alper-Gülşah Yıldırım, "*Türkiye Cumhuriyeti'nin ve Ankara Barosunun İlk Kadın Avukatı Süreyya Ağaoğlu*", **Hukuk Gündemi(Atatürk Özel Sayısı 2013),** Erişim Adresi: File:///C:/Users/User/Desktop/12%20(1).pdf, Erişim Tarihi: (22.09.2019), s.7

gerçekten oldukça önemli bir adımdır. Kadın öğretmen sayısı 1927-28 yılında 4.246'dır. Ortaöğretimin birinci kademesindeki kadın öğretmen sayısı 1928-29 yılında 135'tir.[114] Öğretmenlik mesleğini icra eden kadınların hukuk, tıp ve diğer alanlara göre daha fazla olduğu görülmektedir. Bu durumun öğretmenliğin kadının toplumsal rollerine çok daha fazla uyması ile alakalı olduğu düşünülmektedir. İkinci kademede ise 1928-29 yılında 69 kişidir.[115] Mesleksel ve teknik öğretimde kadın öğretmenlerin yeğlediği bir alan olmuştur. Bu alanda 1928-29 yılında 145 kadın öğretmen vardır.[116] Kadın öğretmenlerin de teknik alanda çalışmaya meyilli olmaları oldukça sevindirici bir durumdur. Aynı zamanda da Türk kadınları yazarlık mesleğinde de oldukça başarılı olmuştur. Bunun en önemli örneklerinden biri de Halide Edip'tir.[117]

Türk kadınlarının çalışmaya olan istekleri ve erkeklerle bu alanlarda da eşit olma istekleri oldukça anlaşılır bir durumdur. Diğer ülkelerdeki kadınlar gibi Türk kadınları da artık çalışma hayatında varlardı.

Hem Kurtuluş savaşının kazanılması hem de Türk milletinin geçirdiği büyük değişim tüm dünyanın ilgisini çekiyordu. Muhtemelen böylesine büyük bir değişim beklenmiyordu. Bu sebepten dolayı da Türkiye Cumhuriyeti'nde olan değişikliklere ve gelişmelere özelikle de kadınlarla ilgili olanlara ve bu gelişmelere erkeklerin bakış açısına Amerikan basını ilgi gösteriyordu. 1923-38 yılları arasında çıkan haberler bu tezi doğrular niteliktedir.

C.ÇALIŞMA HAYATINDA TÜRK KADINI

Değişen koşullarla birlikte artık Türk kadınları da çalışma hayatına girmeye ve erkekler birlikte boy göstermeye başlamışlardır. 3 Mart 1924 yılında kabul edilen Tevhid'i Tedrisat Kanunuile karma eğitim modeline geçilmiştir. Bu durum tabii ki Amerikan basınının ilgisini çekmiştir. Bu konuda birçok haber yapılmıştır.

[114]Caporal, **a.g.e.**, s.622.
[115]Aynı yer
[116]Caporal, **a.g.e**, s. 623.
[117]Caporal,**a.g.e,** s. 628.

28 Temmuz 1928 tarihinde çıkan ”Turkish Feminist Arrives to Lecture” (Türk Feminst Ders Vermek İçin Geliyor.) isimli haberde Halide Edip’ten bahsedilmektedir. Daha önceden padişah tarafından ölümü istenen Halide Hanım Williamstown’da ders verecektir. Halide Edip eğitim alanında Mustafa Kemal Atatürk’le birlikte çalışmıştır ve kendisinin modern Türkiye’nin sorunları hakkında konuşacağını söylemiştir. Aynı zamanda da Türk kadınlarının birçok alanda iş sahibi olduğundan bahsetmiştir. Çokeşliliğin ise giderek azaldığını belirtmiştir.[118]

Halide Edip’in Türk kadınının bakış açısını geliştirdiği muhakkaktır. Kendisi hem Kurtuluş Savaşı’nda önemli bir rol üstlenmiştir hem de kadın hakları konusunda önemli çalışmalar ortaya koymuştur ve dolayısıyla da Amerikan basınının dikkatini çekmiştir. Halide Edip’in eğitim olarak o zamanın şartlarına göre oldukça donanımlı olması ve Amerikan Koleji’nden mezun olması da Amerikan basınının ilgisini çeken detaylardandır. Yukarıdaki haberde de Halide Edip’ten bahsedilmektedir. Haberin ilk kısmında kısmen de olsa Osmanlı Devleti ve Türkiye Cumhuriyeti karşılaştırılmaktadır. Osmanlı döneminde ölüm cezasına çarptırılan Halide Edip’in modern Türkiye’de böyle bir ceza ile karşılaşmadığı oldukça aşikârdır ve aynı zamanda artık bir kadın olarak ders verebilecektir. Buradan kadına duyulan saygı ve güvenin arttığı sonucuna varılabilir. Başka dikkat çeken bir husus ise Halide Edip’in Mustafa Kemal Atatürk ile birlikte çalışmış olmasıdır. Eskiden bir kadının ve bir erkeğin birlikte çalışması pek mümkün değilken artık bu durumun kadınların lehine işlediği açıkça görülmektedir.

9 Nisan 1930 tarihindeki “3 Turkish Women Named As Judges”(Türk Kadınları Hakim Oldu.) adıyla basılan başka bir haberde ise Adalet Bakanı Mahmut Esat Bey’in bugün Ankara’da üç kadının hâkim olduğunu duyurmuştur. Melahat Hanım, Nezihat Hanım ve Süreyya Hanım hâkim olmuşlardır. Süreyya Hanım önemli bir üyenin kızıdır.[119]

30 Nisan 1930 tarihinde yayınlanan “Two Turkish Women Appointed Judges” (İki Türk Kadını Hakim Oldu.) haberinde Cumhuriyet döneminden önce evde vakit geçiren Türk kadınının artık hâkimlik makamına kadar yükseldiğinden bahsedilmiştir. Haberde

[118] “*Turkish Feminist ArrivesToLecture”,* **TheNew York Times**, 28 Temmuz 1928, s. 13.
[119] “*Turkish Women Named As Judges”,* **The New York Times**, 9 Nisan 1930, s. 6.

Nezahat ve Beyhan Hanım'ın isimlerinden de bahsedilmektedir.[120] Son derece önemli olan bu haberde eskiden tanıklıkları kabul edilmeyen Türk kadınlarının geçirdikleri değişimler oldukça olumludur.

Kadınların çalışma hayatına atılması desteklenen bir durumdur. Bu destekle birlikte kadınlar birçok alanda çalışma imkânına sahip olmuşlardır. Bu alanlardan biri de hukuk alanıdır. Osmanlı'daki hukuk sistemine bakıldığında kadınların hiçbir şekilde karar mercii olmadığı görülmektedir. Şahitlikleri bile bazı şartlarla kabul edilen kadınların değişen sistemle birlikte karar mercii haline gelmeleri oldukça önemli bir gelişmedir. Melahat Hanım, Nezihat Hanım ve Süreyye Hanım bu gelişmenin başkahramanlarıdırlar. Kendileri hukuk fakültesini bitirip, maaş karşılığı mesleklerini icra etmişlerdir. Bu olumlu gelişme Amerikan basınının ilgisini çekmiştir ve bu habere objektif olarak gazetelerinde yer vermişlerdir.

"Turkish Bars Admits First Women"(Türk Kadını İlk Defa Baroya Kabul Edildi.) haberi 15 Aralık 1927 yılında basılmıştır. Haberde Türk kadınının yasal düzenlemeler sonucunda baroya ilk defa kabul edildiğinden bahsedilmektedir. Cumhuriyetin ilanı ile birlikte çokeşlilik ve peçe yasaklanmıştır. Bu durum ise kadınların doktor hatta orduda görevli diş hekimi olarak görev yapmaya başladıkları belirtilmiştir. Türk kadınları artık hem sosyal hem de ekonomik alanda erkeklerle eşit hale gelmeye başlamışlardır ama oy haklarından da vazgeçmemektedirler.[121]

Bahsi geçen haberde Türk kadınının geçirdiği birkaç değişikliğe birden değinilmiştir. Kadınların baroya kabul edilmesi oldukça önemli bir olaydır. Türk kadınının yaptığı önemli atılımlardan biri de hukuk alanında varolma çabalarıdır. Bu çabaları en sonunda sonuç vermiştir ve Türk kadınları ilk defa baroya kabul edilmişlerdir. Sadece hukuk alanında değil haberde de değinildiği üzere kadınlar tıp alanında da varlıklarını sürdürmüşlerdir. Bu durum Türk kadınlarının erkeklerle eşit hale gelmeye başladıklarının da en önemli göstergelerindendir. Haberde de bu ayrıntıya değinilmiştir. Türk kadınının sosyal hayattaki değişimi artık oldukça net bir biçimde görülebilmektedir. Cumhuriyet'in ilanı ile birlikte çokeşliliğin yasaklanması ve kılık

---

[120]"*Two Turkish Women Appointed Judges*", **The Christian Science Monitor**, 30 Aralık 1926, s.8

[121] "*Turkish Bars Admits First Women*", **The New York Times,** 15 Aralık 1927, s. 16.

kıyafet kanunundaki değişiklikler Türk kadınını daha ileriye teşvik etmek için atılan adımlardır. Fakat dikkat çeken bir nokta vardır ki o da şudur; haberde peçenin yasaklandığı söylenmektedir. Mustafa Kemal Atatürk her ne kadar modernleşmeden yana olsa da kadınların kılık kıyafetleri konusunda herhangi yasal zorlama da bulunmamıştır. Dolayısıyla peçenin kanuni olarak yasaklanması söz konusu değildir.

26 Ağustos 1932 yılında yayınlanan "Turkish Women Act as a Prosecutor" (Türk Kadınları Savcı Olarak Görev Alıyor.) haberinde Melahat hanımın yarın ilk Türk kadın savcı olarak mahkemeye çıkacağı belirtilmiştir.[122]

Daha önce de adı geçen Melahat Hanım'ın savcı olarak mahkemeye çıkacağı belirtilmiştir. 16 Şubat 1926 tarihinde yayınlanan "Turkish Women Toil, BreakingPrecedent" (Türk Kadını Uğraşıyor, Gelenekleri Değiştiriyor.) isimli haberde Türk kadınlarının artık iş hayatında da var olduğunu vurgulamıştır. Eskiden Rum ve Yahudi kadınları iş hayatında var olurken artık Türk kadınları da iş hayatındadır. Selanik eski valisi Hasan Refik Paşa'nın kızı Makbule Hanım terzi dükkânı açmıştır ve sadece Türk kızlarına iş imkânı sağlamaktadır. Türk kızlarının iş hayatında yer almasının başka bir örneği ise Kudüs eski valisi ve Abdül Hamid'in sekreteri olan aynı zamanda da Türkiye'nin en ünlü şairi olan Namık Kemal'in torunu Berat Ekrem'in iş hayatında yer almasıdır. Berat Ekrem ünlü bir aileden gelmesine rağmen bir bankaya girmiştir ve katibe olarak çalışmaktadır. Ticaret bakanının kızı Fifi Djenani ise İstanbul Üniversitesinde tıp çalışmaktadır. Başka bir cemiyet kızı olan Nimet Vahid Türkiye'nin ilk profesyonel kadın şarkıcısı olmuştur.[123]

Osmanlı'da kadınların ticaret yaptığına ve bu şekilde para kazandıklarına daha önce değinilmişti. Ticaret yapan kadınların çoğunlukla Rum ve Yahudi asıllı oldukları bilinmektedir ama değişen şartlarla birlikte Türk kadınları da ticarete atılmıştır. Önceki gazete haberlerinde kadınların tıp ve hukuk alanındaki başarılarının üstünde durulurken yukarıda bahsi geçen haberde ticari başarı söz konusudur. Vali kızı olan Makbule Hanım'ın babasının gölgesinde kalmayıp kendi ayakları üstünde durma çabası haberin ana detaylarındandır. Kendi işinin sahibi olan Makbule Hanım bununla yetinmeyip Türk kızlarına iş olanağı sağlamaktadır. Aynı şekilde, ünlü bir aileden gelen Berat Ekrem'de

[122] "*Turkish Women Act As Prosecutor",* **The New York Times,** 26 Ağustos 1932, s. 4.
[123] "*Turkish Women Toil, Breaking Precedent*", **The New York Times,** 16 Şubat 1926, s. 12.

kendi ayakları üstünde durmayı tercih eden kadınlardan biridir. Bankaya girip katibe olarak çalışması da bunu destekler niteliktedir. Tıp alanında çalışan Fifi Djenani'nin yanı sıra dikkat çeken başka bir isim ise Nimet Vahid'tir. Türkiye'nin ilk profesyonel kadın şarkıcısı olarak haberde adı geçen Nimet Vahid hem cemiyet hayatındandır hem de kadınların sahneye çıkması Osmanlı dönemi'ndesahneye çıkmayan Türk kadının durumunun olumlu yönde değiştiği görülmektedir.

24 Nisan 1926 yılında yayınlanan "Turkish Women To Be Judged"(Türk Kadını Hâkim Oldu.) haberinde Nigar Hanım'ım ilk Türk kadın hâkim olacağı belirtilmektedir. Önce stajdan geçecek olan Nigar Hanım daha sonra göreve başlayacaktır. Stajı boyunca ayda on dolar kazanacaktır. Onunla birlikte üç kadın daha hâkim olacaktır.[124]

Hukuk alanında başarılı olan kadınlardan biri olan Nigar Hanım Amerikan Basınının da dikkatini çekmeyi başarmıştır. Hukuk fakültesini bitiren Nigar Hanım'ın stajdan sonra hâkim olacağı ve staj boyunca maaş alacağı belirtilmiştir. Bu durum Türk kadınının ekonomik olarak artık erkeklere bağlı kalmayacağının göstergesidir.

3 Eylül 1933 tarihinde yayınlanan"New WomenJudgesInTurkey Help ToBringAboutReforms " (Kadın Hâkimler Reformların Gerçekleşmesine Yardımcı Oluyorlar.) haberinde haremdeki günlerini geride bırakan Türk kadınlarının artık hâkim ve savcı olarak görev yaptığı belirtilmiştir. 25 kadın hâkimden 5'iİstanbul'da geri kalan 20'si ise Anadolu'nun çeşitli yerlerinde çalıştığı ve gerekirse idam cezası bile verdiği belirtilmektedir. Bunlardan biri olan Muazzez Hanım Robert Kolejinde görev yapan eşi kadar kazanmadığını ama ülkenin gelişimine katkıda bulunmak için çalıştığını söylemiştir. Amerikan Kadınları ise Türk kadınlarının bu şekilde kadınlık vasıflarını kaybettiğini savunmaktadır.[125]

Hukuk alanında oldukça başarılı olan Türk kadınlarının bu başarısı önceden de belirtildiği üzere dikkat çekmiştir. 20 kadın hâkimin Anadolu'da görev yapması oldukça önemlidir. Çünkü bu Osmanlı döneminde söz konusu değildi. Dikkat çeken bir başka hususta maaş tutarıdır. Hâkim olan Muazzez Hanım'ın özel bir kolejde görev yapan eşinden daha az maaş alması ama bundan şikâyetçi olmaması Türk kadını için önemli

---

[124]" *Turkish Women To Be Judged*", **The New York Times,** 24 Nisan 1926, s. 7.
[125] "*New Women Judges In Turkey Help To Bring About Reforms*",**The New York Times,** 3 Eylül 1933, s. 24.

olanın para değil bir şeyler başarma hırsı ve isteği olduğunu düşündürtmüştür. Amerikan kadınlarının Türk kadınlarının kadınlık vasfını kaybettiğini savunması gerçeği yansıtmamaktadır. Ülkenin her noktasında çalışmanın, ülkeye yararlı olmanın kadınlık vasıflarını azalttığını iddia etmek pek doğru bir bakış açısı değildir. En nihayetinde Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulma sürecinde erkekler kadar kadınlarında payı büyüktür ve bu Türk kadınının en büyük başarılarındandır.

18 Aralık 1928 tarihinde yayınlanan *TheChristianScienceMonitor* haberine göre Türk kadınları artık bağımsızdır ve ekonomik özgürlüklerini ellerine almışlardır. Türk Kadınları artık çok daha önemli mesleklerde görev almaktadırlar.[126] Bu da artık yavaş yavaş erkeklerle eşit konuma gelmeye başladıklarının göstergesidir.

The Globe gazetesi 4 Kasım 1928 tarihinde yayınladığı haberde aldıkları ücreti az bulan 200 kadının greve başladıklarını ve erkeklerle eşit ücret talep ettiklerini vurgulamıştır.[127]Grev yapmak Türk kadınları için beklenmedik bir tepkidir. Yıllarca erkeklerin baskısı altında yaşamını devam ettiren Türk kadınının grev yapacak kadar hakkına sahip çıkması oldukça olumlu bir gelişme olarak değerlendirilebilir.

30 Ekim 1933 tarihinde *The Globe* gazetesinde İş Bankası'nda müdür yardımcısı olan Hatice Hanım'ın 5 kişilik bir ailenin geçimini sağladığından bahsedilmektedir.[128]Bu durum Türk kadınlarının artık çok daha fazla sorumluluk aldığı şeklinde yorumlanabilir.

The Christian Science Monitor gazetesinin 14 Şubat 1930 tarihli "Turkish Woman Asks Licence To Drive Taxi" haberinde Muammer Hanım isimli genç bir kadının taksi şoförü olmak istediğini yazacaktı.[129] Kadınların artık her alanda var olduğu daha önceden de belirtilmişti. Fakat bu haberde genelde erkek mesleği olduğu düşünülen şoförlüğe kadınların talip olması değişimin kadınları olumlu yönde etkilediği şeklinde yorumlanabilir.

---

[126] " *Turkish Womannow Self-Reliant*" (*Türk Kadını Şimdi Özgüvenli*), **The Christian ScienceMonitor**, 18 Aralık 1928, s.8

[127] "*Turkish Woman Strike*" (*Türk Kadını Grevde*), **The Globe**, 4 Kasım 1929, s.1.

[128] "*Turkish Woman Find Freedom in New Life: Have Settled Down After Adjustment Period of Emancipation*"(*Türk Kadını Yeni Yaşamında Özgürlüğünü Keşfetti*), **The Globe**, 30 Ekim 1933, s. 14.

[129]"*Turkish Woman Asks LicenceTo Drive Taxi*"(*Türk Kadını Ehliyet Almak İstiyor*), **The Christian Science Monitor**,14 Şubat 1930, s.7.

9 Ocak 1933 tarihinde yayınlanan *The Christian Science Monitor* gazetesinde yayınlanan “Turkish Woman is Diplomat” haberinde Adile Hanım’ın (Ayda) Ankara’da Dışişleri Bakanlığında göreve atanarak ilk Türk Kadın diplomat olmuştur. [130] Türk kadınlarının artık yurtdışında da ülkeyi temsil edecek olmaları oldukça önemli bir gelişmedir.

The New York Times’ın 3 Aralık 1933 tarihinde yayınlanan “Army Duty Urged by Turkish Women” (Türk Kadını Orduda Görev Almak İstiyor.) haberinde Türk kadınlarının askeri görevlere de talip olduğu belirtilmiştir. [131] Türk kadınlarının cesaretini gösteren bu haberde kadınların orduda görev yapmaya talip olarak vatanlarına en az erkekler kadar sahip çıktıkları görülmektedir.

Sonuç olarak Türk kadınlarının çalışma hayatına başlaması oldukça önemli bir gelişme olarak değerlendirilebilir.

D. KADINININ GİYİM KUŞAMI

Türk kadının çalışma hayatından ziyade dikkat çeken bir başka konu da Türk kadınının giyim kuşamıdır. Osmanlı döneminde çarşaf, peçe veya ferace giyen Türk kadınları Cumhuriyet’in ilan edilmesi ile birlikte giyim kuşam konusunda da değişmiştir. Tabii ki bu konuda Mustafa Kemal Atatürk’ün bakış açısı ve konuşmaları oldukça yönlendirici olmuştur ve bu durum haliyle Amerikan basınının da dikkatini çekmiştir.

15 Mart 1923 yılında yayınlanan “Mme. Kemal’s Clothes Are Pledge of Reform” (Bayan Kemal’in Kıyafetleri Reform’un Teminatı) isimli haberde Latife Hanım’dan ve onun giyim kuşamından bahsedilmektedir.

Yazıda,*“Türkiye’deki ulusal rejimin en önemli amaçlarından biri; dünyadaki hemcinslerinin aksine özgürlüğünü yaşayamayan Türk kadınının özgürleştirilmesidir. Bu konuda öncülük yapan ise Amerikan Koleji mezunu olan Halide Edip ve Mustafa Kemal Paşa’nın 19 yaşındaki eşi Latife Hanımdır. Halide Edip Hanım zaten Amerika’da çalışmaları; Ankara temsilciliği ve Müslüman kadınlarını ölçülü etkileyen*

---

[130]“*Turkish Women is Diplomat*”(*Türk Kadını Diplomat Oldu.*), **The Christian Science Monitor**, 9 Ocak 1933, s.1.

[131] *“Army Duty Urged by Turkish Women*”, **The New York Times**, 3 Aralık 1933’ten aktaran Karabulut, s.289

kıyafetleri ile bilinmektedir. Kendisinin iki oğlu da Michigan üniversitesinde öğrencidir. Ama Bayan Kemal Türkiye'nin politik ve sosyal hayatında yeni bir soluktur. Ankara bu genç reformcuyu İzmir'den muhteşem eşiyle geldiğinde tanımıştır. Müslüman kız kardeşleri onu trenden, binici pantolonu, çizmeleri, mahmuzları, şık şapkası ile erkek gibi giyinmiş bir şekilde inerken etkilenmişlerdir. Şu kesinki; Latife Hanım geldiği andan itibaren Mustafa Kemal Paşa'nın Türk kadınının özgürlüğü için yapmak istediklerinin ve Türk kadınına desteğin canlı bir örneği olmuştur. Türk kadınının; Bayan Kemal'in alışılmamış giyimiyle birlikte siyah eteklerini şallarını ve hava geçirmez peçelerini atmaları tabii ki mümkün değildi ama şu kesinki onun ortaya çıkışı Muhammed'in Türk kadınları için uygun gördüğü kısıtlamalar azaltılacaktır. Bayan Kemal; peygamberin uygun gördüğü kıyafetlerin bu yüzyıl için pek kullanışlı olmadığını dile getirmiştir ve kadınların hayatına batılı giyim tarzını sokmak istediği"yorumu yapılmıştır.

Yazıda devamla, "*Ulusal hareketten önce Türk kadınlarının topluma karışma, arkadaşlarına gitme ya da dans etme hakları yoktu. Okuyabilecekleri kitap ise sadece Kuran ya da yemek kitabıydı. Eğer ezkaza bir erkeğe baksalar bile kocaları tarafından namussuz ilan edilebiliyorlardı. Rahibelerin en sert kuralları onlara yaşam hakkı tanımıyordu. Türk kadınlarının dışarıya çıkmasına sadece camiye gitmeleri kaydıyla izin veriliyordu. Onların ufukları dört duvar ile sınırlıydı. Ama yeni Türkiye'nin gelişmesiyle bunların hepsi değişiyor. Türk kadını yavaş yavaş evdeki sınırlarından kurtulup gerçek hayata göz kırpıyor. Şimdi onlar sokaklardalar ve İstanbul'da yabancı kadın sayısı kadar Türk kadını görmek mümkün. Geçmişten kalma feraceya da yaşmak yavaş yavaş kayboluyor. Türk kızları artık başkentte erkeklerle kaçamak bakışmak yerine toplum içinde buluşuyor. Ve modern Müslüman kadınlar artık eşlerinin 3 ya da 4 kadın alması yerine tek eşli olmasının gerekli olduğunu düşünüyor*."[132] denmiştir.

28 Şubat 1923 tarihinde *The New York Times'ta* çıkan"Mrs. Kemal Charms American Visitor" (Bayan Kemal Amerikalı Misafiri Büyüledi.) isimli gazete haberinde Latife Hanım'ın giyim tarzına da vurgu yapılmıştır. Latife Hanım'ın peçe takmadığına dikkat çekilmiştir.[133]

---

[132]"*Mme. Kemal's Clothes Are Pledge of Reform*", **The New York Times,** 15 Mart 1923, s. 2.
[133] "*Mrs. Kemal Charms American Visitor*", **The New York Times,** 28 Şubat 1923, s. 1.

Latife Hanım Amerikan basınında modernleşen Türk kadınının yansıması gibiydi. Bu sebepten dolayı giyimi, kuşamı ve sözleri oldukça dikkat çekmiştir. Amerikan basını Latife Hanım'ın peçe kullanmamasına vurgu yapmıştır. Bunun önemli ve olumlu bir gelişme olarak yansıdığı muhakkaktır.

8 Aralık 1926 tarihinde yayınlanan "Women's Veil Surpressed By a Turkish Province"(Kadınların Peçe Takması Bir İlde Yasaklandı.) haberinde Trabzon valisinin peçeyi yasakladığı belirtilmektedir. Bu yasakların sebebi olarak ise hem peçenin sağlıksız olduğu hem kadınların sosyal hayatını kısıtladığı hem de suçluların yakalanmasını zorlaştırması olarak gösterilmiştir. On gün içinde ise peçe takan kadınlar tutuklanmaya başlamıştır. Türkiye'nin başka hiçbir yerinde böyle bir uygulamanın olmadığına dikkat çekilmektedir. Bu durumun Atatürk'ün Kastamonu'da fesin yerine şapkayı getirmesine benzetilmiştir.[134]

Şüphesiz ki Amerikan Basınının dikkatini çeken en önemli konulardan biri de peçe konusudur. Trabzon valiliğinin peçeyi yasaklaması haber konusu olmuştur. Aslında peçe takan kadınlara ceza uygulanması hukuki olarak mevcut değildir ama Trabzon valiliği bunu uygulamaya konmuştur. Bu tutum Atatürk'ün fesi yasaklaması ile bağdaştırılmıştır. Bu bağdaştırmanın kılık kıyafet konusundaki yasaklarla alakalı olduğu tahmin edilmektedir fakat gözden kaçan bir husus vardır ki o da Mustafa Kemal Atatürk'ün kadınların kılık kıyafetine doğrudan karışmadığı ama ikna yoluyla kıyafet konusundaki bakış açısının değiştirilmesidir.

"Turkish Women of Today" (Bugünün Kadınları)isimli haber 16 Haziran 1935 tarihinde yayınlanmıştır. Yayınlanan haberin bir kısmında Türk kadınlarının asla peçe takmadığına değinilmiştir.[135]

"Despite Kemal, Turkey Keeps Her Veil" (Kemal'e Rağmen Türk Kadınları Peçe Takıyor.)haberi 20 Kasım 1927 yılında yayınlanmıştır. Haberde Mustafa Kemal Atatürk'ün bütün çabalarına rağmen Türk kadınlarının peçe takmaya devam ettiği ve bundan vazgeçmediği; bu durumun büyükşehirlerde de aynı olduğu ama Mustafa Kemal

---

[134]"*Women's Veil Surpressed By a Turkish Province*",**The New York Times**, 8 Aralık 1926, s. 4.

[135] "*Turkish Women of Today*", **The New York Times**, 16 Haziran 1935, s. 17.

Atatürk'ün peçeyi asla yasaklamadığı ama modern giyimi teşvik ettiği belirtilmektedir.[136]

Yukarıda bahsedilen iki gazete haberi de diğerleri gibi peçe konusunun üstünde durmuştur. Fakat iki haberin iddiaları birbirinden farklıdır ve birbirleriyle çelişmektedir. İlk haberde Türk kadınlarının asla peçe takmadığı ikinci haberde ise Türk kadınlarının Mustafa Kemal Atatürk'ün bütün çabalarına rağmen peçe takmaya devam ettikleri belirtilmektedir. Türkiye'nin o dönemdeki sosyolojik durumu göz önüne alınırsa peçe takmayan kadınların olduğu ama bunların sayıca az olduğu peçe takmaya devam eden kadınların da toplumda hala kabul gördüğü bilinmektedir. Dolayısıyla iki haber de farklı bakış açılarıyla ele alınmıştır. Mustafa Kemal Atatürk'ün kadınların kıyafetine karışmayıp ikna yolunu kullanması ise oldukça gerçekçi bir bakış açısıdır.

23 Ağustos 1925 yılında yapılan "Many Turkish Women Adopt Western Ways" (Birçok Türk Kadını Avrupai Tarzı Benimsiyor.)isimli haberde Türk kadınının peçe yerine artık şapka taktığı belirtilmiştir. Amerika'da ders veren Hatice Selma Ekrem'in Türkiye'ye dönünce şapkasını takmaya devam ettiği belirtilmiştir. Fakat daha önceden olsaydı bu şekilde dolaşmanın cezalandırılmasına sebep olabileceği de eklenmiştir.[137] Oldukça önemli bir detay olan bu haberde Türk kadınlarının statüsünün değiştiği artık iyiden iyiye kabul edilmeye başlanmıştır ve Türk kadınlarının geçirdiği değişim gazete haberlerine yansımıştır.

15 Ocak 1933 yılında yayınlanan "Advance of Women ın Turkey Has Been Rapid Under Kemal" (Türk Kadınının İlerlemesi Kemal'in Etkisi İle Çok Hızlı Oluyor.) isimli haberde Türk kadınlarının artık peçe takmadığı belirtilmiştir.[138] Eskiden başını örtmeden dışarı çıkmak bile yasakken hatta gayri Müslim kadınlar bile bu kurala uyuyorken birden bu durumun değişmesi modernleşme yolunda atılan adımlardan vazgeçilmediğini göstermektedir.

---

[136] Harry Frack, "*Despite Kemal, Turkey Keeps Her Veil"*, **The New York Times,** 20 Kasım 1927, s. 10.

[137] "*The New Government Headed by Kemal Encourages Athletics and Discarding of Veil"(Kemal Tarafından Yönetilen Hükümet Atletleri ve Peçenin Kaldırılmasını Destekliyor.)* , **The New York Times,** 23 Ağustos 1925, s. E2.

[138] "*Advance of Women ın Turkey Has Been Rapid Under Kemal*", **The New York Times**, 15 Ocak 1933,*s.* 26.

The New York Times gazetesinde yayınlanan ve yukarıda bahsedilen haberlerde yine peçeye vurgu yapılmıştır. İki haberde de Türk kadınlarının artık peçe kullanmadığı belirtilmiştir. Hatta "Many Turkish Women Adopt Western Ways" haberinde eskiden peçe takmadan sokağa çıkmanın ceza alabilecek bir eylem olduğu ama artık kadınların şapka ile de sokağa çıktığı yazılmıştır. Aynı haberde kadınların artık sporla ilgilendiği ve İstanbul'da yapılan yüzme yarışında kadınların mayolar ile poz verdiği belirtilmiştir. Bu haberler yukarıdaki bahsedilen "Turkish Women of Today" haberini desteklemektedir. Türk kadınlarının peçeden mayo ile poz verebilecek konuma gelmesi bu durumun artık toplum tarafından da yavaş yavaş kabul gördüğünün bir göstergesidir. 23 Ağustos 1925 tarihinde *The Washington Post* yayınlanan "Turk Women Win Right to Take Part in Sports"(Türk Kadınları Sporla Uğraşma Hakkını Elde Etti.) haberinde de yüzücü kadınların yüzme sporuna uygun giyinildiği görülmektedir. [139] Bu durum Amerikan basınının oldukça ilgisini çekmiştir. Çünkü bu tarz kıyafetlerin Cumhuriyet'in ilanından önce giyilmesi mümkün değildir, ama geçirilen bu değişim basın tarafından oldukça olumlu karşılanmıştır.

29 Mayıs 1932 yılında J. Walter Collins tarafından yayınlanan "In Turkey, The Modern Age Marches On"(Modernizmin Ayak Sesleri) makalesinde Türk kadınlarının giyiminin gittikçe batılı kız kardeşlerine benzediği belirtilmektedir.[140] Modernleşmenin etkisi sadece eğitim de değil giyim kuşam konusunda da kendini göstermektedir.

22 Eylül 1929 yılında yayınlanan "Turkey, Too Choses Queen of Beauty" (Türkiye'de Güzellik Kraliçesini Seçiyor.) isimli haberde Türkiye'de kadınların statüsünün oldukça hızlı bir biçimde değiştiği ve bir Türk gazetecinin bile peçe ile gezen kadınları yadırgadığı belirtilmiştir. [141] Modernleşmeye yardımcı olması için birçok kanun çıkarılmıştır fakat bu kanunlardan hiçbirisi kadınların giyim kuşamı ile ilgili değildir. Mustafa Kemal Atatürk tabii ki modern giyimden yanadır fakat hiçbir zaman bu konuda kadınları zorlamamıştır.

---

[139] "*Turk Women Right to Take Part in Sports*", **The Washington Post**, 23 Ağustos 1925'ten aktaran Ulusan, s.594

[140] J. Walter Collins, " *In Turkey The Modern Age Marches On*", **The New York Times**, 22 Eylül 1932, s. SM12.

[141] *Turkey, Too Choses Queen of Beauty, Feriha Tevfik, Chosen by Fifty Judges,Would Rather Act in Movies Than Wed, Change in Women's Status Rapid*, **The New York Times,** 22 Eylül 1929, s. E6.

Diğer haberlerle de paralellik gösteren “In Turkey, The Modern Age Marches On” ve “Turkey, Too Choses Queen of Beauty” haberlerinde Türk kızlarının giyim kuşamının artık Batılı kadınlara benzemeye başladığı yazılmıştır. Bu durum modernleşmenin ve batılılaşmanın bir adımı olarak görülmüş ve desteklenmiştir.

“Balk At Discarding Veil” (Peçenin Kaldırılmasında Tereddüt) haberi 5 Mart 1927 tarihinde yayınlanmıştır. Peçenin fes kadar çabuk tedavülden kalkmadığı fes için yasal düzenlemeler olmasına rağmen daha çok ikna yolunun kullanıldığı, Niğde’de peçenin yasaklanmasının iki oyla reddedildiği Trabzon’da ise kadınların yüzlerini şemsiye ile gizledikleri belirtilmiştir.[142] Yapılan yeniliklerin toplum tarafından kabul edilmesinin de bir süreci vardır. İşte Türkiye tam olarak bu süreçten geçmektedir. Mesela Trabzon’da kadınlar hala yüzlerini şemsiye ile gizlemektedirler. Yani modernleşmenin bir an da değil ama adım adım gerçekleşeceği bu haberden çıkarılabilecek sonuçlardan biridir.

“Turkey is Shocked Again” (Türkiye Tekrar Şok Oldu.) haberi 21 Eylül 1925 tarihinde yayınlanmıştır. Haberde Türk modasının mini eteğe doğru evrildiği yazmaktadır.[143] Modernleşmenin kıyafetleri ne kadar farklılaştırdığına dair yapılan haberlerden bir olan “Turkey is Shocked Again” artık Türk kadınlarının kıyafetlerinin de modern çağa ayak uydurduğunu bize göstermektedir.

“Balk At Discarding Veil” ve “Turkey is Shocked Again” haberleri ise birbirleriyle çelişkilidir. İlk haberde peçenin hala kullanıldığı hatta ve hatta peçenin yasaklanması için yapılan oylamanın peçe kullanımının lehine çıktığı belirtilmektedir. Trabzon’da ise peçe yasaklanmıştır ama kadınlar yüzlerini peçe ile gizlemeye devam etmişlerdir. İkinci haberde ise Türk modasının mini eteğe doğru evrildiği yani modernleştiği belirtilmektedir.

26 Temmuz 1925 tarihinde William Jordan Rapp tarafından yayınlanan “Turk Doffs Fez, Dons Straw” (Türkiye Fesi Attı.) makalesinde kadınların değiştiği; bu değişimle birlikte peçenin tamamen ortadan kalktığı, yaşmağın ise sadece başı kapatmak için

---

[142] “*Balk at Discarding Veil, Some Turkish Women Forced To Do So Hide Behind Umbrellas*”, **The New York Times**, 5 Mart 1927, s. 3.

[143] “*Turkey is Shocked Again: Four Women Enter Contest for the Most Beautiful Legs”*, **The New York Times,** 21 Eylül 1925**,** s. 8.

kullanıldığı belirtilmiştir.[144] Haberde peçenin tamamen ortadan kalktığı yazılmaktadır ama diğer haberlerde de bahsettiğimiz gibi peçe tam olarak ortadan kalkmamıştır. Ancak peçe kullananların sayısında bir azalma olduğunu tahmin etmek pek zor değildir.

17 Ağustos 1930 tarihinde yayınlanan "Moslem Women are Advancing At Different Paces" haberinde artık Türk kadınlarının peçe takmaktan vazgeçtiği ve Avrupalı, Amerikalı kız kardeşlerine benzediği vurgulanmaktadır.[145] Modern giyim konusunda Türk kadınlarının istekli olduğu aşikârdır bu sebepten dolayı da modern giyim konusunda pek zorlandıkları söylenemez. Avrupa ve Amerika'daki hemcinsleri gibi giyinmenin Türk kadınları tarafından çabuk kabul edildiği söylenebilmektedir.

31 Ağustos 1925 tarihinde yayınlanan "Turks Obey Kemal On Hats"(Türkler Şapka Konusunda Kemal'i Dinliyor.) isimli haberde ise Mustafa Kemal Atatürk'ün İnebolu'da peçelerini çıkarmalarını tavsiye ettiği yazılmıştır.[146]Daha önceden de belirtildiği gibi kadınların kıyafetlerine hukuki bir müdahale olmamıştır. Fakat Mustafa Kemal Atatürk birçok konuşmasında Türk kadınlarını bilinçlendirici ve yönlendirici konuşmalar yapmıştır. Bu konuşmaların bir kısmında ise Türk kadınının kıyafetine vurgu yapmıştır ve modernleşmenin getireceği yararlardan bahsetmiştir.

"Turks Doffs Fez, Dons Straw", "Moslem Women are Advancing At Different Paces" (Müslüman Kadınlar Farklı Hızlarla İlerliyor.), "Turks Obey Kemal On Hats" haberlerinde ise Türk kadınlarının kıyafetlerinin modernleşmeye başladığını belirtmektedirler. Yine peçeye vurgu yapılan bu haberlerde artık peçenin kullanılmadığı belirtilmektedir. Her ne kadar peçenin kullanılmadığı pek doğru bir tabir olmasa da Türk Kadınının modernleşme yolunda oldukça emin adımlarla ilerlediği su götürmez bir gerçektir.

"Taught in 53. Years In Turkish College" (53 yıldır Türk Kolejinde Öğretiyor.) haberi 30 Eylül 1924 yılında basılmıştır. Haberde bir Türk kolejinde 53 yıldır öğretmenlik

---

[144]Willian Jordan Rapp, "*Adoption of Western ideas is rapidly Transforming the Whole Aspect of Near-EasternLife –Woman's New Status:Turks Doffs Fez,Dons Straw*", **The New York Times,** 26 Temmuz 1925, s. 10.
[145]Ameen Rihani,"*Moslem Women are Advancing At Different Paces:Revolutionary Changes by Legislation in Turkey Followed More Cautiously in the Other Countries of the Near East",* **TheNew York Times**, s. 103.
[146] "*Turk Obey Kemal On Hats: Man Drop Fez for Panama and Women Lay Aside Veils*", **The New York Times,** 31 Ağustos 1925, s. 17.

yapan Mary Patrick'in görüşlerine yer verilmiştir. Mary Patrick Türk kadınının artık daha modern olduğunu ve Türk kadınlarının artık peçe kullanmayıp modern saç kesimini tercih ettiğini dile getirmiştir.[147] Amerika'dan gelmiş bir öğretmen olan Mary Patrick'in görüşleri Türk Kadınının değişiminin yurtdışına nasıl yansıdığına dair bize fikir vermektedir. Diğer haberlere paralel olarak Mary Patrick'te Türk Kadını'nın ilerlemesi ve gelişimi konusunda oldukça olumlu düşünmektedir. Türk kadınlarının modernleşmeyi kabul ettiğini ve bu kararı dış görünüşlerinde de uygulamaya koyduklarını belirtmektedir. Giyim kuşamın değiştiği ve hatta saç kesiminin bile değiştiği haberde vurgulanmaktadır.

30 Ekim 1933 tarihinde yayınlanan "Turkish Woman Find Freedom in New Life :Have Settled Down After Adjustment Period of Emancipation" (Türkler Yeni Yaşamlarında Özgürlüğü Benimsiyor.) Yaşamlarında Özgürlüğü haberinde birçok kadının peçesini çıkardığını ve Mustafa Kemal'in oldukça sansasyonel reformlar yaptığını belirtmektedir. [148] Bu reformlar sayesinde de Türk kadını eskiye nazaran oldukça özgürdür.

Kadınların giyimleriyle alakalı çok fazla haber yapılmıştır. Buradan Amerikan basınının bu konuyla ilgilendiği oldukça aşikârdır. Cumhuriyetin ilanından sonra Türkiye'de gözle görülür değişiklikler olmuştur. Bu değişikliklerin en fazla hissedildiği alanlardan biri de modadır. Yeni dönemle birlikte yeni kıyafetlerde giyilmeye başlanmıştır. Çok daha modern kıyafetler artık şehirlerin vazgeçilmemiştir. Bazı kadınlar hala peçe takma konusunda ısrarcıdır. Giyim kuşam konusunda Mustafa Kemal'in eşi Latife Hanım'ın da örnek alındığından ve Türkiye'nin modern yüzü olarak görüldüğü söylenmektedir.

Chicago Daily Tribune gazetesinin 4 Haziran 1933 tarihli "Harem, Veil No Longer Lot of Turkish Women" (Harem, Peçe Türk Kadınları İçin Artık Bir Şey İfade Etmiyor.) başlıklı yayınında artık kadınların özgürleştiği vurgulanmaktadır.[149]Benzer bir haber yine *Chicago Daily Tribune* gazetesinde 8 Ocak 1933 tarihinde yayınlanmıştır. Haberde

---

[147] "*Taught in 53. Years In Turkish College: Dr.Mary Patrick, who Resigned as Head Of Women's Institution, Returns Home",* **The New York Times**, 30 Eylül 1924, *s.* 18.

[148] "*Turkish Woman Find Freedom in New Life:Have Settled Down After AdjustmentPeriod of Emancipation*", **The Globe**, 30 Ekim 1933, s.14

[149]"*Harem, Veil No Longer Lot of Turkish Women*", **Chicago Daily Tribune** ", 4 Haziran 1933, s.4

kadınların kıyafet özgürlüğüne sahip olmasının onları sosyal alanda daha da özgürleştirdiğini belirtilmiştir.[150] Doğruluk payı olan bu yorumdan yola çıkılırsa özgürleşen kıyafetlerin kadınları birçok alanda da kısıtlamadan kurtardığını söylemek oldukça makuldur.

Kadınların giyim kuşamı konusunda ise Atatürk'ün durduğu yer oldukça bellidir. Atatürk fesi yasaklamıştır, ama peçe ile ilgili herhangi bir yaptırımda bulunmamıştır. Kadınların modern giyinmesi için ikna yöntemini kullanmakta karar kılmıştır.

E.KADIN AKTİVİTELERİ

Kadınların çalışma hayatına girmesi, giyim kuşamlarının modernleşmesi ile birlikte sosyal hayata da karışmaya başlamışlardır ve bu durum yabancı basınında dikkatini çekmiştir.

"Physicians Defend Plump Turkish Lines As "Miss Turkey " Starts Fad of Reducing" (Beden Eğitimciler Türkiye Güzelini Savundu.) isimli haberde güzellik yarışmasına hazırlanan Mübeccel Hanımın kilo verdiği yazılmaktadır.[151]

Osmanlı döneminde kadınların değil güzellik yarışması yüzlerini erkeklere göstermeleri yasaktı. Fakat değişen kültürel ve sosyal yapı ile birlikte kadınlar artık sosyal hayata uyum göstermeye başlamışlardır. Artık kadınlar güzellik yarışmalarına katılabiliyorlardı. Hatta özel olarak güzellik yarışmalarına hazırlanıyorlardı. Yabancı basın bu konuyu da ilgi ile takip ettiği görülmektedir. Çünkü bundan önce böyle bir durum söz konusu olmamıştır. Bu durum Türkiye'nin değişmeye başladığı ve bu değişimin olumlu olduğu görülmektedir.

2 Eylül 1928 yılında yayınlanan" Changing Alphabet Obsess Kemal" (Alfabeyi Değiştirmek Kemal'in Amacı) isimli haberde Türk kadınlarının CHP toplantısında

---

[150]*"Wearing of Traditional Veil Banned in Turkey*", **Chicago Daily Tribune**, 8 Ocak 1933, s.5

[151] "*Physicians Defend Plump TurkishLines As MissTurkey: Starts Fad of Reducing*", **The New York Times**, 27 Temmuz 1930, s. 48.

Atatürk tarafından cesaretlendirdiği belirtilmektedir. Hatta gecenin ilerleyen saatlerinde kadınlar yüzlerini açmışlardır.[152]

Kadınlar ve erkeklerin bir arada bulunması Osmanlı Dönemi'nde hoş karşılanmamaktadır. Cumhuriyet'in ilanı ile birlikte kadınlar ve erkekler aynı ortamlarda bulunmaya başlamışlardır. Bu durum toplantılarda, balolarda gayet net bir biçimde görülmektedir. CHP toplantısına kadınların katılması, erkeklerle aynı ortamlarda bulunması ve Atatürk'ün kadınları cesaretlendirmesi ve bu cesaretle kadınların yüzlerini açmaları Amerikan basınının ilgisini çekmiştir.

"Women's Parley Open in İstanbul"(Kadınlar Toplantısı İstanbul'da Yapıldı.) adlı haber 19 Nisan 1935 tarihinde yayınlanmıştır. Haberde Abdülhamit zamanında böyle bir kongre açılsaydı tepkisi ne olurdu diye sorulmuştur ve Türk kadınının daha gidecek çok yolu olduğu belirtilmiştir. [153]

Cumhuriyet'in ilk on yılında yaşanan kadının toplumdaki konumunu düzenleyen karar ve uygulamalardan en dikkate değeri Türk kadınına tanınan seçme ve seçilme hakkının verilmesidir. 1934 yılının 5 Aralığında kabul edilen yasa dünyada da ilgi ile karşılanmış ve Uluslararası kadın örgütleri 12. Uluslararası Kadın Kongresini Türkiye'de yapmaya karar vermişti.

Kongre kırka yakın ülkeden yaklaşık üçyüz katılımcının olduğu Kongre 18-24 Nisan 1935 tarihleri arasında yılında İstanbul'da düzenlendi. Türk Kadınlar Birliği'nin davetiyle gerçekleşen Kongre oldukça verimli geçmiştir. Bu haberde Osmanlı dönemi ile Türkiye Cumhuriyeti karşılaştırılmıştır. Osmanlı'da böyle bir kongre düzenlenmesinin alacağı tepkiler sorulmuştur. Türkiye Cumhuriyeti'nde böyle bir kongre olması yabancı basının da dikkatini çekmiştir. Bunun olumlu bir gelişme olarak görüldüğü ise oldukça açıktır.

---

[152] W. G. Tınckom-Fernandez, "*Changing Alphabet Obsess Kemal: Turkish President a at Dance Gives Bandmaster a Lesson in Writing Latin Letters*", **The New York Times,** 2 Eylül 1923, s.26.

[153] "*Women's Parley Open in İstanbul*", **The New York Times**, 19 Nisan 1935, s. 12.

“Turkish Women Hold High”adlı haber 29 Ekim 1933 tarihinde basılmıştır ve haberde Türk kadınlarının balolara katıldığı belirtilmiştir.[154]

Türk kadınlarının balolara katılması önemli detaylardan biridir. Bu durum Türk kadınlarının sosyal hayata artık daha rahat karıştıklarının bir göstergesidir. Kadınlı-erkekli ortamlarda bulunmak, dans edilmesi Osmanlı dönemi düşünüldüğünde pekte mümkün değildir. Bu durumun olumlu yönde değişmeye başlaması ve bu durumun destek görmesi de yabancı basının ilgisini çekmiştir.

“Mustafa Kemal Pasha Wedded Speaks for Women” (Mustafa Kemal Paşa Kadınlar İçin Konuştu.) haberi 21 Şubat 1921 tarihinde basılmıştır ve haberde Mustafa Kemal Paşa’nın kadınların ve erkeklerin sosyal alanda eşit olduğunu söylediği belirtilmiştir.[155]

Sosyal alanda eşitlik aslında Tanzimat Fermanı ile birlikte Türk kadınının gündemine girmiştir. Fakat cumhuriyetin ilanı ile birlikte ivme kazanmıştır. Gerek Türk kadınının çalışma hayatına girmesi gerekse eğitim oranının artması kadınların kendilerine olan güvenlerinin artmasına sebep olmuş ve Mustafa Kemal Atatürk’ün bu durumu desteklediği yukarıdaki haberde belirtilmiştir.

23 Nisan 1935 tarihinde yayınlanan “Women Are Urged to Aid Leauge” (Kadınlar Yardımcı Oluyor.) haberde Bayan Roosevelt’in Türk kadınını takdir ettiği belirtilmiştir.[156]Türk kadınlarının yaptığı bütün atılımlar daha ileriye gitmek içindir ve bu durum yurtdışında da takdir görmektedir. Amerikan Başkanı’nın eşinin Türk kadınını takdir etmesi beklenen bir sonuçtur.

15 Ağustos 1927 tarihinde yayınlanan “Turkish Women Lie On Track –To Stop Trains in Strike” (Türk Kadınları Grevi Durdurmak İstiyor.) başlıklı haberde Adana’da tren yolunda bir aksaklık olduğu ve kadınların eşlerine, sevgililerine yardımcı olmak için orada bulunduklarını ve bütün uyarılara rağmen geri dönmediklerini bildirmişlerdir. Türk kadınlarından amazonlar diye bahsedilmektedir.[157]

---

[154] “*Turkish Women Hold High*”, **The New York Times,** 29 Eylül 1923, s. E2.
[155] “*Mustafa Kemal Pasha Wedded Speaks for Women*”, **The New York Times**, 21 Şubat 1921, s. 3.
[156] “*Women are Urged to Aid Leauge*”, **The New York Times**, 23 Nisan 1935, s. 6.
[157] “*Turkish Women Lie On Track –To Stop Trains in Strike*”, **The New York Times**, 15 Ağustos 1927, s. 5.

Türk kadınlarının oldukça fedakâr oldukları bilinen bir gerçektir ve Türk kadınları her durumda erkeklerin yanında durup onlara destek olmaktadırlar. Yukarıdaki haberde bunu destekler niteliktedir. Adana'da ki tren yolunda oluşan bir aksaklık oluşmuştur ve bu aksaklıkta kadınlar sevgililerinin ve eşlerinin yanında bulunmuşlardır. Bu durum Türk kadınının ne fedakâr olduğunu bir kere daha göstermiştir.

14 Eylül 1925 tarihinde yayınlanan "Kemal Upholds Freedom for Turkish Women, Although Divorced From His "Modern Wife" (Eşinden Boşanmış olmasına Rağmen Atatürk Türk Kadınlarının Özgürleşmesini Destekliyor.), haberinde Mustafa Kemal Atatürk'ün eşinden boşanmasına rağmen Türk kadınının modernleşmesi konusunda oldukça istekli olduğu belirtilmiştir. Kadınların Mustafa Kemal Atatürk'ü coşkuyla karşıladıkları ve birçoğunun başının açık olduğu belirtilmektedir.[158]

Mustafa Kemal Atatürk'ün eşinden boşanması yabancı basında oldukça yankı bulmuştur. Bu durumun Türkiye'deki kadın haklarına nasıl yansıyacağı ise merak konusu olmuştur fakat bu durum Mustafa Kemal Atatürk'ün Türk kadınlarına olan bakış açısını değiştirmemiştir. Mustafa Kemal Atatürk hala Türk kadınının modernleşmesini desteklemektedir. Ayrıca yukarıdaki haberde bu modernleşmenin etkisi de görülmektedir. Kadınların başlarının açık olduğunun belirtilmesi önemli bir detaydır.

13 Ekim 1929 tarihinde yayınlanan "Turkish Women Riders Compete in Horse Show For The First Time"(Türk Kadınları İlk Kez Jokey Olarak Gösteriye Çıktı.) haberinde Türk kadınlarının İstanbul'da düzenlenen bir at gösterisine katıldıkları belirtilmiştir. Kazanan ise Glihat Hanım olmuştur. [159]

Erkeklerden hiçbir şekilde geri kalmak istemeyen Türk kadınları sadece balolarda ve yapılan toplantılarda değil, birçok başka alanda da erkekle birlikte görülmektedirler. Düzenlenen bir at gösterisine kadınların da iştirak etmesi artık kadınların erkeklerle bir arada bulunmaktan çekinmediği ve bu durumun toplum nezdinde de normalleştiği şeklinde yorumlanmaktadır.

---

[158] "*Kemal Upholds Freedom for Turkish Women, Although Divorced From His Modern Wife*", **The New YorkTimes**, 14 Eylül 1925, s. 3.

[159] "*Turkish Women Riders Compete in Horse Show For The First Time",* **The New York Times**, 13 Ekim 1929, s. S10.

22 Eylül 1929 tarihinde yayınlanan "Turkey, Too Chooses Queen Of Beauty"(Türkiye'de Güzellik Kraliçesini Seçiyor.) haberinde artık Türkiye'de de güzellik yarışması yapılacağı belirtilmiştir. Yarışma Cumhuriyet Gazetesi sponsorluğunda yapılmıştır. 50 kişilik jüri üyelerinin karşısında yarışan Türk kadınlarından birinci olan Feriha Tevfik Hanım, ikinci olan Semina Hanım, üçüncü olan Araxia Hanım, dördüncü olarak ise Hicran Hanım seçildi, ancak Hicran Hanım evli olduğu için tacı geri alınmıştır. Feriha Tevfik Hanım ise asıl amacının oyuncu olmak olduğunu belirtmişti. Türkiye Cumhuriyetinin 3-4 sene öncesine oranla oldukça farklı olduğu vurgulanmıştır. Bundan 3-4 sene önce Bedia Muvahid Hanım kadın olduğu için sahneye çıkamamıştır ama şimdi sahneye çıkan kadınların fotoğrafları bol bol yayınlanmaktadır. [160]

Osmanlı döneminde kendilerini erkeklerden saklayan kadınlar artık bu tavırlarından vazgeçmiştir. Hatta öyle ki artık güzelliklerini yarıştırmakta bile sakınca görmemişlerdir. Cumhuriyet gazetesinin aracılığıyla düzenlenen yarışmaya dört kadın katılmıştır ve aralarından biri de birinci seçilmiştir. Dördüncü olarak seçilen Hicran Hanım'ın tacının evli olduğu için geri alınması ilginç bir detaydır. Bunun yanı sıra birinci olan Feriha Tevfik Hanım'ın oyuncu olmak istemesi de artık sahnenin Türk kadınları için de var olduğunu göstermektedir. Buradan kadınların sahneye çıkmasına artık eskisi kadar eleştirel bir gözle bakılmadığı sonucuna varılabilmektedir.

30 Kasım 1928 tarihinde yayınlanan "Object-ToOne-Place Cabs" (Tek Bölümlü Arabalara İtiraz.) haberinde Türk kadınlarının tek bölmeli araçlardan hoşlanmadığı, bunun sebebinin ise kadınların sürücüyle yan yana oturmaları gerektiği ve yüksek sosyo-ekonomik sınıfa mensup kadınların rahatça sigara içememesidir.[161]

Sosyal hayatın değişmesi ulaşımı da etkilemiştir. Önceden erkeklerle ayrı yerlerde yolculuk yapan kadınların artık erkekle birlikte yolculuk yapması beklenmektedir. Tek bölmeli araçlarla ulaşımı sağlamak zorunda kalan kadınların bu durumdan çokta memnun olmadığı belirtilmiştir.11 Bu durumun sebebinin ise kadınların şoför ile yan yana oturmaları gerekmesi ve kadınların rahatça sigara içememesi olduğu belirtilmiştir.

---

[160] "*Turkey, Too Chooses Queen Of Beauty: Feriha Tevfik: Chosen by Fifty Judges, Would Rather Act in Movies Than Wed*", **The New York Times**, 22 Eylül 1929, s. E6.
[161] "*Object-ToOne-PlaceCabs, Turkish Women Dislike Having To Sit Beside Chauffeur*", **The New York Times**, 30 Kasım 1928, s. 10.

Her ne kadar Türkiye Cumhuriyeti'nin gittikçe modernleştiği vurgulanmakta ise de değişimin birden bire olması çokta mümkün görülmemektedir. Dolayısıyla bazı eski alışkanlıklar hala devam etmektedir.

"Turkish Capital Takes To Dancing"(Türkiye'nin Başkenti Dans Ediyor.) haberi 17 Mart 1926 yılında yayınlanmıştır. Haberde Türkiye'nin gittikçe modernleştiği; Ankara'da ve İstanbul'da dans kulüplerinin açıldığı ama buraya gelen çok fazla kadın olmadığı için erkeklerin bu kulüplere genellikle kız kardeşleri ve ya bakıcıları ile gelmektedirler ve bu durum garip karşılanmamaktadır.[162]

Her ne kadar kadınlar modernleşme yolunda önemli bir adım atmış olsalar bile hala bazı konularda çekingen davranmaktadırlar. Bu konulardan biri de dans konusudur. Önceden de belirtildiği gibi artık kadınlar balolara katılıp, erkeklerle dans etmektedirler fakat bu durumun hala Türkiye genelinde yaygınlaşmadığı "TurkishCapitalTakesToDancing" isimli haberde görülmektedir. Ankara ve İstanbul'da dans kulüpleri açılmıştır fakat bu dans kulüplerine kadınların katılımı sınırlı sayıda kalmıştır. Bu sebepten dolayı da erkekler ya kız kardeşleri ile ya da bakıcıları ile gelmektedirler. Bu durum Türkiye'nin o dönem ki şartları doğrultusunda normal karşılanmaktadır.

26 Ocak 1930 tarihinde J.W.Collins tarafından yazılan "Turkish Beauties Compete At Ball" (Türkler Güzelleri Balo'da Yarışıyor.) isimli makalede kraliçe adaylarının dans yarışmasında yarıştıkları belirtilmiştir. Adayların hepsinin güzel kıyafetler giyip yarıştıkları ve dans ettikleri ve izleyicilerin oldukça eleştirel olduğu belirtilmiştir. İzleyicilerin önlerindeki kartlara bakarak puan verdikleri vurgulanmıştır. Kazanan kişi ise Türkiye'yi Avrupa'da temsil edecektir.[163]

Hem dans hem de güzellik yarışması Türkiye'de yeni yeni tecrübe edilen alanlardır.FerozAhmad'a göre, güzellik yarışmaları kısmen de kent alt-orta sınıfının iffet taslamasını zayıflatmak ve bu sınıftan kadınlar arasında bir güven duygusu yaratmak için düşünülmüştü. [164] Bu açıdan da yararlı girişimler olduğu sonucuna varılabilmektedir. Hem dans hem güzellik yarışmasına katılım az olmakla birlikte

---

[162] "*Turkish Capital Takes To Dancing: Shortage of Women Forces Men To Bring Children for Their Partners*", **The New York Times**, 17 Mart 1926, s. 9.
[163]J.W. Collins, "*Turkish Beauties Compete At Ball, Girls, Free From Seclusion, Stand On Table for Election as Queen and Trip To France*", **The New York Times,** 26 Ocak 1930, s. 53.
[164]Ahmad**, a.g.e,** 109.

vardır. Hatta Türkiye'de dans yarışması yapıldığı bildirilmektedir. Kazanan kişinin Türkiye'yi Avrupa'da temsil edecek olması ise Türk kadınlarının artık kendi ülkeleri haricinde de varlıklarını gösterebilecek olmalarına delalettir.

"Turkey is Shocked Again" (Türkiye Yine Şok Oldu.) haberi 21 Eylül 1925 tarihinde yayınlanmıştır. Haberde İstanbul'da güzel bacak yarışmasının düzenlendiği, yarışmaya dört kişinin katıldığı ve kazanan kişinin Robert Koleji öğrencisi Enise Hanım olduğu vurgulanmaktadır.[165]

En ilginç haberlerden biri de Türkiye'de güzel bacak yarışmasının düzenlenmesidir. Yarışmaya dört kişi katılmıştır. Bu durum Türk kadınlarının artık çok daha özgür olduğuna dair bir izlenim uyandırmıştır.

8 Mart 1926 tarihinde yayınlanan "Turks To Pay Girl Dancers"(Türkler Dansçılara Para Ödüyor.) haberinde Eskişehir'de bir kulübün kadın dansçı aradığı böylelikle erkeklerin birbirleriyle ya da sandalye ile dans edilmesinin önüne geçileceği belirtilmiştir.[166]

The New York Times gazetesinin yayınladığı bu haberde özgürleşmenin ve modernleşmenin simgesi olarak görülen danstan bahsedilmektedir. Osmanlı döneminde kadınların dans etmesine hiç hoş gözle bakılmıyordu. Sahnelere de genellikle Rum, Ermeni ve Yahudi kadınları çıkıyordu. Fakat önceden de belirtildiği gibi bu durum cumhuriyetin ilanı ile birlikte değişmişse deyine de alışkanlıklardan vazgeçmenin pek kolay olmadığı da gözükmektedir. Değişin koşullara rağmen Türk kadını dans etme konusunda pek istekli değildi. Muhtemeldir ki bu sebepten dolayı Eskişehir'deki bir kulüp kadın dansçılar tutmuştur. Bu da pek tabii Amerikan basınının ilgisini çekmiştir.

31 Ağustos 1924 tarihinde yayınlanan "Turkey Lets Women Appear On The Stage for The First Time" (Türk Kadını İlk Kez Sahnede) haberinde artık kadınların sahneye çıkmasına izin verildiği ve hatta konservatuara girmeleri için reklam bile verildiği belirtilmektedir.[167]

---

[165] "*Turkey is Shocked Again, Four Women Enter Contest for the Most Beautiful Legs*", **The New York Times,** 21 Eylül 1925, s. 8.
[166]" *Turks To Pay Girl Dancers: Men Adopt Plan Because Women Still Cling to Seclusion*", **The New YorkTimes**, 8 Mart 1926, s. 6.
[167] "*Turkey Lets Women Appear On The Stage for The First Time*", **The New York Times**, Ağustos 31 1924, s. E1.

Osmanlı döneminde kadınlar için bir tabu olan sahneye çıkmak artık yavaş yavaş değişmektedir. Hatta artık kadınların konservatuara gitmesinin bile önü açılmaktadır. Bu durum ise yabancı basında yer bulmuştur. Sahneye çıkmanın bir modernleşme adımı olarak görülmesi aşikârdır.

17 Aralık 1933 tarihinde yayınlanan "Women Lament Banning Of Trolley Car "Harems"(Kadınlar Kendilerine Tahsis Edilen Arabalar Kaldırıldığı İçin Yasta) haberinde haremin devamı olan arabaların artık sadece kadınlar için var olmayacağı belirtilmiştir. Eskiden bu arabalara erkekler sadece kadınların izinleri ile binebiliyorlardı. Fakat Belediye Meclisi bu kararı onayladığı ve artık kadınlar ile erkekler eşit olduğu için arabalar her iki cins içinde kullanılabilir bir hale gelmiştir. Kadınların bütün itirazlarına rağmen karar onaylanmıştır.[168]

Modernleşme süreci Türk kadınları için oldukça önemlidir. Harem olgusu Osmanlı döneminin en önemli detaylarından biridir. Kadınların ve erkeklerin birbirine haram olduğu ve kadınların kendini sakınması gerektiği fikri Osmanlı devletinde yaygındı. Tabii bu durum toplu taşımalar için de geçerliydi fakat değişen toplum yapısı bu duruma da etki etmiştir. Artık bu arabaların sadece kadınlara özel olmayacağı erkeklerin de kullanabileceği bilinmektedir. Eskiden erkeklerin sadece izin ile binebileceği bu arabalara erkekler artık izin istemeden de binebilecektir fakat bu durum kadınların çokta hoşuna gitmemiştir. Bu durumda değişimin çok kolay olmadığı, kadınların hala Osmanlı dönemindeki alışkanlıklarını sürdürmek istedikleri sonucuna varılabilir. Haberde kadınların bu duruma itiraz ettikleri söylenmektedir. Kadınların bir kısmı modernleşmeyi daha çabuk kabul etseler bile bu durumun herkes için aynı olmadığı açıkça görülmektedir.

20 Kasım 1925 tarihinde *The New York Times* gazetesinde yayınlanan " Turkish Flappers Find Their New Freedom Entrancing" (Türk Flapperları Özgürlük Alanlarını Buldu.) makalesi Marguerite E. Harrison tarafından yazılmıştır ve makale de Türkiye'de "Flappers"* kızlarının olmasının oldukça dikkat çekici olduğu vurgulanmaktadır. Türk kadınının birçok iş kolunda görev aldığı, güzellik yarışmalarına katıldığı ve batılı tarzı

---

[168] "*Women Lament Banning Of Trolley Car Harems*", **The New York Times,** 17 Aralık 1933, s. E2.

*1920'li yıllarda Batılı kadınların kabul ettiği bir tarzdır. Genelde etek giyen, kısa saç kullanan ve Jazz müzik dinleyen kadınları tarif ederken kullanılır.

kabul etmeye başladıkları belirtilmiştir. Hatta "flappers" tarzını benimseyen kadınların bile olduğu vurgulanmıştır.[169] Bu durum Türk kadınının batılılaşmaya oldukça olumlu baktığı şeklinde yorumlanabilir.

31 Ekim 1933 tarihinde yayınlanan "Women's Fencing Match Headlines Turk Festivities"(Kadınların Eskrim Yarışması Türk Festivallerinin En Dikkat Çekici Yanı) haberinde Türkiye'de ilk defa "Kadın Eskrim" müsabakalarının düzenlendiği ve bu durumun afişlerle desteklendiği söylenmiştir.[170]Türk kadınlarının sporla uğraşması ve bu duruma destek bulunabilmesi kuşkusuz yabancı basın için haber niteliği taşıyan bir değişimdir. Eskiden evlerinden çıkması bile hoş karşılanmayan kadınların oldukça kısa bir süre içinde bu derece değişmesi oldukça dikkat çekicidir.

18 Nisan 1935 tarihinde yayınlanan "Turk Woman Make World Debut Today" (Türk Kadını Dünya Sahnesine İlk Defa Çıkıyor.)haberinde Uluslararası Kadınlar Kongresine Müslüman ülkelerden de katılım sağlandığı ve Türk kadınının Mustafa Kemal Atatürk sayesinde hayatın her alanında önemli değişimler yaşandığından bahsedilmiştir.[171]Bu değişimlerin Türk halkının ve kadınların yararına olduğu da yapılabilecek yorumlar arasındadır.

18 Nisan 1935 tarihinde yayınlanan "Turkish Women Hosts to Heads of World Group"(Türk Kadınları Misafie Ediyor.) haberinde Kadınlar Birliği Kongresi ile kadınların diğer kadınlarla birlikte bir araya geldiklerinden bahsedilmiştir.[172] 23 Nisan 1935 tarihinde yayınlanan "Mrs. Roosvelt Sends Greeting to Turkish Women" (Bayan Roosvelt Türk Kadınlarına Tebriklerini İletti.) haberinde Eleanor Roosvelt'in Türk kadınlarını tebrik ettiği belirtilmiştir.[173]Bu kongre ile Türk gazetelerinde de haberler çıkmıştır. Kadın Birliği 11 Nisan 1930 Cuma günü yapılacak olan mitinge katılması için

---

169Marguerite E. Harrison, "*Turkish Flappers Find Their New Freedom Entrancing, Having Discarded Veils, They Do Away With Ancient Restrains and Achieve Modern Customs at a Bound*", **The New York Times**, 20 Aralık 1925, s.SM4.

[170] "*Women's Fencing Match Headlines Turk Festivities*", **Chicago Daily Tribune**, 31 Ekim 1933'den aktaran Karabulut, s.290.

[171]"*Turk Women Make World Debut Today*", **Chicago Daily Tribune**, 18 Nisan1935, s.1.

[172]"*Turkish Women Hosts To Heads of World Group*", **The Christian Science Monitor**, 18 Nisan 1935, s.4.

[173] "Mrs.RooseveltSendsGreetingtoTurkishWomen", **The New York Times**, 23 Nisan 1935'ten aktaran Karabulut, s. 292.

Türk kadınları davet edilmiştir.[174]Türk kadınlarının birlik olarak bir şeyler başardığı ve bu durumunda Amerikan başkanının takdirini topladığı açıkça görülmektedir ve bu durumun oldukça olumlu tepkilere yol açtığı da vurgulanmaktadır.

Türk kadınlarının eskisinden çok daha sık ve yararlı aktivitelerde bulunmaları oldukça dikkat çekici ve olumlu olarak değerlendirilmiştir.

[174] "*Cuma Sabahı Sultanahmad Meydanına Girmeyi Unutmayınız*!", **Vakit**, 7 Nisan 1930'dan aktaranÖzer, s.143.

3.BÖLÜM

ATATÜRK DÖNEMİNDE KADIN HAKLARI

Eğitim hayatında ve sosyal hayatta kadınların durumu önceki bölümlerde incelenmiştir. Bu bölümde ise kadın hakları incelenecektir.

Kadınlar Kurtuluş savaşı sırasında daha fedakârca katkıda bulundular. Ancak bu fedakarlık onlara hiçbir siyasal kazanım sağlamadı. Oy verme ya da parlamentoya seçilme hakları inkar edildi. Bu durumun yanlış olduğunu hisseden Kemalistlerin sayısı da az değildi.[175]

Bunlardan biri olan Recep Peker:

> “"Türk devletinin halkm devleti olduğunu, bir halk cumhuriyeti olduğunu söylüyorsunuz. Peki Türk kadınları Türkiye nüfusunun en az yarısını oluşturmuyor mu?.. 'Her Türk' sözü, otuz yaşını dolduran her Türk kadınına da uygulanmalıdır." demiştir.[176]

Medeni kanunun kabulü, seçme ve seçilme hakkı bunlardan en önemlileridir. Eskiden mecelleye göre yapılan boşanmalar artık medeni kanuna göre düzenlenmektedir. Kadınların oy kullanma hakkı ve seçilme hakkından ise Osmanlı döneminde bahsedilmemektedir. Cumhuriyet dönemi ile birlikte bu durum değişmiştir. Artık kadınlar erkeklerle eşit haklara sahip olarak boşanabilecek, meclise girebilecek ve kendilerini yönetenleri seçebileceklerdi. Artık erkeklerin lehine olan durumların kadınların lehine dönme vakti gelmişti ve değişikler yasal düzenlemelerle de onaylanmıştır.

Bu değişiklikler tabii ki yabancı basının ilgisini çekmiştir. Önceki dönemlerdekinin aksine Tanzimat dönemi ile başlayan modernleşme akımı cumhuriyetin ilanı ile birlikte en üst seviyeye çıkmıştır. Türk Medeni Kanunu 1926 tarihinde yürürlüğe girecektir.

---

[175]Ahmad, a.g.e, s.107
[176]Aynı yer

Tanzimat ve Genç Türk rejimleri altında, daha önceden bir çok hukuk reformları yapılmış ve özellikle idare, ticaret ve ceza hukuku alanlarında Şeriatın zımnen kaldırılan hükümleri az olmamıştı. Fakat şimdi ilk defadır ki bir reformcu Şeriat bilginlerinin dokunulmaz tekel alanı olan ailevi ve dini hayatın mahremiyetine girmeye cesaret etmişti.[177] Bu durum beklenenin ötesinde ve alışık olunmayan bir durumdur.

Medeni Kanunun yürürlüğe girmesiyle birlikte erkeklerin birden fazla kadınla evlenmesi yasaklanmıştır. Ayrıca kadınlara boşanma hakkı tanınmıştır. Tanıklıkta ise kadınların ve erkeklerin eşit olduğu kanunlarla düzenlenmiştir. Tabii ki İsviçre medeni kanununun Türkiye Meclisi tarafından kabulü şüphesiz Türkiye'yi bir gece içinde bir Ortadoğu İsviçre'si haline getirmedi.[178] Çünkü kültürel olarak iki toplum oldukça farklıdır. Dolayısıyla aynı kanun hükmünün iki ülkede farklı etkilere sebep olması oldukça muhtemeldir.

Medeni Kanun'un verdiği yasal haklar ile 1933 yılında uygulamaya geçirilerek, Türk kadınının yerel yönetimlerde seçme ve seçilme hakkı verilmiştir. Eskiden nüfus sayımlarında bile sayıları belirlenmeyen Türk kadınları artık kendi gelecekleri ve ülkenin geleceği için söz sahibidirler. Aynı zamanda medeni kanun ile birlikte erkeklerle eşit ücret alma ve mal mülk edinme konularında da yasal olarak desteklenmektedirler. Bu durumun oldukça olumlu olduğu görülmektedir. 1937'deki ilk seçimlerde meclise 18 kadın üye girmiştir.[179] Osmanlı döneminde evden çıkılmasına dahi hoş gözle bakılmayan Türk kadını artık erkeklerle aynı yerde ve aynı sıralarda fikir tartışması yapabilmektedirler.

A. KADINLARIN OY HAKKINI KAZANMASI

Oy hakkı oldukça önemli bir gelişmedir ve Amerikan basınında oldukça geniş yer tutmaktadır. Bunun en önemli sebeplerinden biri de hemen hemen aynı zamanlarda Amerika'da feminizm dalgasının yayılmaya başlaması ve sonuç olarak orada yaşayan kadınların da oy hakkı için mücadele etmesidir. Bu mücadeleleri sonucunda ise bazı eyaletlerdeki kadınlar oy hakkı kazanmışlardır. Washington 1910 yılında, Kaliforniya

---

[177]Lewis, a.g.e, s.271
[178]Lewis, a.g.e., s.272
179 Doğramacı, a. g.e, 91

1911,Oregon, Kansas, Arizona 1912 yılında, Alaska ile İllinois 1913 yılında, Montano ve Nevada 1914, New York 1917, Michigan, South Dakoto ve Oklahoma 1918 senesinde kadınlara oy hakkı vermiştir. Dolayısıyla da oy hakkı konusu oldukça dikkat çeken bir konudur.

2 Mart 1935 tarihinde yayınlanan "17 Women Take Oath as Turkish Deputies" (17 Kadın Milletvekili Yemin Edecek.) haberinde 17 kadının meclis üyesi olarak yemin ettiklerinden bahsedilmiştir.[180]

Amerikan basınının kadın hakları konusunda Türkiye'de yapılan ele alması oldukça önemli bir gelişmedir. Kadınlara seçme ve seçilme hakkı verilmesi ve bunun toplum tarafından benimsenmesi kadınlara oy hakkını ancak 1960'lı yıllarda veren Amerika Birleşik devletleri için oldukça dikkat çekicidir. Amerikan kadınlarının haklarını almak için verdiği mücadele ile karşılaştırıldığı zaman Türk kadınının bu hakları çok daha kolay elde ettiği söylenebilir. Türk kadını 1930 tarihinde belediyelerde, 1933'ten beri köy heyeti ve muhtarlıklarda ve 1934 tarihinde de milletvekilliği için seçme ve seçilme hakkını kazanmışlardır. Şubat 1935'te genel seçimler yapıldığında yeni meclise 18 kadın seçilmiştir. Bunların onaltısı kentli, üçü lise, biri yüksekokul mezunuydu, geri kalanı daha yüksek eğitim görmüş olmakla övünüyordu.[181]

17 Kasım 1929 tarihinde yayınlanan "City Vote Given Women"(Kadınlara Yerel Seçimlerde Oy Kullanma Hakkı.) haberinde uzun yıllar bekledikten sonra Türk kadınlarının Belediye Seçimlerinde oy kullanma hakkını kazanmıştır. Kadınlar Birliği Başkanı Latife Bekir Hanım ise oy kullanma hakkına sahip oldukları için oldukça mutlu olduklarını ama belediye seçimlerine katılamadıkları için hayal kırıklığına uğradıklarını söylemiştir. Latife Bekir Hanım İstanbul'un büyük bir aile olduğunu ve bu ailede kadınların yeterince kalifiye hissettirilmediğini belirtmiştir.[182]

Kadınların yerel seçimlerde oy hakkı kazanmaları oldukça önemli bir gelişmedir. Kadınların artık birçok platformda erkeklerle eşit haklara sahip olması oy kullanma hakkını da beraberinde getirmiştir. Artık onları yönetecek kişileri seçmek Türk kadını

[180] "*17 Women Take Oath as Turkish Deputies-Assembly Cheers Them, Then Proceeds to Re-elect Kemal Atatürk as President* ", **The New York,** 2 Mart 1935*, s.* 13.
[181]Ahmad, a.g.e, s. 110
[182]J. W. Collins, "*Turkey May Adopt Sunday As Rest*", **The New York Times**, 27 Kasım 1929, s. 3.

için hayal olmaktan çıkmıştır fakat Türk kadını sadece seçme hakkı değil seçilme hakkı da istiyordu. Bu isteklerini ise Latife Bekir Hanım dile getirmiştir. Bu durum Türk kadınının kendilerine olan özgüveninin arttığını göstermektedir. Bu durumun en önemli örneklerinden biri Satı Kadın'dır. Afet İnan Atatürk'ün Satı kadın için "İşte mebus olacak kadın" dediği belirtmiştir.[183]

6Mayıs 1928 tarihinde yayınlanan "Turkey's Emancipated Women Begin To Taken Up Politics"(Türkiye'de Kadınlar Siyasette Yer Alacak.) haberinde Türk kadınlarının artık politikaya atıldığı belirtilmektedir. Alman sosyolog feminist Alwine Wellman'a göre Türk kadınları olmadan sosyal bir hareketin olması mümkün değildir. Alman sosyologa göre Türk kadınlarının en büyük şansı Mustafa Kemal Atatürk'tür. Onun sayesinde Türk kadınları artık çok daha rahat bir yaşam sürmektedirler.[184] Bu tarz haberler Türk basınında da yer almaktadır. 3 Nisan 1930 tarihinde Cumhuriyet gazetesinde yayınlanan "Kadınların Şenlikleri" isimli haberde kadınlara verilen bu hakların memleketin dört bir tarafında bayram havasında kutlandığı söylenmektedir.[185]

Türk kadınlarının politikaya atılması oldukça önemli bir gelişmedir. Haber 1928 senesinde yayınlanmıştır. O tarihlerde daha kadınlara seçme ve seçilme hakkı verilmemiş olmasına rağmen aslında Türk kadını 1923 yılında ilk adımı atmıştır. 1923 yılında Türk kadınları Nezihe Muhiddin başkanlığında "Kadınlar Halk Fırkasını" kurmak istemişlerdir ama o zaman yürülükte olan Anayasa'dan dolayı bu mümkün olmamıştır ama bu girişim Türk kadınlarının siyasi hayatta yer almak istediklerine dair bir görüşün oluşmasına sebep olmuştur ve bu konudaki en büyük şanslarının Mustafa Kemal Atatürk olduğu yabancı basın tarafından da kabul edilmiştir.

11 Nisan 1930 tarihinde yayınlanan "Turkish Women Celebrate to Vote"(Türk Kadınları Oy Hakkını Kutluyor.) haberinde belediye seçimlerinde oy kullanmaya hak kazanan Türk kadınlarının Mustafa Kemal Paşa'nın anıtına çelenk koyulacağı belirtilmiştir.[186]

---

[183]İnan, a.g.e, s. 358

[184] "*Turkey's Emancipated Women Begin ToTaken UpPolitics*", **The New York Times**, 6 Mayıs 1928, s. 136.

[185]"*Kadınların Şenlikleri*", **Cumhuriyet**, 3 Nisan 1930'dan aktaran Özer, s.

186 "*Turkish Women To CelebrateVote*", **The New York Times,** 11 Nisan 1930, s. 31. (Ek.2)

Cumhuriyetin ilan edilmesi ile birlikte kadınlar hayatın her alanına olduğu gibi siyasi hayata da katılma isteği içindeydiler. Bu isteklerini ise Türk Kadınlar Birliği'ni kurarak göstermişlerdir ancak oy kullanma hakkını 1930 senesinde elde etmişlerdir. Bu hakkı elde etmelerinde en büyük paya sahip olan Mustafa Kemal Atatürk'ü ise minnetlerini anıta çelenk koyarak göstermişlerdir. Birçok Avrupa ülkesinden ve Amerika'dan çok daha önce elde ettikleri bu hak kadınlar için oldukça önemlidir.

9 Nisan 1929 tarihinde yayınlanan "Turkish Women Get A Vote"(Türk Kadını Oy Kullanacak.) haberinde T.B.M.M'nin umulmadık bir şekilde Türk kadınlarına belediye seçimlerinde oy kullanma hakkı verilmiştir. Herkes, kadın ya da erkek fark etmeksizin, oy kullanacaktır.[187]

Yukarıdaki haberle parallelik gösteren bir başka haberde de Türk kadınına belediye seçimlerinde oy kullanma hakkı verilmiştir. Aynı konu ile ilgili iki farklı haber çıkması bu konunun Amerikan basını tarafından önemsendiğini göstermektedir.

18 Mart 1927 tarihinde yayınlanan "Jailed for Insult to Turkish Women" (Türk Kadınını Aşağılamaya Hapis Cezası) haberinde Akşam Gazetesi editörü NedjEddin Sadık'ın çizdiği karikatürde Türk kadınını yükselirken ama yükselirken de kadınları onur, alçakgönüllülük ve erdem yazan balonları atarken tasvir etmiştir. Bu karikatürden dolayı 1 ay hapis cezasına çarptırılmıştır.[188]

Bu haber diğerlerinden biraz daha farklıdır. Haberde bahsedilen editör Türk kadınlarını aşağıladığı için hapis cezasına çarptırılmıştır. Eskiden belki de bu kadar üstünde durulmayacak bir olay için böyle bir ceza verilmesi modernleşmeye karşı olduğu düşünülen oluşumların ya da kişilerin hoş görülmeyeceğini göstermektedir.

4 Şubat 1935 tarihinde yayınlanan "Turkish Women toVote For First Time Friday"(Türk Kadınları Cuma Günü İlk Defa Oy Kullanacak.) haberinde Cuma günü yapılacak olan genel seçimlerde Türkiye tarihinde kadınların ilk defa oy kullanacakları belirtilmiştir. Diğer ülkelerde görülen seçim coşkusunun bu ülkede görülmediği çünkü

---

187 "*Turkish Women Get A Vote*", **The New York Times,** 9 Haziran 1929, s. E3.
188 " *Jailed forInsult to Turkish Women*", **The New York Times,** 18 Mart 1927, s. 5.

tek bir partinin olduğu yazılmıştır. Kadınların oy kullanacak olmasının katılım sayısını arttıracağı ifade edilmektedir.[189]

Belediye seçimlerinden sonra 1935 yılında T.B.M. M. seçimlerinde oy kullanma hakkını kazanan Türk kadınları oldukça coşkuludur. Amerikan Basınının dikkatini çeken önemli konulardan biri de Türkiye'de tek parti olmasıdır. Amerika'da oy oranı yüksek iki parti olmasına rağmen birçok parti vardır. Türkiye bu açıdan oldukça farklıdır. Dolayısı ile bu durumda önemli olan katılım sayısının artmasıdır.

"Turkish Women Hail Franchaise With Parade in Constantinople" (Türk Kadınları İstanbul'da Yürüyüş Düzenledi.) haberi 12 Nisan 1930 tarihinde yayınlanmıştır. Haberde Türk Kadınlar Birliği'nin kadınların belediye seçimlerinde oy kullanma hakkını kutlamak için Sultan Ahmet'ten Taksim'e bir yürüyüş gerçekleştirildiği belirtilmiştir ve bağımsızlık heykelinin altına çelenk bırakılmıştır.[190]

"Kadınlar Halk Fırkası" yerine kurulan "Türk Kadınlar Birliği" belediye seçimlerinde onlara verilen oy hakkını kutlamak için yürüyüş gerçekleştirmiştir. Bu yürüyüş Türk kadınlarının sevincini göstermeleri için düzenlenmiştir.

"Turkish Women of Today" (Bugünün Türk Kadınları) haberi 16 Haziran 1935 tarihinde yayınlanmıştır. Haberde Türk kadınlarının Hıristiyan hemcinslerine göre çok daha fazla hakları olduğundan bahsedilmiştir. Habere göre batılılaşmaya hemcinslerine oranla çok daha yakındılar. Harem olgusunun ise sadece İstanbul'da ve Bursa'da görüldüğü bunun sebebinin ise sultanın kıskançlığı ve Bizans gelenekleri olduğundan bahsedilmiştir. [191]

Haberde Türk kadınları ve Hristiyan hemcinsleri karşılaştırılmıştır. Fransa, Bulgaristan, İtalya'da kadınlar 1944, İsviçre'de ise 1971 senelerinde seçme ve seçilme haklarına sahip olmuşlardır. Avrupa kadınlar bazı ülkelerde Türk kadınlarından çok daha önce seçme haklarını kazanmalarına rağmen Türk kadınlarından sonra bu hakları kazanan kadın sayısı da az değildir.

---

189 "*Turkish Women to Vote For First Time Friday*", **The New York Times,** 4 Şubat 1935, s. 1.

190 "*Turkish Women Hail Franchaise With Parade in Constantinople*", **The New York Times**, 12 Nisan 1930, s. 26.

191 "*The Turkish of Today*", **The New York Times**, 16 Haziran 1935, s. X7.

31 Mart 1930 tarihinde basılan "Turkish WomenGet City Vote; Full Rights Planned for 1932" (Türk Kadınları Yerel Seçimlerde Oy Kullanma Hakkını Kazandı, Genel Seçimler için ise 1932 Senesi Planlanıyor.) haberde kadınlara yerel seçimlerde oy kullanma hakkı tanındığı ama 1932 yılında milletvekili seçilme hakkı verileceği yazılacağıdır.[192]

1930 yılında belediye seçimlerinde oy kullanma hakkına sahip olan Türk kadını artık genel seçimlerde de oy kullanma hakkına sahip olmak istiyorlardır. New York Times Gazetesi'nde 1932 yılında bu hakkın verilmesinin planlandığı yazılmaktadır fakat ancak 1934

Haberde Mustafa Kemal Atatürk'ün liderliği ile birlikte Türk kadınlarında ki gelişmeden bahsedilmiştir. Bu gelişmelerden bazıları ise daha önceden de bahsedildiği gibi Türk kadınlarının oy hakkına sahip olması, boşanma hakkına sahip olması ve çokeşliliğin ortadan kalkmasıdır. Bu tarz haberlerin New York Times gazetesinde çokça yer alması Amerikan basınını için bu gelişmelerin ne kadar önemli olduğunu göstermektedir.

29 Nisan 1935 tarihinde yayınlanan "Turkish Women Curbed" (Türk Kadınları Engelleniyor.) haberinde Türk Kadınlar Birliğinin feshedildiğinden bahsedilmektedir. Kadınlarla erkeklerin eşit haklara sahip olduğuna kanaat getirilmiştir. Feshin sebeplerinden biri de tek partinin olmasıdır.[193]

Önceden de belirtildiği gibi Türk kadınları aslında bir parti kurmak istemişlerdir fakat o zamanki Anayasa'nın buna uygun olmaması sebebi ile kuracakları parti "Türk Kadınlar Birliği" şeklinde hayat geçmiştir ve Türk kadınların hakların için oldukça önemli işlere imza atmışlardır. Türk kadınlarının haklarını elde ettiklerini düşündükleri içinde birliği feshetme kararı almışlardır.

Turkish Women Nominated" (Türk Kadınları Aday) haberi 2 Mart 1925 tarihinde yayınlanmıştır. Haberde kadınların aday olacağından bahsedilmiştir. Aday olacaklardan bir tanesi Nezihe Muhiddin ikincisi ise Halide Hanım'dır. Şu an için ikisinin de yeterli

---

[192]"*Turkish Women Get City Vote;Full Rights Planned for 1932*", **The New York Times,** 31 Mart 1930, s. 12.

[193] "*Turkish Women Curbed: Organization To Be Dissolved Because Only One Party is Permitted*", **The New York Times**, 29 Nisan 1935, s. 8.

oyu olmadığı ama propaganda ile gerekli sayıya ulaşabilecekleri vurgulanmıştır. Ayrıca da haberde kadınların oy hakkını almadığı ama bunun için uğraşıldığı da yazılmıştır[194]

Türk kadınlarının oy haklarını elde etmesi önceden de belirtildiği gibi 1930 senesidir. Haberin 1925 yılında yayınlanması ve bu haberde oy hakkından bahsedilmesi kadınlara seçme ve seçilme hakkı tanınması düşüncesinin çok daha önceden gündem de olduğunu göstermektedir.

20 Haziran 1927 tarihinde basılan "Turkish Women Seek Vote: Union Names Delegates to Ask Kemal Pasha for Ballot" (Türk Kadınları Oy Hakkı İstiyor.) haberinde Kadınlar Birliği'nin oy kullanma hakları için Mustafa Kemal Atatürk'e gidecekleri belirtilmiştir. Dilekçe de Nezihe Muhiddin ve Safiye Ali gibi önemli kadınların da isimleri vardır.

Kadınların oy hakları için yaptıkları birçok şey vardır. Bunlardan bir tanesi de Mustafa Kemal Atatürk'e oy hakkı için dilekçe vermeleridir. Bu tutum Türk kadınının hakları konusunda ne kadar ısrarcı olabileceğini göstermiştir. Azimleri ve kararlılıkları ile en sonunda oy hakkını elde etmişlerdir.

"Women In Turkey Make Big Advance" (Türkiye'de ki Kadınlar Büyük Avantaj Sahibi)makalesi 16 Aralık 1934 tarihinde J.W. Kernick tarafından yazılmıştır. Haberde Anayasa'nın değiştiği ve kadınların seçme-seçilme hakkının onaylandığı belirtilmiştir.[195]

"Turks Plan to Give Women Right To Hold Public Office" (Türk Kadınlarına Kamu Ofislerinde Çalışma Hakkı) haberi 18 Mart 1930 tarihinde yayınlamıştır. Haberde yerel seçimlerde oy kullanma hakkına sahip olan kadınların artık genel seçimlerde oy kullanabileceği ve seçilebileceği konuşulmaya başlanmıştır.[196]

Kadınların artık seçme ve seçilme haklarını kazanmalarıyla birlikte artık Türk kadınlarının statüsü değişmiştir. Çok daha güvenli ve ne istediğini bilen Türk kadınları kendilerine verilen bu hakları kullanma konusunda oldukça başarılı ve istekli oldukları

---

[194] "*Turkish Women Nominated:Two Run for Assembly In The Hope of Forcing Action On Suffrage*", **The NewYork Times**, 2 Mart 1925, s. 4.

[195] J.W Kernick, "*Women In Turkey Make Big Advance*", **The New York Times**, 16 Aralık 1934, s. E3,

[196] "*Turks Plan To Give Women Right To Hold Public Office*", **The New York Times**, 18 Mart 1930, s. 20.

görülmektedir. Çok daha önceden tohumları atılan bu süreç aslına bakılırsa tam da olması gerektiği gibi ilerlemiştir.

27 Kasım 1938 tarihinde Moore Gates tarafından yazılan "New Turkey Keeps To Her Course" (Türkiye Dersini Çalışıyor.)makalesinde Mustafa Kemal Atatürk'ün getirdiği yenilikler ile kadınlara oy hakkı verildiğinden söz edilmiştir.[197]

1 Mart 1935 tarihinde yayınlanan "Turkey Will Elect A President Today"(Türkiye Bugün Başkanını Seçiyor.) haberinde başkan seçimi olacağı ve mecliste kadınların da olduğu ve ilk defa Avrupai giyindiği söylenmiştir. Erzurum milletvekili Nekliye Hanım'ın ise erkek milletvekillerinin onlara oldukça dostane yaklaştığından bahsetmiştir.[198]

14 Eylül 1928 tarihinde yayınlanan *The Christian Science Monitor*'ün haberinde Halide Edip Hanım'ın oy hakkı için mücadele ettiği belirtilmiştir.[199] Yabancı basının en çok dikkatini çeken ve Türk tarihinin en önemli kişiliklerinden biri olan Halide Edip Hanım'ın oy hakkı için mücadele etmedi oldukça önemli bir gelişme olarak görülmüştür.

15 Nisan 1930 tarihinde yayınlanan "Women Attend Turk's Mass Meeting" (Kadınlar Mitinge Katıldı.) haberinde 35 kadının mitinge katıldığından bahsedilmiştir.[200] Bu mitingin artık kadınların haklarını arayabilmesi açısından çok önemli bir dönüm taşı olduğu vurgulanmıştır.

25 Kasım 1929 tarihinde yayınlanan Turkish Woman Take New Step Forward" (Türk Kadınları İleriye Doğru Yol Alıyor.) haberinde Türk kadınlarının geçirdiği gelişmenin tam özgürleşme olduğundan bahsedilmiştir.[201]Eskisine oranla çok daha özgür olan Türk

---

[197]Moore Gates, "*New Turkey Keeps To Her Course: New Turkey Sets Goals*", **The New York Times**, 27 Kasım 1938, s. 138

198 "*Turkey Will Elect A President Today: Mustafa Kemal Atatürk Certain to Retain Post-Women Deputies Take Seats*", **The New York Times,** 1 Mart 1935, s. 13.

[199] "*Women's Influence in Politics*" (Politikada Kadın Etkisi), **The Christian Science Monitor**, 14 Eylül 1928, s.1

[200] "*35 Women Attend Turk'sMass Meeting*", **The Christian Science Monitor**, 15 Nisan1930, s.1

[201] "*Turkish Woman take New Step Forward*", **The Christian Science Monitor**, 25 Kasım 1929, s.1

kadınının birçok alanda erkelerle birlikte çalışması ve sosyal alanda birlikte bulunmaları yabancı basının da olumlu olarak değerlendirdiği gelişmelerdendir.

Herbert F. Allen'in *The Christian Science Monitor* gazetesinde yayınlanan "Turks Open Parliament to Women"(Türkler Meclisi Kadınlara Açıyor.) isimli makalesinde Türk feminizminin gittikçe önem kazandığını ve bu durumun siyasal haklar için oldukça önemli olduğunu vurgulamıştır. [202] Artık Türk kadınlarının haklarını aramaktan korkmadıkları şeklinde yorumlanabilecek bu haberde kadınların siyasi haklarının da artacağından da bahsedilmektedir.

21 Ağustos 1935 tarihinde yayınlanan "From Harem To Parliament" (Haremden Meclise) haberinde Türk kadınlarının artık mecliste de boy göstereceği belirtilmiştir. Eskiden haremde bulunan kadınlar artık siyasi alanda da varlıklarını gösterebileceklerdir.[203] Erkeklerde birçok alanda yan yana Türk kadını artık mecliste de varlığını ve ağırlığını hissettirebilecektir ve gücünü kazanma yolunda bir adım daha atacaktır.

27 Mart 1927 1934 tarihinde yayınlanan "Turkish Women Lose Famed Harem Figures"(Türk Kadınlarının Haremdeki Ünleri Yok Oluyor.) haberinde kadınlara milletvekili seçme seçilme hakkı verilmesinin görüşüldüğü söylenmiştir. [204] Önceki haberle bir anlamda paralel olan bu haberde de sokağa çıkmasına izin verilmeyen, kocasından, babasından ya da oğlundan izin almadan varlık gösteremeyen ve evin içinde kalması daha makbul görülen Türk kadınlarının milletvekili olabilecekleri haberi oldukça şaşkınlık yaratmıştır.

28 Ekim 1933 tarihinde yayınlanan The Washington Post'un haberine göre seçme ve seçilme hakkının kadınlara tanınması Türk kadınlarının çok daha özgür olmasını sağlamıştır. [205] Çünkü artık kadınlar bir birey olarak onayladıkları adayların onları yönetmesini istemektedirler. Hem kadınların hem de erkeklerin ortak yaşadığı bir ülkede böyle bir talebin olması kaçınılmazdır.

---

[202]Herbert F. Allen, "*Turks Open Parliament To Women: Feminist Movement Wins New Strenght and Adds To Move forPeace Woman's Value for Peace*", **The Christian Science Monitor**, 28 Mayıs 1930'dan aktaran Yellice, s.356
[203]"*From Harem To Parliament*", **The Christian Science Monitor**, 21Ağustos 1935, s.6
[204]" *Turkish Women Lose Famed Harem Figures*", **The Washington Post**, 27 Mart 1934, s. 9
[205]" *Modern Turkey*"(*Modern Türkiye*), **The Washington Post**, 28 Ekim1933, s.6

7 Şubat 1935 tarihinde yayınlanan "The Turkish Women Votes" (Türk Kadınları Oy Kullanıyor.) haberinde Türk kadınlarının oy hakkı hareketinin başarıya ulaştığından bahsedilmiştir. Bu durumun da sadece Türkiye'de değil Müslüman Doğu toplumlarında da oldukça önemli bir olay olarak değerlendirilmiştir. [206] Yapılan devrimlerle Türkiye'nin birçok Ortadoğu toplumuna örnek olduğu bilinen bir gerçektir ve bu durumunda oldukça olumlu sonuçlar doğurduğu oldukça açıktır.

17 Nisan 1935 tarihinde yayınlanan "Women of Eastern Lands"(Doğunun Kadınları) haberinde 18 kadının parlamentoya girdiğinden bahsedilmiştir. [207] 18 kadının parlamentoya girmesi oldukça önemli bir gelişmedir. Kadınların kendi sorumluluklarını kendilerinin alması bu durumun en olumlu yönlerinden biridir.

Kadınlar hakkındaki olumlu gelişmeler sadece Amerikan basınının değil aynı zamanda İngiliz basınında dikkatini çekmiştir. Nispeten tutucu olan *The Times* Gazetesi'nin kadın hakları konusunda aktarımı oldukça fazladır.[208]

Seçme ve seçilme hakkı oldukça önemli bir konudur ve bu konu da yabancı basında oldukça yer kaplamıştır. Sonuç olarak kadınların seçme ve seçilme hakkı elde etmeleri olumlu olarak değerlendirimiştir.

B. MEDENİ KANUN'UN KABULÜ

Önceden dini ve örfi kurallara göre düzenlenen hukuk sistemi Medeni Kanun'un kabul edilmesi ile birlikte artık yeni bir dönem başlamıştır. İsviçre'den aktarılan Kanun, 17 Şubat 1926 tarihinde yürürlüğe girmiştir.[209] Medeni Kanun'un kabulü ile birlikte Türk kadınlarının elde ettiği haklardan daha önce bahsedilmiştir ve bunlardan biri de çok eşliliğin son bulmasıdır. Büyük şehirlerde uygulanmasına rağmen ülkenin geri kalanını teşkil eden sayısız köylerde eski uygulamalar yaşamaya devam etti. Evlilik, meşruluğu ve kanuni mirasçılığı sağlamak için, genellikle resmi makamlara tescil ettiriliyordu.[210] Yani tek eşliliğin ve resmi evliliğin en büyük yararlarından biri aslında miras hukukuna

---

[206]"*The Turkish Women Votes*", **The Christian Science Monitor**, 7 Şubat1935, s. 16
[207]"*Women of Eastern Lands*", **The Christian Science Monitor**, 17 Nisan 1935, s.12
[208]M.Yılmaz, a.g.m, s.161
[209]**Resmi Gazete**, 4 Nisan 1926, No:339'dan aktaran Yellice, s.325
[210]Lewis, **a.g.e.,** s. 272

yardımcı olmasıdır. "Kanuni" zevce, böylece laik devletçe kabul edilmemekle beraber, kocalarına din ve gelenek bağlarıyla bağlı diğer çocuklarının da anası oluyordu.[211] Bir anlamda çok eşlilik hukuken olmasa da geleneksel olarak bazı yerlerde devam ediyordu. Bütün bunlara rağmen Medeni Kanun oldukça önemli bir gelişmedir ve bu durum tabii ki Amerikan basınına da yansımıştır. Aşağıda bu konu ile ilgili bazı haberler derlenmiştir.

29 Mayıs 1932 tarihinde J.W Collins tarafından yazılan "In Turkey The Modern Age Marches On: Under Kemal the Life of the Country Has Undergone a Vast Transformation" makalede artık tek eşliliğin mevcut olduğu İsveç'te ki gibi hemcinsleri gibi boşanma hakkına sahip oldukları ve belediye seçimlerinde oy kullanabildiklerinden bahsedilmiştir. [212]

Haberde Türk kadını İsveç kadın ile kazandıkları haklar bakımından karşılaştırılmıştır. İsveç'te ki hemcinsleri seçme seçilme ve boşanma haklarını 1919 senesinde kazanmıştır. Türk kadınları ise aynı haklara daha sonra sahip olmuştur. Her ne kadar İsveç'te ki hemcinslerinden çok daha sonra bu haklara sahip olsalar bile birçok Avrupalı kadından önce haklarına kavuşmuşlardır.

15 Haziran 1933 tarihinde yayınlanan "Advance of Women in Turkey Has Been Rapid Under Kemal" haberinde kadınların oy hakkının yanı sıra boşanma hakkı kazandıkları ve çok eşliliğin ortadan kalktığı belirtilmektedir.[213]

"Women are Urged To Laid" (Kadınlar Mevkisi Değişiyor.) haberi 23 Nisan 1935 tarihinde yayınlanmıştır. Haberde Türk kadınlarının eşlerini boşayabildikleri ve tanıklık yapabildiklerinden bahsedilmiştir ve çok eşliliğin artık olmadığından bahsedilmiştir.[214]

1926 yılında kabul Medenin kanunun kabulü ile birlikte Türk kadınları boşanma hakkını elde etmiştir. Aynı zamanda tanıklıkları artık erkekler ile eşit sayılacaktır. Bu önemli gelişmeler Türkiye'nin artık değiştiği ve geliştiğine dair önemli ayrıntılardır.

---

211 Aynı yer

212 Walter J. Collins, "*Turkey The Modern Age Marches On:Under Kemal the Life of the Country Has Undergone a Vast Transformation*, **The New York Times,** 29 Mayıs 1932, s. SM12.

213 "*Advance Of Women in Turkey Has Been Rapid Under Kemal*", **The New York Times,** 15 Haziran 1933, s. XX6.

214 "*Women Are Urged To Aid the Leauge*", **The New York Times**, 23 Nisan 1935, s. 6.

14 Ağustos 1925 tarihinde yayınlanan “Wife Said To Have Desired Divorce”(Eşi Anlaşarak Boşandıklarını Söyledi.) haberinde Mustafa Kemal Atatürk’ün medeni Kanuna göre boşandığı yazılmaktadır.[215]

American Globe gazetesinde ise medeni kanunun kabulü konusunda bu durumun oldukça önemli bir gelişme olduğunu söylemiştir.[216] Çünkü bu Türk kadınları için devrim niteliğinde bir karardır.

Mustafa Kemal Atatürk’ün boşanması Amerikan basınında yer alan haberlerden biridir. Türkiye’nin modernleşmesi için oldukça önemli adımlar atan Mustafa Kemal Atatürk’ün yaptığı yeniliklerden biri de Medeni Kanun’u kabul ettirmesidir. Medeni kanunla birlikte kadınlara da boşanma hakkı verilmiştir. Mustafa Kemal Atatürk’ün bu şartlarla boşanması şüphesiz ki Amerikan Basınının dikkatini çekmiştir.

C. TÜRK KADINI İLE İLGİLİ DİĞER HABERLER

Her ülkede olduğu gibi Türkiye’de de bazı farklı olaylar meydana gelmektedir ve bu olaylar Amerikan basını tarafından duyulmaktadır. Türkiye’de olan ve Amerikan basınının ilgisini çeken bazı olaylar aşağıda derlenmiştir.

20 Nisan 1930 tarihinde basılan “Turkish Women Keen For Vote İnstruction”(Türk Kadınları Oy Hakkı İçin İstekli) haberinde kadınların seçme ve seçilme hakkına sahip olmasıyla birlikte bazı değişiklikler olacağını yazmıştır. Karikatürde seçilen bir kadının sorulan sorulara “Önce bir rujumu süreyim” cevabını vermiştir.[217]

Anayasal düzenleme ile birlikte kadınlara seçme ve seçilme hakkı tanınmıştır. Gazetedeki karikatürde ise bu konu ele alınmıştır. Karikatürdeki kadının verdiği cevap kadınların önceliklerinin farklı olduğu şeklinde yorumlanabilir. “-Önce rujumu süreyim.” cevabı kadınların makyaja başka bir deyişle dış görünüşe önem verdikleri bunun için asıl yapılması gerekenleri ikinci planda bıraktıkları gibi bir izlenime

---

215 “*Wife Said To Have Desired Divorce-Kemal Divorces Masterful WİFe*”, **The New York Times**, 14 Ağustos 1925, s. 1.
[216] “*Modernizing Of Turkey; Movement Towards Democracy Makes Headaway Among Ancient and Backward People*”(Türkiye’nin Modernleşmesi), **The Globe**, 16 Ekim 1926, s.28
[217] “*Turkish Women Keen for Vote Instruction-They Will Cast First Ballots in Next Municipial Elections-Eligible to Office*”, **The New York Times**, 20 Nisan 1930, s. 52.

kapılmak olasıdır fakat tabii ki bu durumun geneli kapsamayıp aslında bir önyargı olduğu aşikârdır. Türk gazetesinde çıkan bu haber *The New York Times* gazetesinde objektif olarak ele alınmıştır.

Kadınlara oy hakkı ve seçilme hakkı verilmesi ile birlikte kadın milletvekilleri ve erkek milletvekilleri aynı ortam içinde bulunmuşlardır. Kadın milletvekilleri erkek milletvekillerinin onlara karşı olan tutumlarını oldukça olumlu bulmuşlardır. Kadınların erkek milletvekillerinden bir şikâyeti yoktur aynı şekilde kadın milletvekillerinin de erkek milletvekillerinden bir şikâyeti yoktur. Bu durum erkekler ve kadınların birbirlerini çok kolay kabul ettikleri şeklinde yorumlanabilmektedir. Çok değil bir süre önce birbirlerine haram olarak düşünülen kadın ve erkekler artık aynı ortamda ve ülkenin geleceği için birlikte oldukça güzel çalışabilmektedirler ve bu durum takdir toplamaktadır. Kadın ve erkek farkına hiçbir zaman inanmayan ve Türk kadınının gelişmesi için elinden geleni yapan Mustafa Kemal Atatürk ise şüphesiz bu durumun mimarıdır.

5 Ocak 1930 tarihinde yayınlanan "Turkish Girls Urged To Use Native Goods"(Türk Kızlarının Yerli Ürünleri Tüketmesi İçin Teşvik.) haberinde Türk kızlarının yerli malı kullanmalarının teşvik edildiğinden bahsedilmektedir.[218] Cumhuriyet ile birlikte yerli malının kullanımının teşvik edilmesi Milliyetçilik ilkesi ile bağdaşmaktadır ve bu durum yeni yeni ayağa kalkmaya çalışan Türkiye Devleti için oldukça anlaşılır bir durumdur.

24 Nisan 1935 tarihinde yayınlanan "Atatürk To Be Host" (Atatürk Misafir Olacak.) haberinde Mustafa Kemal Atatürk'ün Uluslararası Kadın Kongresine davetli olduğu belirtilmiştir.[219] Bu davetin oldukça önemli olduğu ve davette yabancı ülkelerin temsilcisi kadınlar olduğu da göz önüne alınırsa Mustafa Kemal Atatürk'ün dünyaca saygı duyulan bir lider olduğunu yabancı basının da kabul ettiği sonucuna varılabilir.

16 Şubat 1930 tarihinde yayınlanan "Turkish Woman's Snake Story Sets Record for Nature Faker"(Türk Kadınının Yılan Hikayesi Doğa Sahtekarlığı Olarak Kayıtlara Geçti.) haberinde bir Türk kadınının yılan yuttuğunu ve yılanın kadının midesinde

---

[218] "*Turkish GirlsUrged To Use Native Goods*" , **The New York Times,** 5 Ocak 1930, s.E3
[219] "*Atatürk To Be Host, Turkish President To Entertain Delegates to Women's Congress*", **The New York Times**, 24 Nisan 1935, s. 11

yaşadığını, bu yüzden ameliyat olacağını iddia etmiştir.[220] Oldukça ilginç bir konuya değinen bu haber Amerikan Basını'nın Türklerin sosyal yaşantısı ile ilgilendiğini destekler niteliktedir.

7 Ekim 1927 tarihinde yayınlanan "Police Chef Fails To Dispel Turkish Woman's Suicide Idea" (Polis Şefi İntihar Teşebbüsünde Bulunacağını İddia Eden Kadını İkna Edemedi.) haberinde Türk polisinin intihar edeceğini söyleyen bir kadını vazgeçirmeye çalıştığından fakat başarılı olamadığından bahsedilmektedir.[221] Yukarıdaki haberle paralel doğrultuda devam eden bu haberde de Türklerin gündelik yaşantısı ile ilgilidir ve olaydaki Türk polisinin davranışı objektif bir biçimde yorumlanmıştır.

27 Temmuz 1927 tarihinde yayınlanan "Grew Tries To Save Drowning Woman" (Grew Boğulan Kadını Kurtarmaya Çalıştı.) haberinde Amerikan elçisi olan Grew'in boğulmak üzere olan bir kadını kurtardığından bahsedilmektedir. Fakat kadın daha sonra vefat etmiştir.[222] Yine Türklerin sosyal hayatı ile ilgili bir haber yapılmıştır. Haberde bahsedilen kişinin Amerikan elçisi olması Amerikan basınının dikkatini çeken en önemli detaylardan biridir ve Amerikan basını elçinin yaptığını oldukça objektif bir şekilde değerlendirmiştir.

Gazetenin 16 Nisan 1932 tarihinde yayınlanan "Turkish Girl Sentenced To Die"(Türk Kızları Ölüm Cezasına Çarptırıldı.) başlıklı haberinde Adana Ceza Mahkemesinde bir kadının sevgilisini ve sevgilisinin karısını öldürdüğü gerekçesi ile idam cezasına çarptırıldığından bahsedilmiştir.[223]Osmanlı Devleti'nde önceden de bahsedildiği gibi şeriat kuralları ve örfi kurallar geçerliydi fakat cumhuriyetin ilanından sonra değişen şeylerden biri de hukuk kuralları olmuştur. Bu haberde bahsedilen karar da yeni hukuk sistemine göre verilmiştir.

4 Kasım 1928 tarihinde yayınlanan "Kills Turkish Princess" (Türk Prenses Öldürüldü.) haberinde Avusturyalı bir eski ordu çalışanı tarafından öldürülen bir Türk prensesinden

---

[220] "*Turkish Woman's Snake Story Sets Record for Nature Fakers*", **The New York Times**, 16 Şubat 1930, s.58
[221] "*Police Chef Fails To Dispel Turkish Woman's Suicide İdea*", **The New York Times**, 7 Ekim 1927, s.56
[222] "*Grew Tries To Save Drowning Woman, Ambassador Jumps Into Bosphorus and Gets Her Out, but She Dies Later*", **The New York Times**, 27 Temmuz 1927, s.5
[223] "*Turkish Girl Sentenced To Die*", **The New York Times**, 16 Nisan 1932, s.7

bahsedilmektedir.[224]Oldukça üzücü bir olay olarak değerlendirilebilecek bu durumun *The New York Times* gazetesinde yer bulması Amerikan basınının Türk kadını ile ilgili olan gelişmeleri yakından takip ettiği şeklinde yorumlanabilir.

14 Ekim 1928 tarihinde yayınlanan ve Clarence K Streit tarafından yazılan "Halide Hanum Recites the Epic of Turkey'sRevival" (Halide Hanım Türkiye Hakkında Konuşma Yaptı.) isimli makalede Halide Edip'in Türk tarihinde oldukça önemli bir figür olduğu ve her ne kadar Mustafa Kemal Atatürk ile bazı noktalarda fikir ayrılıkları yaşasa da ikisinin de Türkiye Cumhuriyeti'nin tam bağımsızlığı için çalıştıkları belirtilmiştir.[225]

Halide Edip Hanım hem Türk Tarihinde hem de Amerikan tarihi için oldukça önemli bir figürdür. Türk tarihi için önemli bir figürdür çünkü bağımsızlık mücadelesinde oldukça göze çarpan işler başarmıştır. Amerikan basını için önemlidir çünkü Amerikan okulunda eğitim almıştır ve Türkiye'nin göz önündeki simalarından biridir. Mustafa Kemal ile bazı konularda fikir ayrılıkları vardır ama sonuç olarak ikisinin de önem verdiği noktalar biri modernleşmedir.

27 Aralık 1928 tarihinde yayınlanan "More Refugees Fly From Afgan Peril"(Birçok Mülteci Afgan Cehenneminden Kaçtı.) haberinde Afganistan'da bulunan Fransız, Alman ve Türk kadınlarının İngiliz havayollarına ait bir uçakla Peshawar'a getirildiğinden bahsedilmektedir.[226] Afganistan da ki durum nedeniyle orada bulunması güvenli olmayan kadınlar Kabil'den alınıp, Peshawar'a getirilmiştir aralarında Amerikan turistinde bulunması Amerikan basınının bu işe dikkat çekmesinde yararlı olmuştur.

3 Ağustos 1928 tarihinde yayınlanan ve Russel B. Porter tarafından yazılan "Dr. Garfield Raises Prohibition Issue" Dr. Garfield Yasak Konusunun Üstünde Durdu.) makalede Halide Edip Hanım'ın yeni Türkiye hakkındaki görüşlerine yer verilmektedir.

---

[224] "*Kılls Turkish Princess, Austrian Shoots Her Because She Planned To Marry An Egyptian*", **The New York Times**, 4 Kasım 1928, s.21

[225]Clarence K Streit, "*Halide Hanum Recites the Epic of Turkey's Revival, Her Second Volume of MemoirsTells How the Kemalists Won Against Enormous Odds*", **The New York Times**, 14 Ekim 1928, s.A9

[226] "*More Refugees Fly From Afgan Peril, British Planes Take French, German and Turkish Women and Children from Kabil*", **The New York Times**, 27 Aralık 1928, s. 2

Mustafa Kemal Atatürk'le aralarındaki fikir ayrılıklarından dolayı Halide Edip Hanım laiklik hakkında konuşmuştur. Hıristiyanlık ile Müslümanlığı karşılaştıran Halide Edip Hanım, Hıristiyanlığın doğası gereği zaten laikliğe ters düşmediğini yani zaten din ve devlet işlerinin ayrı olmasının İncil tarafından da desteklendiğini fakat Müslümanlığın aynı zamanda hem hukuki hem de sosyal bir boyutu olduğu için bir reforma ihtiyaç duyulduğundan bahsetmiştir.[227] Bu haberden de yola çıkarak Halide Edip Hanım'ın yapılan reformları desteklediği ve batılılaşmanın yanında yer aldığını söylemek oldukça muhtemeldir. Bu durumun Türkiye üzerindeki etkisinden de oldukça hoşnut olduğu oldukça açıktır fakat haberin bir bölümünde Mustafa Kemal Atatürk'ten bahsedilirken "diktatör" kelimesinin kullanılması pek doğru değildir. Yapılan değişiklikler Türk halkının talebiyle yapılmasa da Halide Edip Hanım'ın belirttiği gibi Türklerin bu değişiklikleri çabuk kabul etmesindeki sebeplerden biri de kanun yapılmaya alışık bir kültürden gelinmesidir.

4 Haziran 1928 tarihinde yayınlanan "Politics Institue To Stress Orient" (Siyaset Enstitüsü Doğu'nun Önemini Vurguluyor.) haberinde Halide Edip Hanım'ın Amerika'da ders vereceğinden ve Türkiye'nin yenilenmesinde oldukça önemli biri olduğundan bahsedilmektedir. Halide Edip'in modernleşmenin ve batılılaşmanın yanında durması da oldukça dikkate değerdir.

2 Şubat 1930 tarihinde yayınlanan ve J.W. Collins tarafından yazılan "Prison Life is Easy In Constantinapole" (Hapis Yaşamı İstanbul'da Kolay) başlıklı makalede İstanbul'daki hapishanelerde yaşamın oldukça rahat olduğundan bahsedilmiştir. 30 kadının hapishane de olduğu ve kadınlarla erkeklerin Osmanlı döneminde aynı hücrelerde kalmaya zorlandığı fakat artık bu durumun değiştiği vurgulanmıştır. Ayrıca kadınlar koğuşunun çok daha ferah ve temiz olduğuna dikkat çekilmiştir. Kadınların erkeklerin ziyareti sırasında yüzlerini gizledikleri de söylenmektedir.[228] Osmanlı Döneminde kadınlarla erkeklerin aynı hücrelerde kalmaları oldukça dikkat çekicidir. Kadınların hücresinin çok daha ferah ve temiz olması ise yine haberde vurgulanan

[227] Russel B. Porter, "*Dr. Garfield Raises Prohibition Issue, Opening Institue of Politics He Demands Canditates Give Stand On Enforcement*", **The New York Times**, 3 Ağustos 1928, s. 8
[228] J.W. Collins, "*Prison Life is Easy ın Constantinople, Visit to Jail Reveals Big Airy Cells, with No Hard Laboror Solitary Confinement* ", 2 Şubat 1930, **The New York Times**, s.53

detaylardandır. Diğer ülkelerin hapishanelerine göre çok daha olumlu özelliklerin olduğu oldukça açıktır.

22 Haziran 1930 tarihinde yayınlanan ve Lucille Saunders tarafından yazılan "Turkish Women, Now Free Carve Out A New Life"(Türk Kadını Yeni Bir Yaşam Yaratıyor.) makalede artık kadınların hayata bakış açısının değiştiği belirtilmektedir. Haberde artık kadınların giyim kuşamının değiştiği ve saç kesimlerinin de çok daha modern hale geldiği vurgulanmaktadır. Eskiden genelde bayramlarda alışveriş yapan kadınların artık çok daha fazla para harcadığı söylenmektedir. Ayrıca kadınların artık çalışma hayatında yer aldığından da bahsedilmektedir.[229] Gazete haberinde de bahsedildiği gibi, Türk kadınları artık kendilerine çok daha farklı bir rota belirlemişlerdir ve bu rota batıya doğrudur. Artık erkeklerle eşit olduğunun farkına varan Türk kadını bu durumun farkında olarak davranışlarını değiştirmeye başlamıştır.

24 Şubat 1924 tarihinde yayınlanan "Turkish Women Seek Freedom" (Türk Kadını Özgürlük İstiyor.) haberinde Halide Edip Hanım'dan bahsedilmiştir. Bu haberde Halide Edip Hanım'ın iki çocuk annesi olduğu, Amerikan Kız Koleji Mezunu olduğu ve oldukça önemli görevler aldığından bahsedilmektedir. Hatta meclise girmek istediği ama yasa gereği bu isteğini gerçekleştiremediği de söylenmektedir. Aynı haberde çokeşliliğin artık azalmaya başladığının da altı çizilmiştir.[230] Yukarıda ki yazılan haberlerle paralel şekilde yapılan bu haberde Türk kadınlarının ilerleme çabasından bahsedilmektedir. Öncü kadınlardan biri olan Halide Edip Hanım'ın yaşamından da bahseden haber Türk kadınlarının dikkat çekici bir değişimden geçtiğini göstermektedir.

7 Ekim 1928 tarihinde yayınlanan ve Halide Edip tarafından yazılan "A Turkish Femisinst Views Women Here" (Türk Feminist Buradaki Kadınları Gözlemliyor.)makalede Halide Edip'in Amerikan kadını hakkındaki gözlemlerine yer verilmiştir. Halide Edip Amerikan kadınının çok daha meraklı olduğunu ve Türk

---

[229]Lucille Saunders, "*Turkish Women, Now Free Carve Out A New Life:Western Ideas Have Come Quickly to the Young Girls, But Older Generation Is Dazed By Its Rights*", **The New York Times**, 22 Haziran 1930, s. SM.7.

[230] "*Turkish Women Seek Freedom, Throwing Off Yoke of Bondage and Seclision-Demand Full Suffrage-Workers Cast Aside Veil*", **The New York Times**, 24 Şubat 1924, s.XX2

*Üstünlük Kompleksi Alfred Adler tarafından ortaya atılan psikolojik bir terimdir. Bu komplekse göre insanlar doğuştan getirdikleri aşağılık kompleksinden dolayı kendilerini diğer insanlardan üstün olarak görürler.

kadınları gibi "Üstünlük Kompleks"*ine sahip olmadıklarını belirtmiştir.[231] Haberin Halide Edip tarafından yazılması oldukça dikkat çekicidir. Halide Edip Amerika'ya gitmesinin çevresinde oldukça dikkat çektiğini hatta akrabalarının Amerikan kadınları hakkında oldukça fazla soru sorduğunu belirtmiştir. Kendisinin de Amerikan kadını ile ilgili olan görüşlerini belirtmiştir. Halide Edip Hanım haberde oy hakkına da değinmiştir.

The New York Times Gazetesinin yanısıra diğer bazı yabancı gazetelerde de Türk kadınının Cumhuriyet döneminde elde ettiği kazanımlar ve değişim hakkında pek çok haber ve yoruma rastlamak mümkündür. 24 Aralık 1933 tarihinde yayınlanan *Chicago Daily Tribune'*nin haberinde Türk kadınlarının artık haremin duvarlarının arkasında olmadığı ve sosyal hayattaki yerinin değiştiği ve bunun feminizmin bir zaferi olduğu belirtilmiştir.[232] Türk kadınlarının haklarını savunmak için harekete geçtiği yabancı basın tarafından da fark edilmiştir.

Bu konuda İngiliz basınında çıkan haber ve yorumlara rastlanmıştır. *The Daily Express*Türk kadınlarının Paris ve Londra'daki batılı kadınlarla aynı şeyleri yaptıklarını belirtirken, *The Times* ise, Türkiye'de artık kadınların da erkeklerle aynı haklara sahip olduğuna dikkat çekerek " Türk kadınlarının Avrupalı kadınlardan farklı olduğunu düşünenler hata ediyorlar...Türk kadınının da bugünlere, tıpkı İngiliz, Fransız ve Alman kardeşleri gibi aynı yoldan geçerek geldikleri söylenebilir" yorumunu yapmıştır.[233]

21 Şubat 1933 tarihinde yayınlanan "Tells Position of Women in Life in Turkey"(Türk Kadınlarının Yeri) haberinde Türk kadınlarının artık çok daha özgür olduğundan bahsedilmiştir ve buradaki en büyük payın Mustafa Kemal Atatürk'e ait olduğundan söz edilmiştir.[234] Çünkü özgürlüklerin bu kadar çabuk kabul edilmesinde ve doğru uygulanmasında Mustafa Kemal Atatürk'ün çabası çok fazladır. Oldukça ileri görüşlü bir insan olan Mustafa Kemal Atatürk'ün birçok konuda Türk kadınlarının yanında yer alması oldukça önemlidir.

---

[231]Halide Edip, "*A Turkish Feminist Views Women Here, Mme. Halide Edip Finds an Inherent Consciousness Of Queening and Good Reasons For it*", **The New York Times**, 7 Ocak 1928, s.SM6.

[232] "*Feminist Triumph Now Accepted Fact in Turkey*" (*Feminist Zafer Türkiye'de Kabul Edildi*.) , **Chicago Daily Tribune**, 24 Aralık 1933, s.5.

[233] Yılmaz, **a.g.e.,** s.86.

[234]"*Tells Position of Women in Life in Turkey*", **Chicago Daily Tribune**, 21 Şubat 1933, s. 15.

Türkiye geçiş sürecinde olan ve yapılan değişikliklere ayak uydurmaya çalışan bir ülkedir. Böyle geçiş sürecinde olan ülkelerde farklı olayların olması oldukça normaldir. Dolayısıyla farklı olanın çok daha kolay ilgi çekeceği varsayılırsa bu olayların Amerikan basınında yer alması oldukça normaldir.

SONUÇ

Şüphesiz ki Türk kadını ile Amerikan kadını arasında kültürel bakımdan ve yetişme tarzı açısından farklılıklar vardır. Bu farklılıklar Amerikan Basını'nın da dikkatini çekmektedir ve araştırma konusu haline gelmektedir. Sadece Türk kadını ile Amerikan kadını arasındaki fark değil Osmanlı dönemindeki Türk kadını ile Cumhuriyet'in ilanından sonra yapılan yeniliklerle değişmeye başlayan Türk kadını arasında da oldukça büyük farklılıklar vardır.

Osmanlı döneminde nispeten daha ikinci planda kalan Türk kadını Cumhuriyetin ilanı ile birlikte nispeten kendini bulma yolunda çok daha önemli adımlar atmıştır. Osmanlı döneminde yüzlerini kapamak zorunda kalan, çalışmalarına pek hoş gözle bakılmayan hatta erkekler gibi eğitim almaları dahi pek mümkün olmayan kadınlar cumhuriyetin ilanı ile birlikte altın çağlarını yaşamaya başlamışlardır.

Durumu biraz daha objektif değerlendirmek gerekirse Fransız ihtilali ile öne çıkmaya başlayan eşitlik arzusu Osmanlı'yı ve Osmanlıda yaşayan kadınları da etkilemeye başlamıştır ve bu durum Meşrutiyetin ilanı ile hız kazanmıştır. Kadınlara eğitim hakkının verilmesi ise en dikkati çeken durumlardan biridir. Yani Türk kadınının modernleşme çabası aslında cumhuriyetin ilanından çok daha önce ortaya çıkmıştır.

Cumhuriyet'in ilanı ile birlikte de düşüncelerini ve isteklerini daha rahat bir biçimde dile getirmeye başlamışlardır. Mustafa Kemal Atatürk'ün de bu durumu desteklemesi ile birlikte de kadınların gelişimi oldukça hızlanmıştır.

Kadınların rahat ilerlemesinin önemli faktörlerinden biri de yapılan değişikliklerin kadınların lehine olmasıdır. Tevhid-i Tedrisat Kanunu ile birlikte karma eğitim başlamıştır. Medeni Kanunun kabulü ile birlikte kadınların boşanma hakları, miras hakları düzenlenmiş aynı zamanda çokeşlilik yasaklanmıştır. Kılık kıyafet konusunda ise bir zorlama olmamakla beraber kadınlara modern kıyafetler giymeleri için destek verilmiştir. Kadınlar sosyal hayatın içine çok daha fazla karışmaya başlamışlardır. Düzenlenen balolar, güzellik yarışmaları ve kadınların bu tarz aktivitelere katılması artık eskisi kadar zor değildir ve Türk toplumu giderek bunlara alışmaya başlamıştır.

Tabii ki çok kısa sürede böylesine değişim geçiren ve neredeyse Avrupalı hemcinsleri ile aynı alanlarda varlıklarını gösteren Türk kadını yabancı basınında ilgisini çekmiştir. Şüphesiz ki yıllar içinde Amerikan kadını da oldukça farklılaşmıştır. Fakat Türk kadınından farklı olarak bu değişim biraz daha uzun bir zamana yayılmıştır. Oy haklarını 1960'lı yıllarda almaları ise bunun en önemli göstergesidir.Sonuç olarak *TheNew York Times* gazetesinde yayınlanan haberler göz önüne alındığında Türk kadını hakkında çıkan haberlerin oldukça fazla ve birçoğunun objektif olarak değerlendirildiği sonucuna varılabilir. Bazı konularla ilgili birden fazla haber çıktığı görülmektedir. Bu durumun ise haberin konusunun dikkat çekici olması ile alakalı olduğu tahmin edilmektedir.

KAYNAKÇA

1. Kitaplar

Afet İnan, **Atatürk Hakkında Hatıralar ve Belgeler**, Türkiye İş Bankası ve Kültür Yay., 2007.

Ahmet Refik, **Hicri On Birinci Asırda İstanbul Hayatı (1000-1100)**, Kültür Turizm Bakanlığı Yayınları, (Basım Yeri Belirtilmemiş), 1987.

Ali Seydi Bey, **Teşrifat ve Teşkilatımız**, Kervan Kitapçılık, İstanbul, (Basım Tarihi Belirtilmemiş).

Altındal, Aytunç, **Türkiye'de Kadın,** HavassYay., İstanbul, 1985.

Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri II (1906-1938), Türk Inkılap Tarihi Enstitüsü Yay:I, (Basım Yeri Belirtilmemiş), 2006.

Barkan, Ömer Lütfi**,Türk Toprak Hukuku Tarihinde Tanzimat ve 1278 (1858) Tarihli Arazi Kanunnamesi,** Maarif Matbaası, İstanbul, 1940.

Binark, İsmet, **Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanları ve Meclis Konuşmaları**, Türkiye Büyük Millet Meclisi Vakfı Yay:30, Ankara, 2002.

Caporal, Bernard , **Kemalizmde ve Kemalizm Sonrasında** Türk Kadını (1919-1970), Türkiye İş Bankası Kültür Yay.,Ankara, 1982.

Doğramacı, Emel; **Türkiye'de Kadının Dünü ve Bugünü,** Türkiye İş Bankası Kültür Yay., Ankara, 1989.

Ergin, Osman, **Türkiye Maarif Tarihi,**Cilt 1-2, Eser Kültür Yay, İstanbul, 1977.

Faroqhi, Suraiya, **Osmanlı Kültürü ve Gündelik Yaşam**, Tarih Vakfı Yurt Yay.,İstanbul, 1988.

Fındıkoğlu, Z.F, **Aile Hukukunun Tedvini MeselesiEbul'Ula Mardin'e Armağan**, İstanbul, 1944.

Göksel, Burhan, **Çağlar Boyunca Türk Kadını ve Atatürk,** Kültür Bakanlığı Yay. ,Ankara, 1988.

Gözler, Fethi, **Atatürk İnkılapları**, Inkılap Kitabevi, İstanbul, 1985.

Gözler, Kemal , **Türk Anayasa Hukukuna Giriş**, Ekin Basın Yay.,Bursa, 2011, s.19

Hatem,M.F.,**Women&Genderin the Modern Middle East** (editbyMeriwether&Tucker),WestviewPress, Boulder CO, 1999.

İnan, Afet, **Atatürk Hakkında Hatıralar ve Belgeler**, Türkiye İş Bankası ve Kültür Yay., Ankara, 2007.

Kaplan, Leyla, **Cemiyetlerde ve Siyasi Teşkilatlarda Türk Kadını (1908-1960)**,Atatürk Araştırma Merkezi Yayını, Ankara, 1988.

Koçer, Hasan Ali, **Eğitim Sorunlarımız Üzerine İncelemeler ve Düşünceler**, Türk Eğitim Tarihi Araştırmaları, Ankara, 1975.

Kodaman, Bayram,**Abdülhamid Devri EğitimSistemi**, Türk Tarih Kurumu Yay., Ankara, 1991.

Kurnaz, Şefika , **Cumhuriyet Öncesinde Türk Kadını (1839-1923)**, Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Baş.,Ankara, 1991.

Kutay, Cemal, **Yazılmamış Tarihimiz**, Milliyet Yay, İstanbul, 2003.

Mumcu, Ahmet, **Türk Tarihi Açısından Türk Devriminin Temelleri ve Gelişimi**, İnkılâp Kitap Evi Yay., İstanbul, 1993.

Sezer Arığ, Ayten, **Atatürk Döneminde Yabancı Okullar**, 2. Baskı, TTK yayını Ankara 2014.

Sezer Arığ, Ayten **Atatürk Türkiyesi'nde Kılık Kıyafette Çağdaşlaşma**, 1. Baskı, Siyasal Kitabevi Yayınları, 2017

Taşçıoğlu, Muhaddere, **Kadının Sosyal Durumu ve Kadın Kıyafetleri**, Akın Matbaası, Ankara, 1968.

Tucker, Judith E. **, Women in Nineteenth-centuryEgypt**, CambrigeUniversityPress, Washington D.C, 1985.

Yılmaz, Mustafa, **İngiliz Basını ve Atatürk'ün Türkiyesi,** Phonenix yayınevi, Ankara 2002.

2.Süreli Yayınlar

a-Gazeteler

Chicago Daily Tribune

Cumhuriyet Gazetesi, 3 Şubat 1929.

Resmi Gazete, 4 Nisan 1926.

TheChristianScienceMonitor

The Globe

The Los Angeles Times

The New York Times (1923-38)

The Washington Post

Vakit, 7 Nisan 1930

3.Makaleler

Alper, Soner-Yıldırım Gülşah; "*Türkiye Cumhuriyeti'nin ve Ankara Barosunun İlk Kadın Avukatı Süreyya Ağaoğlu*", **Hukuk Gündemi,** Atatürk Özel Sayısı, s.52-58.

Arığ Sezer, Ayten, "*Türkiye'de Kız Enstitüleri, Gelenekten Geleceğe*", **Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi,** Bahar (20), (2014), s. 193-215.

Arığ Sezer, Ayten; "*Türklerde Kıyafetin Kısa Tarihi*", **Atatürk Araştırmaları Merkezi Dergisi**, Cilt XXII, Mart-Temmuz-Kasım 2006, Sayı: 64-65-66, s. 141-160.

Avcı, Müşerref ;"*Osmanlı Devleti'nde Kadın Hakları ve Kadın Haklarının Gelişimi İçin Mücadele Eden Öncü Kadınlar*", **Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi**, Erzurum, Sayı:55, 2016, s. 225-254.

Berki, Ali Himmet "*Mir'i Arazi'de İntikal Kanunları*", **Adalet Dergisi**, Cilt LXI, sayı 2, s.68-71.

Fay, Mary Ann ; "*WomenandWaqf :Toward A Reconsideration of Women'sPlace in TheMamlukHousehold*", **International Journal Of Middle East Studies,** Vol. 29 No.1, s.33-51.

Gürhan, Veysel, "*18. yy Osmanlı Toplumunda Kadın ve Hukuk: Amid Mahkemesi'nde Kadınların Hak Arama Süreçlerine Dair Bazı Değerlendirmeler*", **İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırma Dergisi**, Cilt.6, sa.3, s.1644-1664.

Güven,İsmail ; "Tanzimat'tan Cumhuriyete Kadın Eğitimi Düşüncesinin Gelişimi", **Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi,** , Cilt 34, sayı 1, 2011, s.63.

İlya, Didem-Uysal,Mehmet "*İngiliz Kadın Seyyahlar Harvey ve Garnett'in Gözüyle Türk Kadını*", **Avrasya Uluslararası Araştırmalar Dergisi**, Cilt 8, Sayı:6, Ocak 2015, s. 12.

Karabulut, Sezen, "*Çağdaşlaşma Sürecinde Türk Kadını ve Amerikan Basını*"**,** **Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, Doi:10,30794, s.289-292.

Koç, Çilem Tuğba,"The New York Times Gazetesi'nde (1922-1931) Halide Edib'le İlgili Yayınlanan Haberlerin İncelenmesi " **İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi**, Sayı 46, Bahar 2018, s.306-322.

Özer,Sevilay, "*Kadınlara Seçme ve Seçilme Hakkı Verilmesinin Türk Kamuoyundaki Yankıları*", **Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi**, Cilt:XXIX, sayı: 85, Mart (2013), s.132-167.

Ulusan, Şayan, "*Amerikan Basınında Türk Kadını Hakkında Çıkmış Bazı Makaleler*", **Tarih İncelemeleri Dergisi**, Cilt:XXV, sayı 2, Aralık (2010), s.583-606.

Ünal, Mehmet, "1917 Tarihli Hukuki Aile Kararnamesi-I",**Türk Yurdu**, Cilt I, Sayı 4, 1967, s.68.

Yavuz, Bige, "Fransız Gözüyle Atatürk Devrimi Üzerine Genel Değerlendirmeler", **Belleten,** C. LX, No: 228 (Ağustos 1996), s.443-464.

Yellice, Gülhan, "*Erken Cumhuriyet Döneminde Türk Kadınını Modernleştirme Girişimleri, Türk ve Dünya Basını (1926-1934)"*, **Çanakkale Araştırmaları Türk Yıllığı**, sayı:24, 2018, s.321-368.

Yılmaz, Ahmet, "*Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Kadın Kimliğinin Biçimlendirilmesi*", **ÇTTAD**, Cilt:IX, Sayı: 20-21, 2010 (Bahar-Güz), s.191-212.

Yılmaz, Mustafa "*1923-1938 İngiliz Basını'nın Genel Olarak Değerlendirilmesi ve Basında Çıkan Türkiye Üzerine Yazılar Üzerine Yazılar İndeksi*", **AAMD,** Cilt:X, Mart 1994, s.157-207.

4.Tezler

Çivrili, Nazlı, **İnkılapların Türk Kadını Üzerindeki Etkisi (1919-1937)**, Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Diyarbakır, 2005. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi)

Dulum, Sibel; **Osmanlı Devleti'nde Kadının Statüsü, Eğitimi ve Çalışma Hayatı (1839-1918),**Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir, 2006 (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi)

5.İnternet

http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/38/309/2961.pdf

https://www.jstor.org/stable/163850

EK-1

TURKISH WOMAN GIVES LONDON RADIO LECTURE: BRITISH 'LISTENERS-IN' ARE ...
By Wireless to THE NEW YORK TIMES.
New York Times (1923-Current file); Oct 11, 1925; ProQuest Historical Newspapers: The New York Times
pg. 29

TURKISH WOMAN GIVES LONDON RADIO LECTURE

British 'Listeners-In' Are Delighted With Broadcast by Wife of Sami Bey.

By Wireless to THE NEW YORK TIMES.

LONDON, Oct. 10.—British wireless fans had the pleasure tonight of hearing the first Turkish woman ever to broadcast. She is Mme. Aly, wife of Sami Bey, curator of the Evkaf Museum at Constantinople. "The Turkish Lady of Yesterday and Today" was her subject.

Mme. Sami Bey is young and speaks four languages, English perfectly. She is in London working out designs for new Turkish postage stamps and incidentally exhibiting her own paintings.

Two airplanes, one containing a jazz band and the other a group of theatrical performers, flying over London and broadcasting from the skies, will be the next wireless novelty in store for Great Britain.

Opera in Aid of the Red Cross.

Two performances of the light opera "Captain Crossbones" will be given in the Brooklyn Academy of Music on Nov. 8 and 10, in aid of the Brooklyn Chapter, American Red Cross.

Turkish Women Gives Radio Lecture", **The New York Times,** 11 Ekim 1925, s. 29

EK-2

Turkish Women to Celebrate Vote.

CONSTANTINOPLE, April 10 (AP).—Celebrating their victory in winning the municipal franchise, several hundred Turkish women will parade here tomorrow and lay a wreath on the statue to President Mustapha Kemal Pasha.

"*Turkish Women To CelebrateVote*", **The New York Times,** 11 Nisan 1930, s. 31

HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ
ATATÜRK İLKELERİ VE İNKILÂP TARİHİ ENSTİTÜSÜ
TEZ ÇALIŞMASI ETİK KURUL İZİN MUAFİYETİ FORMU

HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ
ATATÜRK İLKELERİ VE İNKILÂP TARİHİ ENSTİTÜSÜ
ATATÜRK İLKELERİ VE İNKILÂP TARİHİ ANABİLİM DALI BAŞKANLIĞINA

Tarih: 17/09/2019

Tez Başlığı / Konusu: THE NEW YORK TİMES GAZETESİ'NDE TÜRK KADINI (1923-1938)
Yukarıda başlığı / konusu gösterilen tez çalışmam:

1. İnsan ve hayvan üzerinde deney niteliği taşımamaktadır,
2. Biyolojik materyal (kan, idrar vb. biyolojik sıvılar ve numuneler) kullanılmasını gerektirmemektedir.
3. Beden bütünlüğüne müdahale içermemektedir.
4. Gözlemsel ve betimsel araştırma (anket, ölçek/skala çalışmaları, dosya taramaları, veri kaynakları taraması, sistem-model geliştirme çalışmaları) niteliğinde değildir.

Hacettepe Üniversitesi Etik Kurullar ve Komisyonlarının Yönergelerini inceledim ve bunlara göre tez çalışmamın yürütülebilmesi için herhangi bir Etik Kuruldan izin alınmasına gerek olmadığını; aksi durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

Gereğini saygılarımla arz ederim.

(Öğrencinin İmzası)

Adı Soyadı:	NUR CERAN
Öğrenci Numarası:	21694183688
Anabilim Dalı:	Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü
Programı:	Yüksek Lisans Tezi
Statüsü:	☒ Yüksek Lisans ☐ Doktora ☐ Bütünleşik Dr.

DANIŞMAN GÖRÜŞÜ VE ONAYI

Tarih: 17/09/2019

Prof. Dr. Ayten Sezer Arığ
(Unvanı, Adı Soyadı)
(İmzası)

HACETTEPE UNIVERSITY
ATATURK INSTITUTE
ETHICS BOARD WAIVER FORM FOR THESIS WORK

HACETTEPE UNIVERSITY
ATATURK INSTITUTE
ATATURK'S PRINCIPLES AND HISTORY OF MODERN TURKEY TO THE DEPARTMENT PRESIDENCY

Date: 17/09/2019

Thesis Title/Topic: TURKISH WOMEN IN THE NEW YORK TİMES(1923-1938)

1. Does not perform experimentation on animals or people.
2. Does not necessitate the use of biological material (blood, urine, biological fluids and samples, etc.).
3. Does not involve any interference of the body's integrity.
4. Is not based on observational and descriptive research (survey, measures/scales, data scanning, system-model development).

I declare, I have carefully read Hacettepe University's Ethics Regulations and the Commission's Guidelines, and in order to proceed with my thesis according to these regulations I do not have to get permission from the Ethics Board for anything; in any infringement of the regulations I accept all legal responsibility and I declare that all the information I have provided is true.

I respectfully submit this for approval.

Signature

Name Surname:	NUR CERAN
Student No:	21694183688
Department:	Atatürk Institute
Program:	Master's Thesis
Status:	☒ Masters ☐ Ph.D. ☐ Integrated Ph.D.

ADVISER COMMENTS AND APPROVAL

Date: 17/09/2019

Prof. Dr. Ayten Sezer Arığ
(Title, Name Surname)
(Signature)

HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ
ATATÜRK İLKELERİ VE İNKILÂP TARİHİ ENSTİTÜSÜ
TEZ ÇALIŞMASI ORJİNALLİK RAPORU

HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ
ATATÜRK İLKELERİ VE İNKILÂP TARİHİ ENSTİTÜSÜ
ATATÜRK İLKELERİ VE İNKILÂP TARİHİ ANABİLİM DALI BAŞKANLIĞINA

Tarih: 17/09/2019

TezBaşlığı / Konusu: THE NEW YORK GAZETESİ'NDE TÜRK KADINI (1923-1938)
Yukarıda başlığı/konusu gösterilen tez çalışmamın a) Kapak sayfası, b) Giriş c) Ana bölümler d) Sonuç kısımlarından oluşan toplam 77 sayfalık kısmına ilişkin, 12/09/2019 tarihinde şahsım/tez danışmanım tarafından Turnitinadlı intihal tespit programından aşağıda belirtilen filtrelemeler uygulanarak alınmış olan orijinallik raporuna göre, tezimin benzerlik oranı % 12 'tür.

Uygulanan filtrelemeler:

1- Kabul/Onay ve Bildirim sayfaları hariç
2- Kaynakça hariç
3- Alıntılar hariç/dâhil
4- 5 kelimeden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç

Hacettepe Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Enstitüsü Tez Çalışması Orjinallik Raporu Alınması ve Kullanılması Uygulama Esasları'nı inceledim ve bu Uygulama Esasları'nda belirtilen azami benzerlik oranlarına göre tez çalışmamın herhangi bir intihal içermediğini;aksinin tespit edileceğimuhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunubeyan ederim.

Gereğini saygılarımla arz ederim.

(Öğrencinin İmzası)

Adı Soyadı:	NUR CERAN
Öğrenci No:	21694183688
Anabilim Dalı:	Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü
Programı:	Yüksek Lisans Tezi
Statüsü:	☑ Yüksek Lisans ☐ Doktora

DANIŞMAN ONAYI

Tarih: 17/09/2019

UYGUNDUR.

Prof. Dr. Aytan Sezer Arığ
(Unvanı, Adı Soyadı)
(İmzası)

HACETTEPE UNIVERSITY
ATATURK INSTITUTE
THESIS/DISSERTATION ORIGINALITY REPORT

ATATURK'S PRINCIPLES AND HISTORY OF MODERN TURKEY TO THE DEPARTMENT PRESIDENCY

Date: 17/09/2019

ThesisTitle / Topic: TURKISH WOMEN IN THE NEW YORK TİMES (1923-1938)
Accordingtotheoriginalityreportobtainedbymyself/mythesisadvisorbyusingtheTurnitinplagiarismdetection software andbyapplyingthefilteringoptionsstatedbelow on 12/09/2019 forthe total of ......77......pagesincludingthe a) TitlePage b) Introduction, c) Main Chaptersd) Conclusionsections of mythesisentitled as above, thesimilarityindex of mythesis is ...12... %.

Filteringoptionsapplied:
1. ApprovalandDeclerationsectionsexcluded
2. Bibliography/Works Citedexcluded
3. Quotesexcluded
4. Match size upto 5 wordsexcluded

I declarethat I havecarefullyread Hacettepe UniversityAtaturkInstituteforObtainingand Using ThesisOriginalityReports; thataccordingtothemaximumsimilarityindexvaluesspecified in theGuidelines, mythesisdoes not includeany form of plagiarism; that in anyfuturedetection of possibleinfringement of theregulations I acceptall legal responsibility; andthatalltheinformation I haveprovided is correcttothebest of myknowledge.

I respectfullysubmitthisforapproval.

Signature

Name Surname:	NUR CERAN
Student No:	21694183688
Department:	Atatürk Institute
Program:	Master's Thesis
Status:	☒Masters ☐Ph.D. ☐IntegratedPh.D.

ADVISOR APPROVAL

Date: 17/09/2019

APPROVED.

Prof. Dr. Ayten Sezer Arığ

(Title, Name, Surname)

(Signature)